

આ સર્વ ગ્રંથનો અગ્રિપ્રાય ગ્રંથકારે પોતેજ, પહેલો ગાથાના પદ્યોજ પદમાં

કે, “સંસારમિ અસારે” આ સર્વ સંસાર અસારજ છે. અર્થાત્ સાર વસ્તુનો અપદ્ધ કહ્યો છે. માટે સાર વસ્તુ હે શી છે? ને અસાર વસ્તુ તે શી છે? એ બુદ્ધિમાન પુરુષ તો અવશ્ય જાણેજ હોઈયે. તે સંબંધી થોડામાં જાણવા યોગ્ય તો, એટલુંજ છે કે, જિ આત્મગુણને વિષે વર્તેજ, તેજ સાર છે. અને જિ પરબ્રાવ એટલે પુજલિક બ્રાવમાં વર્તેજ, તે અસાર છે. અને આ આત્મા ગ્રંથમાં પણ એજ વાતનો વિસ્તાર વારંવાર જાણાવ્યો છે.

વલો આ ગ્રંથમાં પ્રથમ અસાર એવું સંસારનું વિશેષણ જ મળ્યું છે, તે વર્ણન અગ્રી યોગ્ય એવા વૈરાગ્ય રૂપ વૃદ્ધનું બીજું છે. અર્થાત્ સંકેપમાં આત્મા ગ્રંથનો અગ્રિપ્રાય, એકજ પદમાં જાણાવ્યો છે. હવે અસાર શબ્દનો લેશ માત્ર અર્થ દેવાનીએ બીજી. જેને વિષે સાર નથી, તે અસાર કહીએ. આ સંસારમાં કલ્પના કરીને માની લીધેલી સારી સારી વસ્તુ શી છે? પ્રથમ પોતાનો દેહ, સ્ત્રી, પુત્ર, પરિવારોદિક સર્વજીવે પળ, જો સ્ત્રી આદિકના શરીરમાં આત્મા ન હોય તો

તે સર્વે વસ્તુ અસાર થઈ પર; મોટે આત્મા હો એક સાર હો. કારણ કે, અનંતજ્ઞાન અનંતદર્શન
 અનંતઅવ્યાબાધ સુખ પણ, એક આત્મામાં રહેલું હો. અને તે આત્માને લોધિ બીજાં સર્વે અ-
 સાર પદાર્થો પણ સારાં લાગે હો. એટલે સ્ત્રીઆદિકના દેહમાંથી આત્મા હોતો રહે તોરે તેહ
 સ્ત્રીઆદિક પદાર્થ, ઘણું પ્રિય હોય પણ તેનું આલિંગનાદિક કરી શકાતું નથી. વલો હોમ
 હોમ સૂર્યની સમીપે જાડે, તેમ તેમ વધારે પ્રકાશ જાણાય, વલો હોમ હોમ ચંદ્રમાની
 સમીપે જાડે, તેમ તેમ વધારે શીતલતા જાણાય, વલો હોમ હોમ સમુદ્રની સમીપે જાડે, તેમ
 તેમ ઊંમી હવા વધારે જાણાય; તેમ, હોમ હોમ આત્મગુણની સમીપે જાતા જાડે, તેમ તેમ વ-
 ધારે સુખશાંતિ જાણાય. અને હોમ હોમ તેથી (આત્મગુણથી) ઠેઠું થવાય, એટલે પરબ્રાહ્મમાં
 પેસાય, તેમ તેમ વધારે અજ્ઞાંતિ થાય, મોટે આત્મ ગુણ તો અવશ્ય પ્રકટ કરવા જોડે. એટલે
 હોમ હોમ સાર વસ્તુ જાણાતી જાય, તેમ તેમ અસાર નુપ્રથી સહેજેક પ્રીતિ નુતરતી જાય,
 હોમ કે, કોઈનો પાસે હોતી હોય, ને તેને પેશો મળ્યો, ત્યારે તેને કોની બાંન્ધવી તે કાંઈ ક-
 ભણ નથી. તે ધિયો મળે, ત્યારે પેશો ચાંન્ધવો કળણ નથી. તેમજ સોના મહોર મળે,
 ત્યારે રુળિયે. તેમજ ગજ કબૂતર. ત્યારે માનવજાતિની મિત્રી કળસ રહે નેમન.

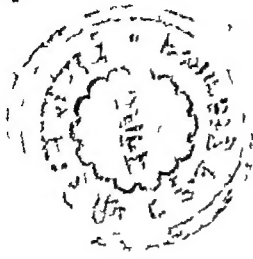
પાધર્મ્યમાં મન એટલું જોડાયેલું હોય છે. તેથી જોઈએ ત્યાં જાય છે. ત્યારે તે પૂર્વ કહેલું સઘળું ધર્મ એ કાંઈ કંઈ નથી. મોટું ચિંતામણિ રત્ન સમાન તો આત્મગુણ છે. તે આત્મગુણ પ્રકટ કરવાને બેઠેલ સર્વ ક્રિયા અનુષ્ઠાન કરવાં પડે છે. તે પણ આત્મજ્ઞાન પૂર્વક વિધિ સહિત કરે, ત્યારે જ આત્મગુણ પ્રકટ થાય છે. તે આત્મગુણોનો અંત કોઈથી કહી શકાય તેમ નથી. હોમ કે, આકાશનો અંત કોઈ પક્ષીથી પાંખી શકાતો નથી. હોમ હો પક્ષી, પોતાના બલવેને હોટલા આકાશમાં ઉમી શકે છે, તે પક્ષી, આ આટલું હો આકાશ છે, એમ સમજે છે. હોમ મગલરૂ, ચરકલુ, સમલો, અનલ પક્ષી, અષ્ટાપદ્મામા પક્ષી અને ગરુડ પક્ષી એ સર્વે પક્ષી કહેવાય છે, તેણે પોતે પોતાની પાંખના બલ પ્રમાણે આકાશમાં ગમન કરી શકે છે, પરંતુ તે સર્વને પણ, આકાશ અપારને અપાર રહે છે. તેમ હૃદયસ્થ જીવોશ્ચી પણ આત્માના જ્ઞાનાદિક ગુણોનો પાર પામી શકાતો નથી. મોટે સર્વોપરિ સારરૂપ તો આત્માના જ્ઞાનાદિક ગુણો હો. એમ વિચારીને તેથી નહોતો એટલો આ સઘળો સંસાર અસારરૂપ છે. અર્થાત્ અનેક પ્રકારના આધિભ્રમ વ્યાધિ તથા ઉપાધિ તેણે કરીને આ સંસાર ખરેલો છે, એવી રીતે આ જીવ જાણે છે, દેશે છે, અને અનુભવે છે, તોય પણ તે આત્મગુણ પ્રકટ કરવાનો હૃદયમ

ચિલકુલ કરતો નથી. ને કદાપિ કરે છે, તો દેહને પોતાનું રૂપ મારીને કરે છે, ઇટલે મના-
 વા પૂજાવાદિકની લાલચે કરે છે. માટે તે આત્મગુણ શી રીતે પ્રકટ થાય? પ્રંતુ તે આત્મ-
 ગુણો તો, ક્યારે પ્રકટ થાય? કે, જ્યારે આ સંસારને વિષે દુહાદિક સર્વ પદાર્થને અસારરૂપ
 જાણે ત્યારેજ આત્મગુણ પ્રકટ થાય છે. અર્થાત્ વૈરાગ્ય પામ્યા વિના આત્મગુણ પ્રકટ થાયજ
 નહીં. માટે મોક્ષ માર્ગમાં ચાલનાર પુરુષને તો, વૈરાગ્ય પગને ઠેકાણે છે, જ્ઞાન હૃદયને ઠેકાણે
 છે, અને ધર્મ માથાને ઠેકાણે છે. તોયપણ એક બીજાને પરસ્પર સંબંધ રહેલો છે. ઇટલે મોક્ષમાં
 જનાર પુરુષને પૂર્વોક્ત ત્રણ પદાર્થોનું સંપૂર્ણ બલ જોડે. પ્રંતુ તેમાં મોક્ષમાર્ગે ચાલનારને
 પ્રથમ પગનું બલ ચરોચર જોડે; કેમ કે, પગવિના ચાલી શકાતું નથી. ઇટલાજ માટે વૈરા-
 ગ્યનું બલ દૃઢ જોડે, તે વૈરાગ્યને જાગૃત કરનાર ઈશ્વરો આ વૈરાગ્યશતક નામનો ગ્રંથ જોડે
 પૂર્વધર પુરુષે પૂર્વમાંથી ઉધરો છે તેને ગૂજરાતી ભાષાન્તર સહિત કરી, પ્રકટ કરું. કે, કિં બહુના.

॥ લિ. શાસ્ત્રી રામચન્દ્ર દીનાનાથ. ॥

॥ ॐ श्री वीतरागाय नमः ॥

॥ श्री वैराग्यशतकम् ॥

प्रणम्य परमात्मानं । बालबोधाय लिख्यते ॥

वैराग्यशतकस्यास्य । आषाढीकानुसारिणी ॥ १ ॥

श्री पूर्वाचार्य महाराजे पूर्वमांथी उद्धार करिने वैराग्यशतक नामनो ग्रंथ रच्यो ठे. अने तेनी टीका संवत् १६४७ ना वर्षमां खरतर गढोय श्री जिनचंङ्गसरिना राज्यमां थएला श्री गुणविनय नामा आचार्ये करी ठे. तेनी प्रार्थार्थ लेइने आ बालावबोध कर्यो ठे.

॥ आर्यावृत्तम् ॥

व्याधिदेवनाप्रचुरे

नास्ति सुख

असारे

संसारे

१

५

६

१

४

संसारंमि असारे । नहि सुहं बाहिवेअणापउरे ॥

જાણંતો દ્વહ જીવો । ન કુણ્ણદ્વ જિણ્ણદેસિયં ધમ્મં ॥ ૧ ॥

અર્થ—(અસારે કેળ) સાર રહિત એવો, અને (વાહિ કેળ) વ્યાધિ. એટલે શરીર સંબંધિ દુઃખ, (વેઅણા કેળ) વેદના. એટલે મન સંબંધિ દુઃખ, તેણે કરીને (પનરે કેળ) પ્રચુર. એટલે બહુલ અથવા ખેરેલો એવો, (દ્વહ કેળ) આ (સંસારંમિ કેળ) સંસારને વિષે (સુહં કેળ) સુખ જે તે (નહિ કેળ) નથી. (જાણંતો કેળ) એ પ્રકારે જાણતો એવો (જીવો કેળ) જીવ જે તે (જિણ્ણદેસિયં કેળ) જિનરાજના પ્રરૂપેલા (ધમ્મં કેળ) ધર્મને (ન કુણ્ણદ્વ કેળ) નથી કરતો ॥ ૧ ॥

પ્રાવાર્થ—અનેક પ્રકારના આધિ, વ્યાધિ, અને ઉપાધિ તેણે કરીને આ સંસાર ખેરેલો છે, એટલે આ અસાર સંસારમાં કાંઈ પણ સુખ નથી. એવી રીતે આ જીવ જાણે છે, દેખે છે, અને અનુભવે છે; તોય પણ આ મૂઢ જીવ જિન પરમાત્માના કહેલા ધર્મને નથી કરતો !!

આ પ્રથમ ગાથામાં એમ કહ્યું કે, આ જીવ સંસારનું અસારપણું જાણે છે, તોય પણ શ્રી જિ નપ્રણીત ધર્મને નથી કરતો; એવું કહ્યું. પરંતુ ન્હાની નમ્મરવાલા અને તેજ પ્રવને વિષે મોઢ

जनारा अने श्री वीरभगवाननी देशना फकत् एकज वार सांजलवाथी दृढ वैराग्यवान् थए-
ला, एटलुंज नही पण ते संसारना असारपणा संबंधी माता पिता साथे प्रत्युत्तर करी, ठेवटे
माता पितानी आझा लेइ डोणे बाट्यावस्थामां दीक्षा अंगीकार करी एवा श्री अतिमुक्तक
कुमारुं वृत्तांत श्री अंतगडदशांग अने भगवत्यादि सूत्रने अनुसार नीचे प्रमाणे जाणवुं.

कथा.

पोलासपुर नगरने विषे विजय नामे राजा, तेनी श्री नामनी पट्टेदवी एटले पटराणी, ते
वे जाणनी अतिमुक्तक एवे नामे पुत्र हतो. ते पुत्र बहु उद्यमे करीने महोदो थयो, अनुक्रमे क
रीने ७ वर्षनी थयो, ते अवसरे नगरनी बहार श्री वीरस्वामी समोसरथा. एटले पधारथा.
त्यार पढी ज्ञानवंत एवा गौतम गणधर, श्री वीरस्वामीने पूढीने चिह्ना लेवाने अर्थे नगर
मध्ये आव्या, ते अवसरे ठोकराउनी संगथि रमतो एवो अतिमुक्तक कुमार, गौतमस्वामीने
देखीने ए प्रकारे पूढतो हवो के, “तमे कोण ठो ? अने केम फरो ठो ? ” एम पूढे संते गौतम
स्वामीए कहुं के, “अमे श्रमण ठीए, अने चिह्नाने अर्थे फरीए ठीए. ” त्यार कुमार बोळ्यो. “हे
पूज्य! आवो, हुं तमने चिह्ना अपावुं. ” एम कहीने ते कुमार गौतमस्वामीनी आंगलीए वलगीने

पिताने घेर आव्यो. ते अवसरें श्रीदेवी घणी खुशी थइ सती प्रक्तिये करीने गौतमस्वामीने नमस्कार करीने प्रतिलाप्रती हवी. एटले आहार पाणो आप्यां. त्यार पळी अतिमुक्तक कुमार फरीने ए प्रकारे पूढतो हवो के, “तेम कयां र्हो लो?” त्यार पळी गौतमस्वामी कहता हवा. “हे प्रज ! डि उद्यानमां अमारा धर्माचार्य श्री वर्धमानस्वामी वसे ते त्यां अमे वसीए लीए.” एबुं कहुं. ते अवसरें ते कुमार वोड्यो. “हे स्वामिन् ! तमारी साथे श्री वीरस्वामीने वंदन करवा माटे हुं आबुं ?” त्यार पळी गौतमस्वामी कहता हवा, “यथासुखं देवानुप्रिय एटले हे देवताउने वल्लभ ! डिम तने सुख उपडे तेम.” त्यार पळी गौतमस्वामीनी साथे आवीने अतिमुक्तक कुमार प्रगवंतने वंदन करतो हवो. त्यार पळी प्रगवंते धर्मनो उपदेश दीवो, ते उपदेश सांजलीने प्रतिबोध पाव्यो एवो अतिमुक्तक कुमार, दीक्षा ग्रहण करवाने इह्वतो सती माता पितानी अनुज्ञा लेवाने अर्थ, घेर आवीने माता पिताने आ प्रकारे कहतो हवो. “हे अंब ! हे तात ! मं आज्ञा श्री वीरस्वामीजीनी पास धर्म सांजल्यो. ते धर्म मने रुच्यो. एटले ते धर्म करवानो मने अभिलाष थयो ते.” ते अवसरें ते माता पिता कहतां हवां. “हे पुत्र ! तुं धन्य तुं. तुं कृतपुण्य तुं. तुं कृतार्थ तुं. एटले तने धन्य ते अने करयुं ते पुण्य ते डिणे एवो तुं थयो. अने करयो ते अर्थ नाम प्रयोजन ते डिणे एवो तुं थयो. डि कारण माटे ते वीर

સ્વામીજીની સમીપે ધર્મ સાંપડ્યો, અને વળી તે ધર્મ તને રુચ્યો, તે કારણ માટે. " ત્યાર પછી તે કુમાર ફરીને એ પ્રકારે કહેતો હવો. "હે શ્રવ ! હે તાત ! હું તે ધર્મ સાંપડવાદિકે કારીને સંસારના પ્રયે કરીને ઉદ્વિગ્ન એટલે ઉપરાંતા મનવાલો એવો અને જન્મ મરણના પ્રયથકી પ્રય પામેલો એવો થયો હું. તે કારણ માટે તમારી અનુક્રાણ કરીને એટલે રજાણ કરીને શ્રી વીરપ્રભુજીની સમીપે પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરવાને ઇચ્છું હું, " એવું કહ્યું. ત્યાર પછી તે કુમારની માતા અનિદ્ર કહેતાં વલ્લખ નહીં એવું, અને એકાંત પણે અણગમતું એવું, અને અપ્રિય એવું, અને પ્રથમ કોઈ દહાડો ન સાંપડેલું એવું, તે કુમારનું વચન સાંપડીને તત્કાલ શોકના સમૂહ પ્રત્યે પામી. એટલે શોકાતુર થઈ. અને દીન અને ઉદાસ એવા મને કરીને સહિત હે મુશ્વ તે જીનું એવી થઈ સતી, ધૂર્વા પામીને અંગણતલને વિષે એટલે ઘરના આંગણમાં ધસતી સર્વ અંગોણ કરીને પડી. તે અવસરે દાસીનું શીઘ્ર, સોનાનો કલશ લાવીને તે કલશના મુશ્વ થકી નીકળતું એવું શીતલ અને નિર્મલ એવું જાલ તેની ધારાનું કરીને એટલે તે પાણીની ધારાનું કરીને શીંચી, એટલે ભાંડી, અને કર્યો હે તાઢા વાયરાનો ઉપચાર તે જીને એવી થઈ સતી ચેતના પામીને વિલાપ કરતી થકી પુત્ર પ્રત્યે આ પ્રકારે કહેતી હવી. "હે જાત ! તું અમારે એકજ પુત્ર હે. અને અમને ઇષ્ટ કહેતાં વલ્લખ, અને કાંત કહેતાં મનોહર, અને પ્રિય

કહેતાં પ્રિયકારી એવો, અને આપ્રણના કરંડિયા સમાન, ઇટલે અમૂલ્ય રત્ન તુલ્ય એવો, અને હૃદયને આનંદ તુલ્ય કરનાર એવો, અને ઝંબરાના ફૂલની પેઠે દુર્લભ એવો તું અમારે છે. એક કારણ માટે ક્ષણ માત્ર પણ તારા વિજોગને અમે સહન કરવાને સમર્થ નથી. તે કારણ માટે હે જ્ઞાત ! જ્યાં સુધી અમે જીવીએ ત્યાં સુધી તું ઘરમાં રહે. પછી સુખે કરીને પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરજે. ઇટલે દીક્ષા લેજે." ત્યાર પછી તે કુમાર કહેતો હવો. "હે અંબ ! તમારું કહેવું સત્ય છે. પરંતુ આ મનુષ્યનો પ્રવ્ર અનેક જન્મ જરા મરણ રૂપ, તથા શરીર અને મન સંબંધિ અતિશે દુઃખનું વેદનું ઇટલે યોગવનું તે રૂપ તુલ્યે કરીને પરાત્રવ પામેલો એવો, અને અધ્રુવ કહેતાં અશાશ્વત એવો; અને સંધ્યા સમયનાં વાદલાંના રંગ સરસો એવો; અને જાલના પરપોટા સરસો એવો; અને વીજાલીના સરસો ચંચલ એવો; અને સડી જાવું, પડી જાવું, નાશ પામવું, એ બે ધર્મ કહેતાં સ્વપ્નાવ તે જોનો એવો છે. તે પ્રથમ અથવા પછી જારૂર ત્યાગવા જોગ્ય છે. ઇટલે મૂક વોજ પડશે. હવે કોણ જાણે આપણા મધ્યે કોણ પહેલું પરલોકે જશે ? અથવા કોણ પછી જશે ? એવી સ્વર પડતી નથી. તે કારણ માટે તમારી આજ્ઞા કરીને હમણાં જ હું દીક્ષા લેવાને ઇચ્છું છું." એ રીતે કુમારે કહ્યું. ત્યાર પછી પરીને માતા પિતા તે કુમારને કહેતાં હતાં.

“હે પુત્ર ! આ તહારું શરીર વિશેષ રૂપવાલું એવું અને લઘુણ, વ્યંજન રૂપ ગુણે કરીને સહિત
 એવું, અને નાના પ્રકારની વ્યાધિએ કરીને રહિત એવું, અને સૌખ્યાગ્યપણાએ કરીને સહિત
 એવું, અને ન હણાણાં એવાં, અને ઉદાત્ત કહેતાં મનોહર અને કાંત કહેતાં મનોહર એવાં,
 પાંચ ઇંદ્રિય તેમણે કરીને શોખાયમાન એવું, એટલે અલંકૃત મનોહર પાંચ ઇંદ્રિયોએ કરીને
 સહિત એવું, અને અનેક ઉત્તમ ગુણોએ કરીને સહિત એવું છે. તે કારણ માટે પોતાના શરીર
 રૂપ સૌખ્યાગ્યાદિ ગુણોને અનુભવીને એટલે જોગવીને પરિણત વયવાલો થઈને એટલે પરિ
 પક્ક અવસ્થાવાલો થઈને પત્ની પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરેજી.” ત્યાર પછી તે કુમાર ફરીને આ પ્રકારે
 કહેતો હવો. “હે અંબ ! હે તાત ! હે તમે શરીરનું સ્વરૂપ કહ્યું, તે મનુષ્ય સંબંધિ શરીર, લલુ
 કહેતાં નિશ્ચે દુઃસ્વંજ સ્થાનક છે. અને નાના પ્રકારની શેંકડો વ્યાધિયોને રહેવાનું ઘર એવું,
 અને હાડકાં રૂપ લાકડાંથી ઉત્પન્ન થયેલું એવું; અને નસાજાલે કરીને વિંટાણું એવું, અને
 માંદીના માંડની પેઠે ડુર્બલ એવું, અને અશુચિના પુજલોએ કરીને વ્યાપ્ત એવું, અને સડી
 હાલું, પડી હાલું, અને નાશ થવું એ છે ધર્મ નામ સ્વપ્નાવ તે હેનો એવું આ શરીર, પ્રથમ અથવા

* લક્ષણ. = હાથ પગની રેલાદિક. † વ્યંજન. = મષ તિલકાદિક.

પળી હારૂર ત્યાગવા હોગ્ય થશે. એ કારણ માટે આવા શરીરમાં કોણ બુદ્ધિંત પુરુષ રીઝ પામે? એટલે હે બુદ્ધિશાલી પુરુષ હોય, તે તેવા શરીરમાં રંજિત નહી થાય. "એ રીતે કુમારે કહ્યું. ત્યાર પળી કુમારનાં માતા પિતા ફરીને કહેતાં હતાં. "હે પુત્ર ! આ તહારાં વાપ દાદાથી આવેલું એવું વિસ્તારવંત ધન, કનક, રત્ન, મણિ, મોતી, શંખ પ્રવાલાં આદિ પોતાને વશ્ય એવું પ્રધાન હવ્ય છે. હે હવ્ય સાત પેઢી સુધી, અતિશે દીનાદિકને એટલે ગરિબ લોકોને આપવા માંડ્યું અને પોતે જોગવવા માંડ્યું હોય તો પણ ક્ય ન થાય, એટલે સૂઢી ન જાય એવું છે. તે કારણ માટે એ પ્રકારનું આ હવ્ય તે પ્રત્યે પોતાની સુશી પ્રમાણે રૂઢે પ્રકારે જોગવીને, પોતાને સદશ રૂપ લાવણ્યાદિ ગુણો કરીને જોખાયમાન એવી અને પોતાના મનની રુચિ પ્રમાણે ચાલનારી એવી ઘણી રાહકન્યાનું પરણીને તેમની સાથે આશ્રયકારી એવાં સંસાર સંબંધિ જોગસુખ જો ગવીને પળી દીક્ષા લેજ્યો. " ત્યાર પળી કુમાર કહેતો હવો, "હે અંબ ! હેતાત ! તેમે હે હવ્યા-દિકનું સ્વરૂપ કહ્યું તેનું એવી રીતે જાણવું કે, તે હવ્ય, સવુ કહેતાં નિશ્ચે અન્નિ, હાલ, ચોર, રાજા, દાયાદ કહેતાં ગોત્રીલોકો એ આદિક ઘણા લોકોને સાધારણ છે, એટલે ઘણા લોકોને વશ્ય છે; પણ હવ્ય કાંઈ એક જાણની પાસે રહેતું નથી. અને અશુભ કહેતાં અશાશ્વતું છે. એટલે તે હવ્ય કાંઈ નિરંતર રહેતું નથી. અને પ્રથમ અથવા પળી હારૂર ત્યાગવા યોગ્ય થશે,

એટલે મૂકવુંજ પડશે. તથા મનુષ્ય સંબંધિ કામત્રોગ પણ અશુચિ એટલે અપવિત્ર એવા, અને
 અશાશ્વત એવા, અને વાત, પિત્ત, કફ, શુક્ર કહેતાં વીર્ય અને શોણિત કહેતાં રુધિર એટલા
 નનો છે આશ્રય તે હેમને એવા, એટલે વાત, પિત્ત, કફ, શુક્ર, શોણિતમય એવા, અને અ-
 મનોહ કહેતાં અસુંદર એવા, અને વિરૂપ કહેતાં માઠા મૂત્ર અને પુરીષ કહેતાં વિષ્ટા તેણે કરીને
 ખેરેલા એવા, અને દુર્ગંધ એવા છે ઉચ્છ્વાસ અને નિશ્વાસ તે હેમના, એટલે નુંચોશ્વાસ અને નિ-
 ચોશ્વાસ હેમનો દુર્ગંધ છે એવા, અને મૂર્ધ્વ લોકોએ અતિશે કરીને સેવેલા એવા, અને નિરંતર
 સાધુજનને નિંદવા જોગ્ય એવા, અને નત્કુષ્ટ ત્રોગે અનંત સંસારના વધારનાર એવા, અને ક-
 હવાં ફલ રૂપ છે વિપાક તે હેમનો, એટલે અંતે દુર્ગતિના ફલને આપનાર એવા કામત્રોગ
 છે. ઇહાં કામત્રોગ કહેવે કરીને તેના આધારમૂત એટલે તેમને રહેવાનું સ્થાનક એવાં સ્ત્રી પુરુ-
 ષનાં શરીર જાણવાં. તે શરીર પૂર્વે કહેલા વિશેષણો કરીને સહિત છે, એજ કારણ માટે તેમને
 અર્થે એટલે તે કામત્રોગોને અર્થ કોણ પુરુષ પોતાના હીવિતને નિષ્ફલ કરે ? એટલે હે-
 ડાહ્યો પુરુષ હોય તે નહ કરે. ” આ રીતે કુમારે ઉત્તર આપ્યો. ત્યાર પછી તે કુમારનાં માતા
 પિતા, એ પ્રકારે વિષયને અનુકૂલ એવાં બહુ વચનોએ કરીને તે કુમારને લોખાવવાને અસમર્થ
 થયાં. પછી વિષયને પ્રતિકૂલ એવાં, અને સંજમના પ્રયત્ને દેસાડનાર એવાં વચનોએ કરીને આ

પ્રકારે કહેતાં હવાં. “હે પુત્ર ! નૈર્ગ્રંથ પ્રવચનં કહેતાં વીતરાગનું કહેલું એવું સિદ્ધાંત અથવા શાસન તે સત્ય છે. કહેતાં સાધું છે. અને અનુત્તર કહેતાં પ્રધાન છે. અને શુદ્ધ કહેતાં દોષ રહિત છે. અને શલ્યકર્તૃત્વ કહેતાં માયા શલ્ય, નિયાણ શલ્ય, અને મિથ્યાત્વ શલ્ય, એ ત્રણ શલ્યને નાશ કરનારું છે. અને મુક્તિનો માર્ગ છે. અને સર્વ દુઃખને નાશ કરનાર એવું વીતરાગનું કહેલું પ્રવચન છે. તે પ્રવચનમાં એટલે જીનશાસનમાં રહેલા એવાજી જીવો સિદ્ધિપદને વરે છે. એટલે વીતરાગની આજ્ઞાના પાલનાર એવાજી જીવો સર્વ કર્મે કરીને રહિત થાય છે. પરંતુ આ પ્રવચન, લોઢાના ચણા ચાવવાની પેઠે અતિશય દુષ્કર છે. અને વેલુના કોલિયાની પેઠે સ્વાદ કરીને રહિત છે. અને જે મુજાબર કરીને મહોટા સમુદ્રતરવાની પેઠે દુસ્તર છે એટલે દુઃખે તરવા જોગ્ય છે. અને વલી આ પ્રવચન છે તે તોદ્દાણ સન્નાદિને નહોતવન કરવા જાણું છે, તથા દોરડાદિકે કરીને બાંધેલી એવી મહાશિલાદિક વસ્તુ તેને હસ્તાદિકે કરીને ધારણ કરવા જાણું છે. તથા અસિધારા વ્રત સેવન કરવાની પેઠે, એટલે જામ સન્નાદિ, અતિક્રમણ કરવાને અશક્ય છે, તેમ આ મહાવ્રતનું પાલનું અશક્ય છે. વલી જીનશાસનમાં સાધુને આધાર્મિક ઓદ્દેશિકાદિ ખોગવવાને ન કડોપે. એટલે જીનના જે સાધુ હોય તે પોતાને વાસ્તે કરેલું એ આદિક બેતાલીશ દોષ સહિત વસ્તુ ગ્રહણ કરે નહીં. અને હે પુત્ર ! તું તો સદાય કાલ સુખમાં નૃત્ય

થાણી બું. કોઈ દહાડો પણ દુઃખમાં રહ્યોજ નથી. એજ કારણ માટે તું શીત કહેતાં તાઢ
 અને ગુણ કહેતાં ધામ, છુટ્ કહેતાં હુથા, પિપાસા કહેતાં તૃષા, દંશ કહેતાં ડાંસ, મશક ક
 હતાં મગતરાં, અને નાના પ્રકારના રોગાદિ રૂપ, પરિષ્ઠ, ગપસર્ગો પ્રત્યે સહન કરવાને સમર્થ
 નથી. તે કારણ માટે હમણાં તને દીકા લેવાને અર્થે આજ્ઞા આપવાને અમે ઇચ્છતાં નથી. અર્થાત
 હમણાં તને આજ્ઞા નહીં આપીએ.” ત્યાર પછી કુમાર કહેતો હવો. “હે અંબ ! હે તાત ! તમે જે
 સદની ડુષ્કરતા દેલાડી, તે ડુષ્કરતા સલુ કહેતાં નિશ્ચે ક્લોચ પુરુષોને અને કાતર પુરુષોને
 એટલે કાયર લોકોને અને કુત્સિત પુરુષોને અને આલોકને વિષે પ્રતિબંધવાલા પુરુષોને એ
 ટલે આ લોકમાંજ સુખ માની બેઠેલા તેવાને, અને પરલોકથી અવલા મુશવાલા થાણા
 એવા લોકોને એટલે પરલોકના સુખના અજાણ લોકોને, અને વિષયની તૃણાવાલા લોકોને
 છે. એટલે પૂર્વે કહેલા એવા લોકોને સંજામનું ડુષ્કરપણું લાગે છે. પણ સલુ કહેતાં નિશ્ચે ધીર
 પુરુષને અને સંસારના ત્રયથી ગદ્ધિ થાણા એવા પુરુષને ડુષ્કર નથી. એટલે સંજામ પાલવો ક
 ઠણ નથી. તે કારણ માટે હું તમારી આજ્ઞા કરીને હમણાંજ પ્રવજ્યા લેવાને ઇચ્છું હું.” ત્યાર
 પછી તે માતા પિતા ફરીને કહેતાં હવાં. “હે બાલ ! આટલો હઠ તું ન કર. તું શું સમજે છે?” ત્યારે
 અતિમુક્તક કુમાર કહેતો હવો, “હે અંબ ! હે તાત ! જે હું જાણું હું તેજ નથી જાણતો. અને

लोकोंने विषे लेपायो नहीं. अर्थात् ममताए करीने रहित ठे. वली आ कुमार संसारना जये करीने उद्विग्न थयो सतो एटले विरक्त मनवालो थयो सतो आपनी पासे दीक्षा लेवाने इहे- ठे. ते कारण माटे अमे आपने आ शिष्य रूप निद्रा प्रत्ये आपीए नीए. आप पण आ शिष्यरूप निद्रा प्रत्ये अंगीकार करो. तयारे स्वामिए कहुं, हे देवानुप्रियो ! डेम तमने सुख उपजे तेम, पण प्रतिबंध करशो नही. एटले ममता करशो नही. तयार पढी अतिमुक्तक कु- मार भगवंतनुं वचन सांजलीने खुशी थयो सतो भगवंत प्रत्ये अण प्रदक्षिणा करीने अने नमस्कार करीने उत्तर पूर्व दिशिने विषे एटले ईशान कृणमां छाडने पोतानी मेलेऊ आ- जरण माट्य अलंकार प्रत्ये मुक्तो हवो. ते अवसरे माता, उज्वल वस्त्र करीने आभरणा- दिक प्रत्ये ग्रहण करीने आंखो थकी आंसु मुक्तो थकी अतिमुक्तक कुमारने ए प्रकारे कहेती हवी. हे पुत्र ! पामेला एवा संजम जोगीने विषे तहारे प्रयत्न करवो. अने न पामेला एवा संजम जोगीने पामवाने अर्थ घटना एटले रचना करवी. वली प्रव्रज्या पालवाने विषे पो- ताना पुरुषपणानो अत्रिमान सफल करवो. अने प्रमाद तो करवोऊ नही. ए प्रकारे कहीने तयार पढी माता पिताउ भगवंत प्रत्ये नमस्कार करीने परिहार सहित पोताने स्थानेके गयां. तयार पढी अतिमुक्तक कुमार, श्री वीरस्वामी समीपे आवीने वंदनादि करीने प्रवर्जित थयो.

त्यार पत्नी श्री वीरस्वामीए पण पंचमहाव्रत ग्रहण कराववा पूर्वक एटले पंचमहाव्रत ग्रहण करवीने क्रिया कलापादि शीखवाने अर्थे गीतार्थ एवा स्थविर मुनियोने सुण्यो. त्यार पत्नी प्रकृतिए करीने प्रज्जक एवो, अने विनीत एवो, अतिमुक्तक नामे कुमार श्रमण, एक दहाडो महोदयी वृष्टि पडे सते एटले घणो वरसाद पडे सते काखने विषे पात्रुं अने रजोहरण लेइने बहार निकळ्यो. त्यां ज्वालनो प्रवाह वेहतो देखीने बाल अवस्थाना वश थकी माटीए करीने पाल बांधीने जेम नावनो चलावनार नाव प्रत्ये चलावे ठे, तेम आ अतिमुक्तक साधु पान्त्राने, आ महारी नाव ठे, ए प्रकारे कल्पना करीने ते पाणीमां चलावतो सतो रमतो हवो. ते अवसर स्थविर मुनियो तेनी ते अतिशे अधटित चेष्टा देखीने ते साधु प्रत्ये हांशी करता होय ने शू जेम ! एम प्रगवत् समीपे आवीने प्रगवंतने ए प्रकारे पूढता हवा. हे स्वामिन् ! आपनो अंतवासी अतिमुक्तक नामे कुमार श्रमण, केटला भवोए करीने सिद्धिपदने वरशे ? त्यार प्रगवंते कहुं, हे आर्यो ! महारो अंतवासी अतिमुक्तक साधु, एज प्रवमां सिद्धिपदने वरशे. ते कारण माटे हे रुडा पुरुषो ! तमे अतिमुक्तक कुमार श्रमणनी जात्यादिकने उधाडवाथकी हीलना न करशी. अने तेनी उचित सेवा न करवे करीने निंदा न करशी.

અને મને કરીને લોકની સમક્ષ ગર્હા ન કરશો. અને તેની અવજ્ઞા ન કરશો. વલી હે દેવા-
નુપ્રિયો ! એ અતિમુક્તક સાધુને અશ્વેદ કરીને અંગીકાર કરો. અને અશ્વેદ કરીને તેની સ-
હાય્ય કરો. તથા જાત પાણી લાવી આપવારૂપ વિનય કરીને એની વૈયાવચ્ચ કરો. હો કારણ
માટે આ મુનિ, પ્રવનો અંત કરનારા હો. એટલે સંસારનો નષ્ટ કરનારા હો. અને ચરમ
શરીરવાલો હો. એટલે આ એને ઠેલું શરીર હો. એ રીતે તે જ્ઞાનવંત એવા સ્થવિર મુનિયોને પ્ર-
ગવંતે કહ્યું. ત્યાર પછી તે સ્થવિર મુનિયો પ્રગવંતને વંદન નમસ્કાર કરીને પ્રગવતના વચનને
વિનય પૂર્વક અંગીકાર કરીને અતિમુક્તક કુમાર શ્રમણ પ્રત્યે અશ્વેદ કરીને અંગીકાર કરતા
હતા. હાવત્ વૈયાવચ્ચ પ્રત્યે કરતા હતા. ત્યાર પછી અતિમુક્તક મુનિ હો તે પણ, તે પાપસ્થા-
નને આલોવીને નાના પ્રકારની તપશ્ચર્યાદિકે કરીને સંજામ પ્રત્યે સમ્યક્પ્રકારે આરાધન ક-
રીને અંતે અંતકૃત કેવલી થઈ સિદ્ધિ પ્રત્યે હતા હતા. ઇતિ અતિમુક્તક મુનિનું વૃત્તાંત જ્ઞા-
ણું. આં અતિમુક્તક કુમારને હ વર્ષની નમ્મરમાં દીક્ષા આપી હો. તેનું કારણ કે, પ્રગવંત
પોતેજ દીક્ષા આપનાર હો; માટે તેમાં વિશેષ જ્ઞાણનો નહીં.

अद्य कल्ये परस्मिन् परस्मिन्वर्धे

पुरुषाः

चिंतयन्ति

अर्थसंपत्तिं

२ ३ ४ ५

१

२

६

अर्थं कल्वं परं परारिं । पुरिसा चिंतयन्ति अर्थसंपत्तिं ॥

भञ्जलिगतं

इव तोयं

गलत्

पश्यन्ति

८

१० ए

११

१२

१४

अंजालिगयं व तोयं । गलंतमाऽऽनं न पिबन्ति ॥ २ ॥

अर्थ—(पुरिसा के०) पुरुष. अर्थात् मूढ पुरुषो जे ते, (अर्थ के०) आज्ञा (कल्वं के०) काल्य (परं के०) पहीर. एटले आवते वर्ष, (परारि के०) परारथ. एटले तेथी पण आज्ञाये वर्ष, (अर्थ के०) अर्थ. एटले धन तेनी, (संपत्ति के०) प्राप्ति तेने (चिंतयन्ति के०) चिंतवै ठे. एटले विचारै ठे. अर्थात् आज्ञा महारे संपत्ति थशे, काल्य महारे संपत्ति थशे पहीर महारे संपत्ति थशे, अथवा परार थशे; एवी आज्ञाये करीने दिवस गमावै ठे, परंतु ते पुरुष (अंजालिगयं के०) अंजालिने विषे रहलुं एवुं (तोयं व के०) पाणी तेनी पेटे (गलंतं के०) गलतुं. एटले सवतुं एवुं (आज्ञं के०) आज्ञाने (न पिबन्ति के०) नथी देखता. ॥ २ ॥

भावार्थ—वली ते मूढ पुरुषो मनमां एम विचारै ठे के, महारे आज्ञा, काल्य, पहीर अ-

थवा परारथ, धननी घणी प्राप्ति थसे. एम विचार करया करे ते. परंतु हाथेलिमां रहेला पा-
णीनी पेठे दोणे नाश पामता एवा पोताना आउखानो विचार नथी करता. ॥ २ ॥

तस्माणाः

कुरुध्वं

एव

तत्

कर्तव्यं

यत्

७

८

६

५

४

३

२

१

जं कल्ले कायबं । तं अज्जं चिय करेह तुरमाणा ॥

प्रतीक्षध्वं

अपराहं

मा

एव

मुहूर्त्तं

बहुविघ्नं

१४

१२

१३

ए

१०

११

बहुविगघो हु मुहुत्तो । मा अवरणहं पडिक्खेह ॥ ३ ॥

अर्थ—हे प्राणियो ! (जं के०) जे धर्मकार्य (कल्ले के०) काल्य (कायबं के०) करवा योग्य
होय, (तं के०) तेने (अज्जं चिय के०) आज्ञा (तुरमाणा के०) उतावला (करेह के०) करो.
केम के, (मुहुत्तो के०) मुहूर्त्त. एटले काल विशेष जे ते, (हु के०) निश्च (बहुविगघो के०) घणा
विघ्नवालो ठे. मोटे जे धर्मकार्य पहेला पहोरमां करवानुं होय तेने (अवरणहं के०) अपराह
एटले पावला पहोर करीशू. एम (मा पडिक्खेह के०) विलंब न करो. ॥ ३ ॥
भावार्थ—हे प्रव्य जीवो ! जे धर्म संबंधी काम काल्य करवानुं होय, तेने उतावला

आंजाज करो. केम के, सारां काम करवानी वखते, निश्चै वणां विघ्न आवी पड़े ठे. मोटे ऊँ
धर्म कार्य पातला पहरै करवानुं होय, तेन पहिला पहरासांज करी ल्यो. अर्थात् ऊँ धर्म
कार्य, ऊँ वखते करबुं घटबुं होय, तेन तेज वखते करी ल्यो. ॥ ३ ॥

हीतिखेदे संसारस्वभावस्य आचरणं जेहानुरागरक्ता अपि

१ २ ३ ४
ही संसारसहावं । चरियं नेहाणुरायरत्तावि ॥

ये पूर्वाह्णे दृष्टाः ते अपराह्णे न दृश्यन्ते
३ ५ ६ ७ ८ ९ १०

ऊँ पुवणहे दिछा । ते अवरणहे न दीसंति ॥ ४ ॥

अर्थ—(संसार सहावं चरियं के०) संसारनो ऊँ स्वभाव, तेबुं ऊँ आचरण, तेन देखीने
हमने, (ही के०) घणो खेद थाय ठे. केम के, (ऊँ के०) ऊँ (नेहाणुरायरत्तावि के०) स्ने-
हना अनुरागे करीने रक्त एवा पण, अर्थात् प्रेम बंधने करी बंधायेला एवा पण, स्वजना-
दिक ऊँते (पुवणहे के०) प्रातःकालने विषे (दिछा के०) दीछा, (ते के०) तेज (अ-
वरणहे के०) सांजे (न दीसंति के०) नथी देखाता !! ॥ ४ ॥

भावार्थ—ही इति खेदे !! अहह !!! अहो ! आ संसारनो इयो स्वप्नाव ठे ? के, डेना स्वप्नावनो विचार करतां तरतज खेद उत्पन्न थायते !! केम के, डे परस्पर प्रेमबंधने करीने गाढां बंधायेलो ठे, तेवां स्वप्ननादिक पण डे प्रातःकाले दीठां होय, तेनां तेज, स्वप्ननादिक सांजे देखातां नथी !! एटले स्नेहाश्रुतंगे करीने गाढपणे बंधायेलाने परस्पर विजोग न पडवो जोइए, तोपण संसारनो एवो स्वप्नाव ठे के, डे प्रथम क्षणमां दीठुं, ते बीडा क्षणमां तेवुंने तेवुं नथी देखातुं; माटे तेमनो विजोग थायते. एटलुंज नाहे पण स्थूल विजोग पण थया करे ठे. ॥ ४ ॥

मा स्वपिथ जागरितव्ये

पलायितव्ये

कस्मात्

विश्राम्यथ

२

३

१

४

५

६

मा सुअह जागिअव्वे । पलाइअव्वमि कोस वीसमेह ॥

अयः जनाः

अनुल्भाः

रोगः

च

जरा

च मृत्युः

१३ १४

१५

१६

१७

१८

१९

तिन्नि जाणा अणुलगा । रोगो अ जरा अ मच्चू अ ॥ ५ ॥

अर्थ—हे लोको ! (जागिअव्वे के०) जागवाने ठेकाणे. अर्थात् धर्म कृत्यने विषे (मा सुअह के०) न सूइ रहो. अर्थात् धर्म कृत्यने विषे प्रमाद न करो. अने (पलाइअव्वमि के०)

નાસવાની જાગ્યા (કીસ કેળ) કેમ (વીસમેહ કેળ) વિસામો કરો બો ? અર્થાત્ આ સં-
સાર નાસવાની જાગ્યા છે, તો તેમાં નિરાંતે કેમ બેસી રહ્યા બો ? કેમ કે, (રોગો કેળ) રોગ
(અ કેળ) વળી (હારા કેળ) વૃદ્ધાવસ્થા (અ કેળ) વળી (મચ્છ કેળ) મૃત્યુ (અ કેળ)
જીવ (તિન્નિ જાણા કેળ) ત્રણ જાણ હોતે (અણુલગા કેળ) તમારી પૂઠે લાગ્યા છે. જાણે
તમારી કેડે પડ્યા છે. માટે ધર્મ કૃત્યમાં પ્રમાદ ન કરો. ॥ ૫ ॥

પ્રાવાર્થ—હે ધર્માર્થિ જીવો ! હેમ આ ઠેકાણે લોકોત્તિ જાણે છે કે, હેની પાસે ધન
હોય, તેમણે જીવવાની જાગ્યા જાગતા રહેવું, અને નાસવાની જાગ્યા બેસી ન રહેવું, તેમ ધર્મ
કૃત્યને વિષે પ્રમાદ ન કરવો. અને નાસવા યોગ્ય જાણે હે સંસાર તેમાં બેસી ન રહેવું, શાથી
કે, રોગ, હારા, અને મૃત્યુ જાણે તમારી પૂઠે નિરંતર પડેલા હોય, માટે પ્રમાદ બો-
ડીને ધર્મ કરાણીમાં સાવધાન રહો. ॥ ૫ ॥

દિવસનિશાઘટીમાલયા

આયુઃસલિલં

જીવાનાં

ગૃહીત્વા

૨

૪

૩

૫

દિવસનિસાઘડિમાલં । આનસલિલં જીઆણ ઘિત્તુણં ॥

मोटा समर्थ पुरुषोनां वज्र समानं शरीरने पण काल रूप सर्प गली गयो ठे; तो आपणा रांक डिवानी काची कायानो श्यो नरुसो ? माटे शीघ्रपणे धर्म कृत्य करी ल्यो.

दीर्घफणींद्रएवनाले

महीधराएवकेसरे

दियाएवमहादले

३

४

५

दीहरफणिंदनाले । महिअरकेसर दिसामहदलिछे ॥

उ इतिपश्चात्तापे पिबति

कालएवअमरः

जनाएवमकरंदं

पृथ्वीएवकमले

१

८

९

५

६

नं पीअइ कालनमरो । जाणमयरंदं पुहविपनुमे ॥ ८ ॥

अर्थ—(नं के०) न इति खेद ! एटले आ घणी खेद कारक वार्चा ठे. अर्थात् आ वात डे न जाणे तेने पश्चात्ताप घणो थाय ठे. (काल नमरो के०) काल रूप अमर डे ते (दीहर के०) दीर्घ एटले महोडुं (फणिंदनाले के०) शेषनाग रूप ठे नाल ते डेनुं एवुं, ने (महिअर के०) महिधर एटले पर्वत ते रूप ठे केसरा ते डेने विषे एवुं, ने (दिसा महदलिछे के०) दिशा रूप ठे महोटां पत्र ते डेने विषे एवुं (पुहवि पनुमे के०) पृथ्वी रूप कमलने विषे (ज-णमयरंदं के०) जनरूप मकरंदने अर्थात् लोक रूप रसने (पीअइ के०) पीए ठे. ॥ ८ ॥

આવાર્થ—લોકમાં એવી પ્રસિદ્ધિ છે કે, જમરો કમલમાંથી એવી રીતે રસ લે કે, હોથી
 કરીને તે કમલને લગાર માત્ર ઇંજા ન થાય, તેવી રીતે પોતાને સ્વપ્ન હેટલોહ મધુર સ્વરે
 બોલીને થોડો થોડો રસ લે છે; પરંતુ આ હાગ્યાએ તો તેનાથી તમામ ઉલટી રીતે જાણવા
 હાંવું છે. મનિ તે વાત્તાનો વિચાર કરતાં જવ્ય પ્રાણિયોને તો દયાના અધિક પ્રણામથી કં-
 પારો ઢૂંટ્યા વિના રહેજ નહીં !! હેમ કે, કાલરૂપ અસંતોષી એવો એક જમરો છે. તે પૃથ્વી-
 રૂપ કમલમાંથી લોકરૂપ તમામ રસને, વ્યાધિ વેદનારૂપ ક્રૂરપણુ વાપરીને ચૂશી લે છે. એટલે
 કોઈ માણસને તે કાલ પ્રદાન કરયા વિના રહેતોહ નથી. ઇહાં પૃથ્વીરૂપ કમલનું શેષનાંગ-
 રૂપ નાલવું કહ્યું, તે લોકોત્ક્રિથી જાણવું. એટલે લોકમાં એવું કહેવાય છે કે, આ બધી પૃ-
 થ્વીને શેષનાંગે માંથા ઉપર નપાડી લીધી છે. વલી એ પૃથ્વીરૂપ કમલમાં પર્વતો, તે કેસ-
 રાને ઠેકાણે છે. ને દશ દિશાઓ તે મહોદાં મહોદાં પાંનડાંને ઠેકાણે છે. આવા મહોદાં કમ-
 લનો રસ નિરંતર પીતાં પણ કાલરૂપ જમરો આજ સુધી પણ તૃપ્ત થયો નથી; ને થતો પણ
 નથી, અને થશે પણ નહીં. મનિ હે જવ્ય પ્રાણિયો ! કાલરૂપ જમરાના આસ્વાદનમાં ન
 અવાય, એવા આત્મસ્વરૂપને પામવાના સાધનમાં; પ્રમાદ બોડીને ઉદ્યમ કરો !! ॥ ૬ ॥

હાયામિષેણ

કાલઃ

સકલજીવાનાં

હલં

ગર્વેષ્યન્સન્

छायामिसेण कालो । सयलजीआणं छलं गवेसंतो ॥

पार्श्वं कथमपि न मुञ्चति तस्मात् धर्म उद्यमं कुरुष्व ।

६ ७ ए १० ११ १२ १३

पासं कहवि न मुंचइ । ता धम्मं उद्यमं कुणह ॥ ए ॥

अर्थ—(बलं के०) बलने (गवेसंतो के०) गवेषणा करतो एवो (कालो के०) काल डेते, (छायामिसेण के०) शरीरनी ढायाने मिषे (सयलजीआणं के०) सकल जीवोन्तु (पासं के०) पासुं तेने (कहवि के०) कोइ प्रकारे पण (न मुंचइ के०) नथी मुक्तो. (ता के०) ते हेतु माटे (धम्मं के०) धर्मने विषे (उद्यमं के०) उद्यमने (कुणह के०) करो. ॥ ए ॥

भावार्थ—हे ज्ञव्य प्राणियो ! रात्रि दिवस, बिजने खोलतो एटले आ प्राणि क्यारे सखलना पामे के, एने हुं पकडी लेउ, एवी वांछाये निरंतर ढायाने मिषे पकडवाने माटे पठवाडे पडेलो एवो डे काल, ते कोइ प्रकारे पण पावो हुं एवो नथो. एतो ऊहूर उंचितो जाली लेशे. ते वखते तमने घणो पश्चात्ताप थरो, के, अरेरे !! आपणे कांइ पण धर्मसाधन करी शक्या नही ! माटे जिनप्रणीत अहिंसादिक धर्मने विषे, ज्यां सुधी कालना ऊपायमां बराबर नथी आव्या, त्यां सुधीमां कांइ पण प्रयत्न करी ल्यो. ॥ ए ॥

कालंसि अणार्इए । जीवाणं विविहकम्मवसगाणं ॥

तत् नास्ति संविधानं-भेदत्वं

संसारं यदेकैन्द्रियादित्वं न

संभवति

१० ११

७

५

६

८

ए

तं नहि संविहाणं । संसारे ङं न संभवइ ॥ १० ॥

अर्थ—(अणार्इए के०) आदि रहित एवा (कालंसि के०) कालचक्रने विषे परिभ्रमण करता एवा, ने (विविहकम्मवसगाणं के०) नानाप्रकारना कर्मने वश थएला एवा (जीवाणं के०) जीवोने (संसारे के०) संसारने विषे (ङं के०) ङे (संविहाणं के०) संविधान, अर्थात् ऐक्यियादिक जेद (न संभवइ के०) प्राप्त थयेलो नथी संभवतो एम, (तं नहि के०) ते नथी. अर्थात् सर्वे ऐक्यियादिक जेद ए जीवने थएला संभवे ठे. ॥ १० ॥

प्रावार्थ—काल, कर्म, जीव, अने संसार ए सर्वेणुं अनादिपणुं ठे. माटे आ जीव कर्मना वश करीने अनादि कालनो कालचक्रने विषे परिभ्रमण करतां करतां संसारने विषे सधला ऐक्यियादिक जेदने पामी चूक्यो ठे. पण एवुं न कही शकाय के, अमुक जेद नथी

पांम्यो. माटे हे प्रब्य प्राणियो ! आज तमे अहंकार करो, पण तमे तो केटलीएक वखत गंधेडा पण थया हो, हुतरा पण थया हो, अने वली ज्यारे बोर मूला मोगरीआदिकनी जातिमां उत्पन्न थया त्यारे तो तमने न्हानां ओकरांए पण दाणा साटे वेचाथो लीधा, एटलुंज नही पण उपर माग्यामां पण गया; यावत् विष्टाने विषे कीडापणे पण उत्पन्न थइ चूक्या हो. तेना तेज तमे, आज शेठ शाहूकार बनीने बेठा हो. माटे तमे सर्व प्रकारनुं मान मूकीने धर्म कार्यमां प्रवर्त्तो. ॥ १० ॥

॥ अनुष्टुप्पद्यत्तम्. ॥

बांधवाः सुहृदः

सर्वे

१ ३

मातापितरौ

५

पुत्रभार्याः

५

बंधवा सुहिणो संधे । पित्रमाया पुत्तभारिया ॥

प्रेतवनात्प्रमथानान्

निवर्त्तते

८

ए

९

६

सलिलंजलिं

पेअवणान् निअत्तंति । दाऊणं सलिलंजलिं ॥ ११ ॥

अर्थ—(संधे के०) सर्व एवा (बंधवा के०) बांधव (सुहिणो के०) सुहृद् एटले मित्रो

તથા (પિત્રમાયા કેળ) માતા પિતા (પુત્રપ્રારિયા કેળ) પુત્ર તથા સ્ત્રી, તે સર્વ હોતે, મરી ગયેલા મનુષ્ય પ્રત્યે (સલિલંજાલિં કેળ) પાણીની અંજાલીને (દાઝણં કેળ) આપીને (પે-અવણાને કેળ) ઇમશાન થકી (નિઞ્ચંતિ કેળ) પાઠા ઘેર આવે છે. પણ મેરલા મનુષ્યની સંગાથે કોઈપણ મનુષ્ય હતા નથી. ॥ ૧૧ ॥

પ્રાવાથ—હે જીવ ! આ સઘલા દેહના સંબંધિ છે. પણ એ કોઈ તહારુ સંબંધી નથી. કે-મેક, સ્વજાન તથા મિત્રો, માતા, પિતા, પુત્ર, અને સ્ત્રી એ કોઈ માણસ તહારાં સગાં નથી. કેમકે, હો દેહની સંગાથે તેમને સંબંધ હતો, તે દેહને બાલી કૂટીને પઠી પાણીની અંજાલી આપીને અર્થાત્ તે ફરીથી પાઠા ઘેર આવવાના નથી એવી આશા મૂકીને ઇમશાન થકી પોત પોતાના સ્વાર્થને સંપ્રારતાં પાઠાં પોત પોતાને ઘેર જાય છે. પણ તેમાનું કોઈ વહાહું સગું તે જીવની સાથે હતું નથી. ॥ ૧૧ ॥

॥ આર્યાદત્તમ્ ॥

વિઘટંતે વિયુઙ્મંતે સુતઃ

વિઘટંતે

બાંધવાઃ

વસ્ત્રભાઃ

ચ

૩

૨

૫

૪

૭

૬

વિહંતિ સુઆ વિહંતિ । બંધવા વસ્ત્રહા ય વિહંતિ ॥

एकः कथमपि न विघटते धर्मः हे आत्मन् जिनभणितः
ए १७ १३ १४ १ १०

इको कहवि न विहड्ड । धम्मो रे* जीव डिणन्नणिनु ॥ १७ ॥

अर्थ—(रे जीव के०) हे अज्ञानी जीव ! (सुआ के०) पुत्र तथा पुत्रीयो डे ते (वि-
हडंति के०) विघटे ते. अर्थात् तेनो विजोग थाय ते. तेज रीति (बंधवा के०) स्वजन डे.
ते (विहडंति के०) विघटे ते. अर्थात् स्वजननो पण विजोग थाय ते. (य के०) वली (व-
ल्लाहा के०) वहाली स्त्रीयो पण (विहडंति के०) विघटे ते. एटले तेनो पण विजोग थाय ते.
एज रीति सर्वे वस्तुनो विजोग थाय ते, पण (इको के०) एक (डिणन्नणिनु के०) डि-
नपरमात्माये कहलो (धम्मो के०) धर्म डे ते (कहवि के०) क्यारे पण (न विहड्ड के०)
वियोग पामतो नથી. ॥ १७ ॥

આવાર્થ—હે મુગ્ધ જીવ ! તું વિચાર કસ્ય કે, આ સંસારમાં તહારું કોણ છે ? કેમ કે,
પુત્ર, સ્વજન, અને વહાલી સ્ત્રીયો ઇત્યાદિક સર્વેનો વિજોગ થાય છે. એટલે તેમને મુક્તિને તું

*ઈહાં હે એવું સંવોધન ન મૂકતાં રે એવું જે અધમ સંવોધન મૂક્યું છે, તેનું ઇ પ્રયોજન છે કે, આ જીવને ધર્મ
વિના કોઈ પણ સહાયકારી નથી. તોપણ તેને મુક્તિને અજ્ઞાનતાથી વીજાને સહાયકારી માની બેઠો છે માટે.

હાઈશ, અથવા તેને મૂકીને તે હાશે. માટે જ્યાં સંયોગ છે, ત્યાં નિમાયે વિજોગ બેજા. પણ એક જિનરાજનો કહેલો ધર્મ એટલે જીવને દુઃસ્ખમાં પડતાં ધરી રાસે માટે ધર્મ કહીએ. તે ધર્મનો કોઈ કાલે પણ વિજોગ નથી થતો. અર્થાત્ આ જીવને સાચું સગપણ તો ધર્મનુંહ છે. અને વીજું સર્વે સગપણ ફોગટ છે. ॥ ૧૨ ॥

અષ્ટકર્મણ્યેન પાશાસ્ત્રિવદ્ઃ

જીવઃ સંસાર એવ ચારકે બંદિગૃહે તિષ્ઠતિ

૧

૨

૩

૪

અટકમ્મપાસવઘો । જીવો સંસારચારુ ઠાડ ॥

અટકર્મપાશમુક્તઃ

આત્મા

શિવમંદિરે

તિષ્ઠતિ

૫

૬

૭

૮

અટકમ્મપાસમુક્કો । આયા સિવમંદિરે ઠાડ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ—હે આત્મન્ ! (અટકમ્મપાસવઘો કેળ) આઠ કર્મ રૂપ પાસિ બંધાણો એવો

*આ જીવ જ્યાં સૂધી કર્મ વડે બંધાયેલો છે, ત્યાં સૂધી એને મહોટા પુરુષો જીવ કહે છે. અને જેમ જેમ કર્મથી મૂકાતો જાય છે, તેમ તેમ તેને આત્મા કહીને વોલાવે છે. તેવી વાત જણાવવાને માટે આ ગાથામાં જીવ તથા આત્મા એવા બે શબ્દો મૂકેલા છે.

(जीवो के०) प्राणी डे ते (संसारचारए के०) संसार रूप बंधिखानाने विषे (ठाइ के०) रहे ठे. ने (अडकम्मपासखुको के०) आठ कर्मरूप पासथी मूकाएलो एवो (आया के०) आत्मा डे ते (सिवमंदिर के०) मोह मंदिरने विषे (ठाइ के०) रहे ठे. एटले एक समयमां बीजा क्षेत्रने न स्पर्श करतो मोहने पामे ठे. ॥ १३ ॥

प्रावार्थ—हे जीव ! तुं विचार करव के, आ जगतमां एक पास वडे बंधायेलो मनुष्य पण मूकाइ शकतो नथी, तो, तुंतो आठ कर्म रूप आठ पास वडे बंधायेलो हुं, ने तेमां वली संसाररूप बंधिखानाना घरमां पड्यो हुं. तोपण तेमां मिथ्या सुख मानी बेठो हुं, पण तेमांथी निकलवानो उद्यम नथी करतो, पण ज्यारे त्यारे, तेमांथी निकलवानो उद्यम करीने ज्यारे आठ कर्मरूप पासने तोडीश; त्यारेज तुं मोह मंदिरमां जईश पण ते विनातो तने अविनाशी सुख क्यारे पण मलवानुं नथी. ॥ १३ ॥

विषयसुखानि

विषयसुखानि

सज्जनसंगः

विभवः

४

३

विहवो सज्जनसंगो । विसयसुहाइं विलासललिआइं ॥

नलिनीदलांग्रेखोलनशीलः

जललव इव परिवंचलं

सर्व

નલિણીદલગગધોલિર । હલલવપરિચ્ચલં સઘં ॥ ૧૪ ॥

અર્થ—(વિહવો કેળ) વિન્નવ દટલે લદ્દમી હેતે, તથા (સજ્જાણસંગો કેળ) માતા, પિતા, ખાઈ, ખાયા, ઇત્યાદિકનો હે સંબંધ તે, તથા (વિલાસ કેળ) વિલાસિ કરીને (લલિઆઈ કેળ) સુંદર એવાં (વિસય સુહાઈ કેળ) વિષય સુખ (સઘં કેળ) એ સર્વ હેતે (નલિણી કેળ) કર્મલિની (પોયણી) તેના (દલગ કેળ) પાંનડાના અગ્ર ખાગને વિષે (ધોલિર કેળ) ધુમરાતું અર્થાત્ રહેલું એવું (હલલવ કેળ) પાણીનો બિંદુ તેના હેતું (પરિચ્ચલં કેળ) અતિશે ચંચલ છે. અર્થાત્ અલ્પ વાયુથી પણ શીઘ્રપણે પડી જાય તેવું છે. ॥ ૧૪ ॥

ખાવાર્થ—આ હીંધે માની લીધેલાં એવાં હે સુખકારી પદાર્થ, હેવાં કે, લદ્દમી, સગાં, સંબંધી, તથા અનેક પ્રકારના વિલાસિ કરીને શોખતાં એવાં પંચ વિષયનાં સુખ એ સર્વ અતિશે ચંચલ છે. હેમ કર્મલના પાંનડાના અગ્રખાગમાં રહેલું પાણીનું ટીપું થોડી વારમાં સ્વપ્રવિહનાશ પામે છે. તેમ તે સઘલું સુખ પણ થોડા કાલમાં હતું નહોતું થઈ જાય છે. માટે હે હીંધે ! એવા અતિશે અસ્થિર વિષય સુખને વિષે તું શું આસક્ત થાય છે ! ॥ ૧૪ ॥

તત્ કુત્રગતં બલં તન્ કુત્ર

યોવનં અંગસ્ય ચંગિમા શોભા કુત્ર

१ ३ ५ ४ ६ ५ ८
तं कठ बलं तं कठ । जुघणं अंगचंगिमा कठ ॥

सर्वे अनित्यं पश्यत दृष्टं पूर्वं नष्टं पश्चात् कृतं त्विह कृत्वा

११ १७ १३ १० ९

सधमऽणिच्चं पिहह । दिठ्ठनठं कयंतेण ॥ १५ ॥

अर्थ—हे प्राणियो ! (तं के०) ते (बलं के०) शरीरं बल (कठ के०) क्यां गयं ? वली (तं के०) ते (जुघणं के०) ज्वानीपणुं (कठ के०) क्यां गयं ? वली (अंगचंगिमा के०) शरीरं सुंदर पणुं (कठ के०) क्यां गयं ? ते हेतु माटे (कयंतेण के०) काले करीने (दिठ्ठनठं के०) प्रथम दीठुं, ने पत्नी नाश पांयुं एवुं, (सब के०) सर्व वस्तु (अणिच्चं के०) अनित्य एवाने (पिहह के०) अवलोकन करो. अर्थोत् विचारी जुनु. ॥ १५ ॥

भावार्थ—केटलाएक पुरुषेने प्रथम ज्वानीपणामां घणा बलादिके सहित जोइने, पत्नी तेमने वृद्ध अवस्थामां अति निर्बल जोइने उपदेश करेते. के, हे प्राणिच ! तारी ज्वानीपणानी शोभायै सहित शरीरं बलादिक क्यां गयं ? अहो ! काले करीने हंतुं नहोतुं थइ गयं. !! माटे सर्व वस्तु अनित्य ठे. एम जाणी रात्रि दिवस करवा मांडेली एवी शरीरनी शु-

श्रूपा तेने उन्ही करो, केमके, तमे गमे तेटलुं ज्ययादिकनुं खरच करीने शरीरनी साचवणी करो, तोपण ते शरीरनी जिवानी कदि काले तेवीने तेवी रहेवानी नथी. माटे जेनी सेवा निष्फल न जाय, एवा धर्मनी सेवामां तत्पर थानु. ॥ १५ ॥

वर्णानि कर्माण्येव पाशास्तेर्वज्रः

भक्त एव नगरचतुष्टयानि तेषु

विविधाः

१

३

४

घणकम्मपासवधो । भवनयरचनुप्पहेसु विविहानु ॥

प्राप्नोति विडंवनाः

जीवः कः अन्नसंसारे शरणं तस्य

६

५

७

८

९

पावइ विडंवणानु । जीवो को इह सरणं से ॥ १६ ॥

अर्थ—(घणकम्मपासवधो के०) निविड कर्मरूप पासाए एटले गांतयोए बंधायेलो एवो (जीवो के०) जीव जे ते (भवनयर के०) संसाररूप नगरना (चनुप्पहेसु के०) चौटाने विषे. अर्थात् च्यार गतिरूप चौटाने विषे (विविहानु के०) अनेक प्रकारनी दुःख दाइ एवी (विडंवणानु के०) विडंवनाने (पावइ के०) पांमे ठे. ए हेतु माटे (इह के०) ए संसारने विषे (से के०) ते प्राणीने (को के०) कोण (सरणं के०) रक्षण करनार ठे ? अर्थात् कोइ पण नथी. ॥ १६ ॥

भावार्थ—हे प्राणिन् ! आ जीव घणां कर्मरूप पासबंधथी बंधायेलो एवो सतो च्यार गतिरूप संसारना चोगानमां (चौदामां) अनेक प्रकारनी शरीरने तथा मनने दुःखदायक बंधनादिरूप विटंबनाने पोमे ठे. त्यां तेने रक्ताण करवा कोण समर्थ ठे ? अर्थात् ते जीवनी रक्ता करनार धर्म विना बीजुं कोइ पण समर्थ नथी. ॥ १६ ॥

घोरे गर्भवासे जठरद्रव्यसमूह एव जंवालः कर्दमस्तेनाशुचिबीभत्से

१ ४

३

घोरंमि गप्त्रवास । कलमलजंवालअसुइबीभत्ते ॥

वर्धितः स्थितः अनंतकृत्वोऽनंतवारान्

जीवः

कर्मभुभावेन

७

६

१

५

४५

वासिनं अणंतखुतो । जीवो कम्माणुभावेण ॥ १७ ॥

अर्थ—(जीवो के०) जीव जे ते (घोरंमि के०) घोर एटले ज्ञानक एवो (कलमल के०) पेटमां रेहला ज्योनो (पदार्थोनो) समूह ते रूप (जंवाल के०) कादव तेणे करीने (असुइ के०) अशुचि जरेलो एवो, ने (बीजठे के०) बीजत्स. केहेतां कमकमाट जरेलो

एवો (गप्पवासे केण) गर्भवासने विषे (कम्माणुप्पावेण केण) शुभाशुभ कर्मना प्रप्तावे क-
 रीने (अणंत खुत्तो केण) अनंतवार (वसित्ते केण) रहेलो ठे. पण ते दुःखने चूली ऊईने
 फरीथी अनंती वार गर्भवासमां दुःख भोगवहुं पडे, एवं कृत्य करे ठे. परंतु फरीथी गर्भवा-
 समां न आवहुं पडे; एवो उद्यम नथी करतो ए घणुं आश्रय ठे ! ॥ १७ ॥

भावार्थ—हे महाभुग्ध प्राणिन् !! आ संसारमां सारा माणसनी एवी रीत ठे के, ऊ ऊ-
 गयाए घणुंऊ दुःख पड्युं होय, ते जाग्याए फरीथी न जाय. पण आ ऊीवनोतो एवो अव-
 लो स्वप्नाव ठे के, तेऊ जाग्याए वारंवार जावाय एवो उपाय करया करे ठे. पण ते थकी
 विराम नथी पामतो. तेने ऊोईने ज्ञानी पुरुष उपदेश करे ठे के, गर्भवासमां घणुंऊ कष्ट ठे.
 के, ऊंनुं वर्णन पण बरोबर थइ शक्तुं नथी. तोयपण इहां यत्किंचित् कहीए बीए. ते ग-
 र्भवास अनेक प्रकारना मलमूत्रनी दुर्गंधथी भरपूर ठे. के, ऊमां सारी हवा आववानो तो
 लेश मात्र रस्तोऊ नथी. ने अनेक प्रकारना सूक्ष्म ऊंतुंते गर्भना कोमल शरीरने घणी
 वेदना उपजावे ठे. ने, ते गर्भने नाशी जावानी जाग्या नथी मलती, तेथी वारंवार मूर्छाखाइ
 तेनी ते वेदना सहन करे ठे. वली त्यां अनेक प्रकारनी रूंधण थायठे तेनी वेदना, तथा ऊ-
 तराग्निथी थयेली उष्ण वेदना, इत्यादिक कमकमाट जरेली अनेक वेदनाउनें सहन करतो

नुंधे माथे नवमास सुधी टटलतो हतो. माटे हे जीव ! ते दुःखना दिवस ते अनंतीवार भोग-
व्या तोपण तुं केम नूली जाय ते ? अने फरीथी पाळां तेनांतेज दुःख पामवाना उपाय केम
करया करे ते ? ॥ १७ ॥

चतुर्थीति:

किल लोके शास्त्रे

योनिनां

प्रमुखानि शतसहस्राणि लक्षानि विद्युते

३

५

१

७

४

चुलसीइ किर लोए । जोणीणं पमुहसयसहस्साइ ॥

एकैकस्यां योनौ च

जीवः

अनंतकृत्यः

समुत्पन्नः

७

८

६

ए

१०

इक्किक्किम्मि अ जीवो । अणंतखुत्तो समुप्पन्नो ॥ १८ ॥

अर्थ—(लोए के०) लोकने विषे (जोणीणं के०) जीवनी उत्पत्तिनां स्थानक (चु-
लसीइ के०) चोराशी (पमुह के०) प्रमुख (सय सहस्साइ के०) लाख, एटले चोराशी
शब्दने प्रमुख कहेतां अत्रसर करीने लाख शब्द जोडवो. अर्थात् चोराशी लाख जीवने न-
पडवानां स्थानक ते. (किर के०) निश्चे. एटले ए वात शास्त्रमां कहेली ते. ते चोराशीलाख
योनिने विषे (जीवो के०) जीव जा ते (इक्किक्किम्मि के०) एकैक योनिने विषे (अ के०)

बली (अणंतबुद्धो के०) अनंतीवार (समुत्पन्नो के०) उत्पन्न थयो ठे ॥ १८ ॥

भावार्थ—हे जीव ! तूं चोराशी लाख जीवा जीनीने विषे अनंतीवार भ्रमण करी आ-
व्यो दु. ने, ते ते जीवा जीनीने विषे अनेक प्रकारनां ठेदन जेदनां दुःख, ते अनंतीवार
सहन करयां, तोय पण ते उत्पत्ति स्थानमांशी कंटाळो पासीने, धर्मकृत्य करवाने विषे तु
प्रीति केम जोडतो नथी ? ॥ १८ ॥

मातापितृबंधुभिः

संसारस्थैः

पूरितः

लोकः

३

१

५

४

मायापियंबंधूहिं । संसारहेहिं पूरितं लोचं ॥

बहुयोनिनिवासिभिः

नच ते

आणं पुनः शरणं पुनः

७

११

६

८

७

१०

ए

बहुजोणिनिवासीहिं । नय ते ताणं च सरणं च ॥ १९ ॥

अर्थ—(संसारहेहिं के०) संसारने विषे रहेलां एवां, ने (बहुजोणी के०) घणी एवी
योनि एटले चोराशी लाख योनी, तेने विषे (निवासीहिं के०) निवास करीने रहेलां एवां
(मायापियंबंधूहिं के०) माता पिता ने बंधु, तेमणे करीने (लोचं के०) लोक जे ते (पू-

रिउ के०) पूरेलो ठे. (ते के०) ते सर्वे (च के०) वली तहारं (ताणं के०) रहण करनार, अने (च के०) वली तहारि (सरणं के०) शरण करवा योग्य (नय के०) नथीज. केम के, जे पोतेज बंधनमां पड्यो होय, ते सामानि बंधनथी शी रति ठोडावे ? ॥ १९ ॥

प्रावार्थ—हे जीव ! आ जगत्मां रहेला सर्वे जंतु कदाचित् तहारं पालण पोषण करवा मोटे, माता, पिता तथा बंधुरूपे थयां ठे, ने तेमणे करीने आ सर्व लोक पूरेलो ठे. परंतु ते सर्वेथी पण आज सूथी तहारं रहण थइ शक्युं नथी. मोटे ते तहारि शरण करवा योग्य पण नथी. कारण के, संसारना महा दुःखरूप प्रवाहमां खंचाता प्राणियोने, जेमां सारा कर्णधार (नावनो चलावनार) ठे, एवी नौका (नाव) रूप जिनधर्म जे तेज, शरण करवा योग्य तथा ग्रहण करवा योग्य ठे, पण माता पितादिक शरण करवा योग्य नथी. ॥ १९ ॥

आकुलीभवति

निजले

सफरो मत्स्यः इव

व्याधिविलुप्तः

जीवः

१ २ ३ ४ ५ ६

जीवो वाहिविलुप्तो । सफरो इव निजले तडप्फड्डे ॥

वेदनाविगमे

कः शक्तोऽस्ति

पश्यति

जनः

सकलः अपि

११

१२ १३

१४

१५

१६

१७

१८

१९

२०

સયલો વિ જાણો પિછડ । કો સક્કો વેઞ્રણાવિગમે ॥ ૨૦ ॥

અર્થ—(વાહિ કેળ) વ્યાધિયે કરીને (વિલુત્તો કેળ) ઉપજવ વાલો એવો (હીવો કેળ) હીવ હે તે (નિઘલે કેળ) હાલ રહિત પ્રદેશને વિષે (સફરો ઇવ કેળ) માઠલાની પેઠે (ત-હપ્પડડે કેળ) તડફડે હે, એટલે આકુલ વ્યાકુલ થાય હે. તે પ્રકારના રોગે કરીને પીડાતા પ્રાણીને (સયલો વિ કેળ) સકલ એવો પણ (જાણો કેળ) જાન. એટલે લોક હેતે (પિછડ કેળ) દેશે હે. પરંતુ તે હીવની (વેઞ્રણાવિગમે કેળ) વેદનાનો નાશ કરવાને વિષે (કો કેળ) કોણ પુરુષ (સક્કો કેળ) સમર્થ હોય ? અપિતુ કોઈ પણ સમર્થ ન હોય. ॥ ૨૦ ॥

ત્રાવાર્થ—આ હીવ અનેક પ્રકારના વ્યાધિ વંડે ગ્રસ્ત થઈને જ્યારે હાલવિનાના માઠલાની પેઠે તડફડે હે, તે વસ્તુ નુમા ! નુબાપ !! ઇત્યાદિક સામાને અતિશે કરુણા ઉત્પન્ન થાય એવા પોકાર કરે હે; ત્યારે તેની વેદનાને લેશમાત્ર હીવ કરવાને કોઈ પણ સમર્થ થતું નથી. નુલડા તેના મનને બીજી વેદના ઉત્પન્ન થાય, એવી રીતના કરુણા ખેરલા શબ્દો વાપરીને અને ઔષધાદિકના ઘણા સ્વરચમાં નાંચીને અને આંશમાં આંશુ લાવીને, નુલડા તેને વધારે ગજરામણમાં નાંચે હે. અને પોતે જ્યારે નિરાશ થાય હે, ત્યારે નિસાસા મૂકીને હેવેટ તેને ધર્મનું શરણ ચતાવે હે. પણ તેમાંથી કોઈથી કાંઈ પણ દુઃખ લાઈ શકાતું નથી. મોટે હે હીવ!

परिणामि धर्मनुं शरणतो करवुंछ पडे ठे, तो प्रथमथींछ तुं धर्मनुं शरण करय. कारण के, छे
धर्मना प्रभावथी तहारे फरीथी एवुं दुःख जोगवुं पडे नही, मोटे तेवा धर्मने करय. ॥ २० ॥

मा जानीहि जीव त्वं पुत्रकलत्रादि मम सुखहेतुभिर्विष्यति

६ ७ १ ५ ३ ४

मा जाणसि जीव तुमं । पुत्तकलत्ताइ मज्झ सुहेहेऊ ॥

निपुणं गाढं बंधनं एतत् संसारं संसरातां

११ १२ १० ९ ८

निनुणं बंधणमेयं । संसारे संसंरताणं ॥ २१ ॥

अर्थ—(जीव के०) हे प्राणिन् ! (पुत्तकलत्ताइ के०) पुत्र तथा स्त्री इत्यादिके छे ते
(मज्झ के०) महारे (सुहेहेऊ के०) सुखनुं कारण थये. एम (तुमं के०) तुं (मा जाणसि
के०) न जाणीश. केम के, (संसारे के०) संसारने विषे (संसंरताणं के०) नरक तिर्येच
इत्यादि रूपे भ्रमण करता एवा जीवोने (एयं के०) ए पुत्र कलत्रादिके छे तेऊ, उनटा
(निनुणं के०) अतिशे गाढ एवा (बंधणं के०) बंधन रूपे थाय ठे. ॥ २१ ॥

प्रावार्थ—अरे रे जीव ! तहारी शी विपरीत बुद्धि थइ ठे ? के, छे दुःखनुं कारण ठे,

તેનેજા તું, એકાંતે સુખતું કારણ માની ગયો તું ! કેમકે, સંસારને વિષે સ્ત્રી પુત્રાદિક એજ મ-
 હોડું બંધન છે. તે બંધનને તું એમ જાણે છે કે, એથી મહારે સુખ થશે, પરંતુ તેથી કદિ પણ ત-
 હારે સુખ થવાનું નથી. કારણ કે, તેમને વિષે ગાઢ પ્રીતિ રાખવાથી નરકને વિષે જાડું પડે છે.
 તથા તિર્યંચ ગતિને વિષે ગંધેડા કૂતરાદિકના નિઃશંકપણે વિષય ઓગવવાના અવતાર ધરવા
 પડે છે. અને ત્યાં ત્યાં અનેક પ્રકારનાં ડુઃખ સહન કરવાં પડે છે. તેનું કારણ એજ છે કે, આ
 મહારી સ્ત્રી, આ મહારો પુત્ર इत्यादिक મમત્વનાવ કરવાથી એવાં ફલ મળે છે. ને આ અવમાં
 તેનું પાલન પોષણ કરવામાં રાત્રિ દિવસ ગમાવે છે. પણ એમ વિચાર કરતો નથી કે, આજા
 બંધો દિવસ ગયો, તથા આજા બંધી રાત્રિ ગઈ, પણ તેમાં કેટલી ઘડિ મેં મહારા આત્માનું
 સાધન કર્યું ? એવો વિચાર તું કેમ નથી કરતો ? ॥ ૬૧ ॥

જનની ભવાંતરે જાયતે જાયા સ્ત્રી જાયા માતા પિતા ચ પુત્ર : ચક્રારાસુત્ર : પિતા

૫ ૧૩ ૬ ૮ ૯ ૧૧ ૭ ૧૨ ૧૦

જાણી જાયડ જાયા । જાયા માયા પિયા ચ પુતો ચ ॥

અનવસ્થાડસ્તિ સંસારે કર્મવશાન્ સર્વજીવાનાં

૪ ૧ ૬ ૩

અણવઢા સંસારે । કમ્મવસા સઘ્જીવાણં ॥ ૨૨ ॥

અર્થ—(સંસારે કેળ) સંસારને વિષે (કમ્મવસા કેળ) કર્મના વશ થકો (સઘ્જીવાણં કેળ) સર્વ જીવોની (અણવઢા કેળ) અનવસ્થા. એટલે એક જ્ઞાતની સ્થિતિ નથી રહેતી. કારણ કે, (જાણણી કેળ) માતા જે તે, પ્રવાંતરે (જાયા કેળ) સ્ત્રીરૂપે. અને (ય કેળ) વલો (જાયા કેળ) સ્ત્રી જે તે, પ્રવાંતરે (માયા કેળ) માતારૂપે. અને (ય કેળ) વલો (પિયા કેળ) પિતા જે તે, પ્રવાંતરે (પુત્રો કેળ) પુત્રરૂપે પણ (જાયડ કેળ) થાય છે. અર્થાત્ આ જીવની એક સરસી સ્થિતિ નથી રહેતી. ઇત્યાદિ અનવસ્થા જાણવી. ॥ ૨૨ ॥

બ્રાહ્મ્ય—હે જીવ ! સંસારમાં સર્વે જીવ કર્મને વશ છે. મટે તેમનું સ્વરૂપ સદાકાલ એકરૂપે રહેતું નથી. એજ સંસારનો વિષમ સ્વપ્નાવ છે. કારણ કે, જે માતા છે. તે પ્રવાંતરે માતારૂપેજ નથી થતી, પરંતુ તેજ માતા સ્ત્રીરૂપે થાય છે. અને જે સ્ત્રી એટલે પોતાની પ્રાર્થા હેતે પ્રવાંતરે માતારૂપે થાય છે. પણ પ્રાર્થારૂપે નત્પન્ન નથી થતી. અને જે પિતા છે, તે પ્રવાંતરે પિતારૂપેજ નત્પન્ન નથી થતો, પરંતુ પુત્રરૂપે પણ નત્પન્ન થાય છે. મટે જેના ઉપર તું આજ પ્રીતિ રાખીને તહારો બધો જન્મારો તેનુંજ ઝરણ પોષણ કરવામાં, પશુની પેઠે આ મનુષ્ય-પ્રવેને એલે ગમાવે છે. પણ એમ વિચાર નથી કરતો કે, એજ મહારાં કેટલીએક વસ્ત શત્રુ થ-

इने तेजेए मने भेदन, भेदन, ताडनतर्जन, घातपातादिक अत्यंत वेदना उपजावी हशे. तोपण हुं तेना उपर सरागन्नावि करीने उलटो रात्रि दिवस तेनीज चिंतामां रहीने महारुं धर्मध्यान मुकीने शुं करवा खराब थनुं हुं? एवो विचार तुं लेशमात्र पण करतो नथी. कारण के, तुं आखो जान्मारो तेमने मोटे कूटी कूटीने मरी जाइश, तोयपण जो तेमना कर्ममां सुख नथी, तो तुं केम करीने सुखी करीश? तथा तेमना कर्ममां जो ज्व्यादिकनो लात्र नथी, तो तुं तेमने कयांथो लावीने आपीश? तेम बत्तां कदापि तुं कूड, कपट, भुलभेद, प्रपंच, विश्वासघात अने अन्यायादिक अनेक प्रकारनां कुकर्म करीने, महोदय मरुपर्वत जावडो मांथे पापरूप जार जरीने, तुं ज्वय मेलवीने तेमने आपीश, तोयपण तेमनी पास ते रहेवानुं नथी. अने जो तेमना जाग्यमां ज्व्यादिक पदार्थ ठे, तो तुं कांइ पण नही आपे, तोयपण ते महोदय कोटिज्वज थशे. मोटे केवल तेमनेज मोटे पोतानुं धर्मध्यान चूकनुं, ते ठीक नही. ॥ २२ ॥

आ बावीशमी गाथांमां आ जीवने जवांतर आश्रीने अनेक प्रकारना संबंध थाय ठे एम कहुं. परंतु आने आज्ञवमांज अनेक प्रकारना संबंध थया ठे, तेनी कथा नीचे प्रमाणे जाणवी.

कथा २.

मथुरा नगरीने विषे कुबेरसेना एवे नामे एक गणिका (वेश्या)

रहती हती. ते एक दहा-

હો પોતાને ગર્ભ ઉત્પન્ન થવા થકી અતિશયે સ્વેદ પામી. ત્યારે તેની માતા કુટિની તેણીએ, તેને સ્વેદવાલી જોઈને, તેની પીડા દૂર કરવાને અર્થે વૈદ્યને બોલાવ્યો. તે વૈદ્યે નાડી જોઈને તેને રોગ રહિત જાણીને એ પ્રકારે કહ્યું. કે, આના શરીરમાં કોઈ પણ રોગ નથી. ફક્ત પેટને વિષે, પુત્ર પુત્રીરૂપ જોડાણું ઉત્પન્ન થયું છે. એ કારણ માટે એને સ્વેદ વર્તે છે. ત્યાર પછી વૈદ્યને વિદાય કરીને તે કુટિની, પુત્રી પ્રત્યે કહેતી હવી. આ ગર્ભ તહારા પ્રાણનો નાશ કરનારો છે. તે કારણ માટે રાખવા જોગ્ય નથી. એતો પાડવા જોગ્યજા છે. તે અવસરે વેશ્યા કહેતી હવી. ક્લેશ (ડુઃસ્વ) પણ સહન કરીશ, પરંતુ મહારા ગર્ભને કુશલ રહો. એમ કહીને પછી તે વેશ્યાએ ગર્ભની વેદના સહન કરીને અવસરે પુત્ર પુત્રીરૂપ જોડાણું પ્રસવ્યું. ત્યારે વલી કુટિની કહેતાં તેની મા, કહેતી હવી. હે પુત્રી ! આ ભોકરાંનું જોડાણું તહારા જીવાનીપણને નાશ કરનારું થશે. એ કારણ માટે આ જોડાણું વિદ્યાની પેટે ત્યાગ કરીને, આજીવિકાનું કારણ એવું પોતાનું જીવાનીપણું રાખ્ય. ત્યારે વેશ્યા કહેતી હવી. હે માતઃ ! જો એમ છે તો દશ દિવસ સૂધી વિલંબ કરો. પછી તમારું કહેણું કરીશ. ત્યાર પછી તેનો માતાએ આજ્ઞા આપી. ત્યાર પછી તે વેશ્યા દશ દિવસ સૂધી ધવરાબીને તે બાલકોનું સમ્યક્ પ્રકારે પ્રતિપાલન કરીને અગીયારમે દિવસે, એક જાણનું કુબેરદત્ત, અને એક જાણનું કુબેરદત્તા એ પ્રકારે બે જાણનાં નામ પા-

डीने पढी तेमना नाम सहित एवी बे बीटीयो करावीने ते बे जाणनी आंगलीयोमां घालीने
पढी एक लाकडानी पेटीमां ते बे जाणने मांही मूकीने संध्या समये यमुना नदीना प्रवाहने
विषे ते पेटीने वहेती मूकी दीधी. त्यार पढी ते पेटी जलमां वहेती थकी अनुक्रमे करीने दि-
वसनो उदय थए सते, शौर्यपुर नगरे आवी. त्यां स्नान करवाने अर्थे आवेला एवा बे शेठना
पुत्रो ते पेटीने आवती देखीने, तत्काल लेइने एकजाणे तेनी मध्ये एक बालक अने बाजि-
काने जोइने, तेमनी मध्ये छे पुत्रनो अर्थि हतो, तेणे पुत्र लीधो. अने बीजो पुत्रीनो अर्थि
हतो, तेणे बाजिका लीधो. ए प्रकारे ते एक एक बालक लेइने पोत पोतानी स्त्रीने आप्णु-
पढी मुडिकामां लखेला अक्षरेने अनुसार तेमनुं नाम पाड्युं. त्यार पढी ते कुबेरदत्त अने
कुबेरदत्ता एवे नामे बे बालक, ते शाहुकारोने घेर अतिशे उद्यमे करीने महोटां थयां. पढी
अनुक्रमे करीने जोवन अवस्था पाम्यां. त्यारे ते बे बालकांनुं सरखुं रूप जाणीने, ए बे शा-
हुकारो ते बे जाणनो मांही मांहे पाणीग्रहणो उत्सव करता हवा. एटले लग्ननो उत्सव क-
र्यो. त्यार पढी ते स्त्री भरतार, एक दहाडो सोगटां बाजी रमवा बेठां. ते अवसरे कुबेरदत्तना
हाथथकी ते नामांकित मुडिका कोइक प्रकारे निकलीने, कुबेरदत्तानी आगल पढी. त्यार
पढी तेणीए ते मुडिका पोतानी मुडिकानी साथे सरखी आकृतिवाली, अने एक देशमां

ઘડેલી, અને સરસ્વા નામવાલી એવી દેવીને મનને વિષે કુબેરદત્તને પોતાનો પ્રાઈઝે, એમ
 નિશ્ચે કરીને તે બે વીંટીયો કુબેરદત્તના હાથમાં વાલી. તે અવસરે કુબેરદત્ત પણ તે વીંટી હોવા
 થકી તેમજ તેને પોતાની વહેન હે, એમ નિશ્ચે કરીને અતિશિ સ્વદ પામ્યો. ત્યાર પછી તે બે જાણ
 પણ પોતાના વિવાહના કાર્યને અકાર્ય માનતાં એટલે આ સોટું થયું ! એમ જાણતાં એવાં પો-
 તાનો સંદેહ નિવારવાને માટે પોતપોતાની માતાને સમ સ્વરાવીને અતિશિ આગ્રહે કરીને પો-
 તપોતાનું સ્વરૂપ પૂછ્યું. તે અવસરે તેમની માતાએ તે બે જાણની આગલ મંજૂષામાથી (પેટી-
 માંથી) કહાડ્યાં ત્યાંથી માંડીને સર્વ પણ વૃત્તાંત કહ્યું. ત્યાર પછી કુબેરદત્ત માતા પિતાને
 કહેવા લાગ્યો કે, તેમ અમને હોડલે હાનમેલાં જાણીને પણ આહું અકાર્ય કેમ કરયું? ત્યારે
 તે કહેવા લગ્યાં કે, તહારા સરસ્વી કન્યા અને તેના સરસ્વી વર કયાંહિ અમને મળ્યો નહીં.
 તેથી સરસ્વાં શોખાદિ ગુણવાલાં તમને જાણીને તમારાં બેનોડાં માંહોમાંહે વિવાહ કર્યો. પરંતુ
 હજી સુધી કાંઈ પણ બગડ્યું નથી. હે કારણ માટે તમારાં બેનું એક કરપીડનજ થયું હે. એટલે
 ફક્ત એક હાથનોડાં મિલાપ થયો હે. પણ મૈથુન કર્મ થયું નથી. તે માટે તું સ્વદ ન કરીશ. તેને
 વીંટી કન્યા પરણાવીશું. ત્યાર પછી કુબેરદત્તે કહ્યું. તમારું વચન મહારે પ્રમાણ હે. પરંતુ હમ-
 ણાં તો હું વ્યાપાર કરવાને માટે પરદેશ જવાની ઇચ્છા રાહું હું. એ કારણ માટે મને આજ્ઞા

आपो. त्थार पत्नी ते शैठ शेठाणीए आइहा आपी. पत्नी कुबेरदत्त, ते वृत्तांत पोतानी बहेनने
कहीने, घणांक क्रियाणां लेइने, देवयोग थकी पोताने उत्पत्तिनु स्थानक एवी मथुरा नग-
रीये गयो. त्यां ते निरंतर पोताने उचित व्यापार करतो सतो, एक दहाडो कोइक मोठा
कभना जागथकी अद्भुतरूपे करीने शोभायमान एवी, पोतानी माता कुबेरसेना वेश्याने
देखीने, कामे पीडित थयो सतो, ते वेश्याने बहु ज्वय आपीने, पोतानी सो करीने निरंतर
तेनी संगाथे विषय संबंधी सुख भोगवतो हवो. त्यां अनुक्रमे करीने तेने एक पुत्र थयो. हवे
शौर्यपुरने विषे ते कुबेरदत्ता, माताना मुखथकी मूलथकी पोतानी ते प्रवृत्ति सांजलीने, त-
त्काल वैराग्य प्रत्ये पामी सती आयो (साध्वी) नो संजोग थए सते दीक्षा ग्रहण करीने,
घणां महोदां तप करीने, किशुध अध्यवसायना योग थकी थोडा कालमांड, तेणीए अवधि
ज्ञान उत्पन्न करयुं. त्थार पत्नी ते साध्वी, अवधिज्ञानना बले करीने पोताना जाइनुं स्वरूप
जोती सती मथुरा नगरीने विषे पोतानी माता संगाथे लागेलो एवो, अने पुत्र सहित एवो,
तेने देखीने कर्मनी गतिने धिक्कार करती एटले धिक्कार पडो कर्मने !!! एम कहेती सती पो-
ताना जाइने अकारणरूप महोदा पापरूप कादव थकी उधरवाने एटले काढवाने, पोते म-
थुरा प्रत्ये आवीने, कुबेरसेना वेश्यानेज धेर जाइने, धर्मलाजरूप आशिष देइने तेनी पास

पोताने उतरवानुं स्थानक मागुं. ते अवसरे कुंवरसेना पण ते आर्योने नमस्कार करीने एम
 केहती हवी. हे महासती ! हुं वेश्या हुं. पण हमणां एक भरतारना संजोगथकी निश्रे कुलस्त्री
 थइ हुं. ते कारण मोटे तमे सुखे करीने महारा घरनी समीपे पाप रहित एवा आश्रयने ग्रहण
 करीने, अमने लडा आचारमां प्रवर्त्तवो. त्यार पत्नी कुंवरदत्ता साध्वी पण, पोताना परिवार
 सहित तेणीए अपिला उपाश्रयमां रही. हवे ते वेश्या, निरंतर त्यां आवीने, ते बालकने सा-
 ध्वीनी आगल चूड उपर लोटतो मूर्कती हवी. ते अवसरे अवसरनी जाण एवी छे साध्वी, तुं
 ते आगामी कालमां लाभ जाणीने ते बालकने आ प्रकारे बोलावती हवी. हे बालक ! तुं
 महारो जाई हुं. ॥१॥ तुं महारो पुत्र हुं. ॥२॥ तुं महारो दीयर हुं. ॥३॥ तुं महारा जाईनो
 पुत्र हुं, एटले जत्रिजो हुं. ॥४॥ तुं महारो काको हुं. ॥५॥ तुं महारा पुत्रनो पण पुत्र हुं. ॥६॥
 तथा छे तहारो पिता ते, ते महारो जाई ते. ॥१॥ अने महारो पिता ते. ॥२॥ अने महारा
 पितानो पिता, एटले महारो वडानु ते. ॥३॥ महारो भरतार ते. ॥४॥ महारो पुत्र ते.
 ॥५॥ अने महारो ससरो पण ते. ॥६॥—तथा छे तहारी माता ते, ते महारी माता ते. ॥१॥
 अने महारा पितानी माता ते. ॥२॥ अने महारा जाईनो स्त्री ते. ॥३॥ अने महारी वडु ते.
 ॥४॥ अने महारी सासु ते. ॥५॥ अने महारी शोक्य पण ते. ॥६॥—ए रीते कहीने साध्वी

તે બાલકને વારંવાર બોલાવે છે. ત્યાર પછી એક દહાડો કુબેરદત્ત તેનું વચન સાંપ્રતીને, આ-
 શ્ર્ચ પામ્યો સતો, તે સાધ્વીને કહેતો હવો. હે આર્યે ! વારંવાર આંડું અણુકુંડું બોલો બો ?
 ત્યારે સાધ્વી કહેતી હવો. હું અણુકુંડું નથી બોલતી. હે કારણ માટે આ બાલક એક માતા-
 પણા થકી જાડું છે, એટલે તેની અને મહારી એક માતા છે. તેથી મહારો જાડું થાય છે. ॥૧॥
 અને મહારા જરતારનો પુત્ર છે, માટે મહારો પુત્ર થાય છે. ॥૨॥ અને મહારા જરતારનો નહાનો
 જાડું છે, માટે મહારો દીયર છે. ॥૩॥ અને મહારા જાડુંનો પુત્ર છે, માટે મહારો જન્મીજો છે.
 ॥૪॥ અને મહારી માતાના પતિનો જાડું છે. માટે મહારો કાકો લાગે છે. ॥૫॥ અને મહારી
 શોક્યના પુત્રનો પુત્ર છે, માટે મહારો પોત્રો લાગે છે. ॥૬॥—એ પ્રકારે બાલકની સંવાથે પો-
 તાના બ સંબંધ દેલાડીને, વલી કહેતી હવો. હે આ બાલકનો પિતા છે, તે મહારે એક મા-
 તાપણા થકી જાડું છે. એટલે તેની અને મહારી એક માતા છે. માટે જાડું થાય છે ॥૧॥ અને
 મહારી માતાનો જરતાર થયો, તેથી મહારો પિતા થાય છે ॥૨॥ અને મહારા કાકાનો પિતા
 થયો, તેથી મહારો વડાનું થયો ॥૩॥ અને પ્રથમ મને પરણ્યો છે, માટે મહારો જરતાર થાય
 છે ॥ ૪ ॥ અને મહારી શોક્યનો પુત્ર થાય છે, માટે મહારો પુત્ર પણ થાય છે ॥૫॥ અને મહારા
 દીયરનો પિતા થાય, માટે મહારો સસરો છે ॥૬॥—એ પ્રકારે બાલકના પિતા કુબેરદત્તની

સાથે પોતાના ૭ સંબંધ કહીને, વલી કહેતી હવી. હે આ બાલકની માતા હે, તે મને પણ જાણનારી હે, માટે મહારી પણ માતા હે ॥૧॥ અને મહારા કાકાની માતા હે, તેથી મહારી દાદી જાગે હે ॥૨॥ અને મહારા જાઈની સ્ત્રી થઈ, તેથી મહારી ખેડાઈ થાય હે ॥૩॥ અને મહારી શોક્યના પુત્રની સ્ત્રી થઈ, માટે મહારી વહુ થઈ ॥ ૪ ॥ અને મહારા પ્રતારની માતા થઈ, તેથી મહારી સાસુ થઈ ॥૫॥ અને મહારા જાઈની બીજી સ્ત્રી થઈ, માટે મહારી શોક્ય થઈ ॥૬॥ એ રીતે આ બાલકની માતા કુબેરસેના વેશ્યાની સાથે પોતાના ૭ સંબંધ દેલાડ્યા. એ પ્રકારે આ અઢાર સંબંધ કહીને તે સાધ્વી, તે સંબંધોની સ્વાતરી કરવાને અર્થે, પોતે વ્રત ગ્રહણ કર્યું તે અવસરે રાંધેલી પોતાની વીંટી કુબેરદત્તને આપતી હવી. ત્યાર પછી કુબેરદત્ત પણ તે વીંટી દેલીને સર્વ સંબંધનું વિરુદ્ધપણુ જાણીને, તત્કાલ વૈરાગ્ય પામીને, પોતાનો નિંદા કરતો સતો પોતાની શુદ્ધિને અર્થે, ચારિત્ર ગ્રહણ કરતો હવો. અને વલી મહા તપ કરતો હવો. તથા કુબેરસેના વેશ્યા પણ તે પ્રવૃત્તિ સાંજલવા થકી પ્રતિબોધ પામી સતી શ્રાવકનો ધર્મ અંગીકાર કરતો હવી. ત્યાર પછી કુબેરદત્ત સાધ્વી, એ પ્રકારે તેમનો ઉદ્ધાર કરીને પોતાની પ્રવર્તિની પાસે ગઈ. એટલે પોતાની ગુરુણી પાસે ગઈ. અનુક્રમે કરીને એ સર્વ જીવો, પોતાનો ધર્મ સમ્યક્ પ્રકારે આરાધન કરીને સજ્જિતનાં પ્રજનાર થયાં. અર્થાત્ રુઢી ગતિમાં ગયાં. એ

પ્રકારે અઢાર સંવંધ ઉપર કુચેરદત્તનું દૃષ્ટાંત કહ્યું. આ એક ખર્ચને આશ્રીને સંવંધ દેવાડ્યા. અનેક ખર્ચની અપેક્ષામાં તો પ્રાપ્તિ કરીને સાંવ્યવહારીક જીવોને એકએક સંવંધ પણ અનંતો-વાર થયા હે. તે પ્રકારે શ્રી જગવતી સૂત્રના ચારમા શતકના સાતમા ઉદ્દેશમાં કહ્યું હે, તેનો અર્થ હેઠાં લેવાયે બીજો.

હે જગવંત ! આ જીવે સર્વ જીવોના માતાપણે કરીને, પિતાપણે કરીને, ખાઈપણે કરીને, વહેનપણે કરીને, સ્ત્રીપણે કરીને, પુત્રપણે કરીને, પુત્રની સ્ત્રીપણે કરીને, સામાન્યથકી શત્રુપણે કરીને, વૈરિપણે કરીને એટલે શત્રુભાવના અનુબંધ સહિતપણે કરીને, ઘાતકપણે કરીને એટલે મારનારપણે કરીને, અને તાડન કરનારપણે કરીને, પ્રત્યની-કપણે કરીને એટલે પ્રતિકૂલપણે કરીને, અને કાચના ઉપધાતપણે કરીને, એટલે અમિત્રસ-હાયીપણે કરીને, રાજાપણે કરીને, હુઝારાજપણે કરીને, યાવત્ સાથવાહપણે કરીને, દાસ-પણે કરીને, એટલે ઘરની દાસીના પુત્રપણે કરીને, પ્રેષ્યપણે કરીને એટલે ચાકરપણે કરીને, મૃતકપણે કરીને એટલે ડુકાલાદિકને વિષે અન્નસાંટ લીધેલો તેપણે કરીને, કર્ષણાદિ લાખના ખાગ ગ્રાહકપણે કરીને, અન્ય પુરુષોએ ઉપાર્જન કરેલા અર્થના ખોગકારી નરપણે કરીને, વલો કલા શીલવવા જોગ્યપણે કરીને, અને વલી દ્રવ્ય કરવા જોગ્યપણે કરીને

पूर्वे उत्पन्न थयो ठे? ए रीति गौतमस्वामीए जगवंतेने पूठ्युं. त्यारि जगवंत कहैता हवा. हे गौ-
तम ! हा ! अनेकवार अथवा अनंतीवार आ डीव सर्व डीवोनी माता थई, पिता थयो,
भ्राई थयो, ए रीति उपर कखा प्रमाणे पूर्वे सर्व संबंध करी चूक्यो ठे. एऊ प्रकारि सर्व डीवो
पण आ डीवना मातादिकपणे करीने, अनेकवार, तथा अनंतीवार पूर्वे उत्पन्न थया ठे. ए
रीति सर्व डीवोने मांहोमांहि सर्व संबंध थई चूक्या ठे इति संसारनी अनवस्था उपर कुंवर-
सेना गणिकानुं दृष्टांत तथा श्री जगवती सूत्रना पाठनो अर्थ डोणवो.

॥ अनुष्टुप्पुस्तम् ॥

न सा जातिः न सा योनिः न तत् स्थानं न तत् कुलम्
११ ए १० १४ १२ १७ १५ १६ २० १८ १ए
न सा जाई न सा जोणी । न तं ठाणं न तं कुलं ॥

सर्वे जीवाः अनन्तशः

५

२

१

८

६

७

५

न जाया न मुआ जह ॥ सर्वे जीवा अणंतसो ॥ २३ ॥

अर्थः—(जह के०) ज्यां (सर्वे के०) सर्व (जीवा के०) जीव जे ते (अणंतसो के०) अनंती-

वार (न जाया के०) नथी उत्पन्न थया. तथा (न मुआ के०) नथी मरण पांम्या, एवी (सा के०) ते. अर्थात् तेवी कोइ (जाई के०) जाति छे ते (न के०) नथी. अने (सा के०) ते अर्थात् तेवी कोइ (जाणी के०) योनि छे ते (न के०) नथी. अने (तं के०) ते अर्थात् तेबुं कोइ (गण के०) स्थान छे ते (न के०) नथी. अने (तं के०) ते. अर्थात् तेबुं कोइ (कुल के०) कुल छे ते (न के०) नथी. एटले सर्वे जीवोने पूर्वे कहलां सर्वे स्थानको अनंतीवार थयां ठे ॥७३॥

वली आ अधिकारने विशेषे जाणवानी मरजी होय तो, श्री भगवती सूत्रना बारमा शतकना सातमा उद्देशामांथी बोकडानुं दृष्टांत छोइ लेज्यो.

॥ आर्यावृत्तम् ॥

तत् किमपि नास्ति स्थानं लोके वालाग्रकोटीमात्रमपि,

७ ८ १७ ११ ए १०

तं किंपि नहि गणं । लोए वालगगकोडिमित्तं ॥

यत्र न जीवाः बहुशः मुखटुः खपरंपरा प्राप्ताः ६
१ ५ ७ ३

जह न जीवा बहुसो । सुहटुखपरंपरं पत्ता ॥ ७४ ॥

अर्थ—(ऊढ के०) ऊँ स्थानने विषे (जीवा के०) जीव ऊँ ते (सुह दुस्क परंपरं के०) सुख दुःखनी परंपराने (बहुसो के०) वणीवार (न पचा के०) नथी पांभ्या. (तं के०) ते. अर्थात् तेतुं (किंपि के०) कोइ पण (लोए के०) लोकने विषे (वालग के०) वालनो अग्र तेनो (कोडिमिचंपि के०) प्रांतभाग मात्र पण, अर्थात् किंचित् मात्र पण (ठाणं के०) स्थान ऊँ ते (नहि के०) नथी. अर्थात् आ जीव, सर्व स्थानकमां ऊइ आव्यां हे. ॥ २४ ॥

प्रावार्थ—व्यवहार राशीने पांभेला जीवोंने अनंतो काल थइ गयो हे. माटे ते जीवोंने सर्व जाति आदिकने विषे अनंतीवार उत्पत्ति थइऊ हशे? एम संभावना करीएनीए. केम के, ए अनिप्रायतो बहुश्रुतेन ऊ गम्य हे. अर्थात् ते अनिप्राय तो बहुश्रुत जाणे हे जीव! तुं अनंतो-वार सारी सारी जातिमां तथा सारी सारी योनिमां उत्पन्न थयो हे. अने सारा सारा स्थानमां तथा सारा सारा कुलमां उत्पन्न थयो हे. अने तुं त्यां अनेक प्रकारे जन्म मरण पाय्यो हे. परंतु विचारी जोतांतो तुं जेवो हे, तेवोंने तेवोऊ हे एटले तहारु स्वरूपतो निश्चे नयमते करीने अनेक, अनिष्ट, अज्जर, अमर, ज्ञानरूप, सुखरूप अने सत्त्वरूप एवुं हे. तेने तुं विसरी ऊइने, देहा दि परभावमां आसक्त थइने पंच प्रकारना विषय सुख जोगववानी ठण्णा, हजु सुथो तने जती नथी. परंतु तुं एम बांहा राखेके, हुं सारी सारी जाति आदिकमां ऊइने सारा सारा

विषय जोगहुं. पण ते विषयनां सुख तें अनंतीवार जोगवीने वमन करयां ते, तोयपण तेने तेज
जोगनी इच्छा राखीने वांताशी (वमन करेलाने खानारो) केम थाय ते? वली ए विषय सुखने
जोगवीने कांइ तस थवातुं नथी पण, उलटी तेनी तृणा जेम वलता अग्निमां घी होमि, ने
तेनी ज्वाला वृद्धि पांमि, तेम विषय तृणा वृद्धि पामशे; माटे हे जीव ! तुं एम विचार के,
हुं सर्व ठेकाणे जाइने सर्व जातिनां सुख दुःख अनंतीवार जोगवी आव्यो हुं. पण कोइ
ठेकाणे नथी जाइ आव्यो एम नथी. एवुं विचारीने विषय सुखथी विराम पावीने तुं तहारा
आत्मस्वरूपना अविनाशी सुखमां मस था. आ बे गाथानो जोगो जावार्थ ते. ॥२३॥२४॥

॥ आर्थावृत्तम् ॥

सर्वाः	ऋद्धयः	प्राप्ताः	सर्वेऽपि	स्वजनसंबंधाः
२	३	६	४	५

सवान् रिधीनुं । पत्ता सध्वेवि सयणसंबंधा ॥

ससारं तस्मात् विरम तत् ऋद्ध्यादिभ्यः यदि जानासि तदा आत्मानं सुखिनं
१ ७ १७ ११ ८ १० ए

संसारे तो विरमसु । ततो जइ मुणसि अप्पाणं ॥ २५

અર્થ—(સંસારે કેળ) સંસારને વિષે (સલાતે કેળ) સવ એવી (રિદ્ધીને કેળ) રુદ્ધિયો હે તે તથા (સંઘે વિ કેળ) સર્વે એવા પળ (સયણસંબંધા કેળ) સ્વહન સંબંધ હે તે (પત્તા કેળ) પામ્યો હે (તો કેળ) તે કારણ માટે (હાડ કેળ) હો અપ્પાણં કેળ આત્માને (મુણસિ કેળ) હાણે હે, તો (તત્તો કેળ) તે રુદ્ધિઆદિક થકી (વિરમસુ કેળ) વિરામ પામ્ય અર્થાત્ નિવૃત્તિ પામ્ય ॥૨૫॥

જાવાર્થ—હે આત્મન! સંસારને વિષે અનાદિ કાલથી ભ્રમણ કરતાં આ હોવે દેવ મનુ-
ષ્યાદિકની સર્વે સમૃદ્ધિયો પામી હે. તથા સર્વેની સાથે પોતાનો માતા પિતા ખાઈ ખાચોદિક
સંબંધ, હોડાયો હે. માટે તેમાં તહારે મોહ રાજવો ઘટતો નથી. કેમ કે, હે સ્ત્રી હે, તે પરાખવનું
સ્થાનક હે. તથા હે બંધુહન હે, તેહ બંધન હે. તથા હે વિષયસુખ હે, તેહ વિષ હે. (ઝેર હે.)
એ પ્રકારે હે તહારા શત્રુ હે, તેનેહ તું મિત્ર હાણોને તેને વિષે મોહ રાજીને બેઠો હે. તે કારણ
માટે એક પોતાના આત્મ સ્વરૂપનુંહ સાચું સુખ માનીને, તે રુદ્ધિ, સ્વહન, ઇત્યાદિકનું ક-
લ્પિત સુખ માનીને અર્થાત્ તેને દુઃસ્વરૂપ હાણીને તે સર્વ થકી નિવૃત્તિ પામ્ય ॥૨૫॥

વધવંધમરણવ્યસનાનિ

એકઃ

કર્મ

એકઃ

૫

૫

૫

૩

૧

એગો વંધદ કમ્મં । એગો વહવંધમરણવસણાદં ॥

વિસહૃદ્ ભવંમિ જમહૃદ્ । ઇચ્છિશ્ચ કમ્મવેલવિન્નં ॥૭૬॥

અર્થ—(એગો કેળ) એકલો. અર્થાત્ સહાય્ય રહિત એવો હીવ હે તે (કમ્મં કેળ) જ્ઞાનાવરણીઆદિ કર્મને (બંધકેળ) આત્માની સંગાથે બાંધે છે. તથા (એગો કેળ) એકલોહિ જ્ઞાનવિષે (વહ કેળ) તાહન. અને (બંધ કેળ) બંધન. અને (મરણ કેળ) મરણનો વિયોગ. અને (વસણાંકેળ) આપત્તિ, તેમને (વિસહૃદ્ કેળ) સહન કરે છે. વલી (ઇચ્છિય કેળ) એકલોહિ આ હીવ (કમ્મવેલવિન્નં કેળ) કર્મવડે ઠગાયો સતો (જવંમિ કેળ) સંસારને વિષે (જમહૃદ્ કેળ) જમે છે. ॥૭૬॥

ખાવાર્થઃ—હે હીવ ! હે વચ્ચત તહારો હન્મ થયો, તે વચ્ચત તેં એકલેહિ થણહિ કહ સહન કરયું, પણ તે વચ્ચત તહારું હુઃસ મટાહવાને માટે, તેને કોઈએ સહાય્ય કરો નહી. અને હે વચ્ચતે તું મરણ પામીશ, તે વચ્ચતે તે મરણની વેદના પણ, તહારે એકલાનેહિ સહન કરવો પડશે. અને પત્તી જ્યારે નરકાદિક જ્ઞાનતરને વિષે હાઈશ, ત્યારે ત્યાંની વેદના પણ, તહારે એકલાનેહિ સહન કરવી પડશે; પણ હેને અર્થે એલે દેહેને અર્થે, સ્ત્રીને અર્થે, પુત્રને અર્થે,

तथा सर्वधीनि अर्थे तें अनेक प्रकारनां पाप कर्यां ने, परंतु, तेमांनु कोइ पण तहारी वे-
दनांनो प्राग लैवाने आवेश नही. एवीज रीति बीजा प्रबोमां पण कर्मवडे उगायेलो तुं, ए-
कलोडें कष्ट प्रागवीश. अर्थात् तहारां करेलां कृत्यने तुंड प्रागवीश, पण ते कष्ट प्रागव-
वाने बीजो कोइ पण आवेश नही ॥५६॥

अन्यः न कुरुते अहितं अहिताया करोति नैव अन्यः

6
2
7
w
y
D
r
D
m
S

अन्नो न कुण्ड अहियं । हियं पि अण्णा केण्ड नहु अन्नो ॥

आरामकुलं
मुखदुःखं

भुर्नक्षि ततः कस्मादसि दीनमुखः

[illegible]

अप्यकयं सुहृत्कं । भुञ्जसि ता कीस दीणमुहो ॥२५॥

अर्थ—हे प्राणिन् ! (अन्नो के०) अन्य डे ते (अहियं के०) अहित (अनिष्ट) ने (न कुण्ड के०) नथी करतो. परंतु आत्माज करे ठे, अन्न (हियं पि के०) हितने पण, ते (अध्या के०) आत्माज (करे इ के०) करे ठे. पण (अन्नो के०) अन्य कोइ (नहु के०) नथीज करतो. (ता के०) ते कारण मोटे (अप्यकयं के०) आत्मानुं करेछुं डे (सुहृदुरं के०) सुख दुःख, तेने

(નુંહાસિ કે૦) પોતે આત્માજ ખોગવે છે. મટે તું (દીણમુહો કે૦) દીનમુખ વાલો (કીસ કે૦) કેમ થાય છે? અર્થાત તું બીજાડનો દોષ શું કરવા દેસે છે? ॥૫૭॥

ખાવાર્થ—હે હીવ ! તું એમ વિચારે છે કે, ફલાણાયે મહારુ બગાડ્યું, એમ ધારીને તેના ઉપર દ્રેષ કરે છે, અને ફલાણાયે મહારું સુધાર્યું, એમ ધારીને તેના ઉપર રાગ કરે છે, પણ તે માંતું કોઈ તહારું બગાડતું પણ નથી, ને સુધારતું પણ નથી. પરંતુ તે બગાડનારો, અને સુધારનારો, તે તહારો આત્માજ છે. અર્થાત્ સુખ પણ તહારો આત્મા કરે છે, અને દુઃખ પણ તહારો આત્માજ કરે છે. મટે દુઃખ આવ્યે સતે દીનમુખ વાલો થઈને, બીજાનો દોષ શું કરવા દેસે છે? વલો શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના વીશમા અધ્યયનમાં કહ્યું છે કે, વૈતરણી નદીનો પમાડનાર પણ આ આત્મા છે. અને કૂટશાલ્મલિ વૃક્ષની વેદનાને પમાડનારો પણ આ આત્મા છે. અને કામધેનુ ગાયને પમાડનારો પણ આ આત્મા છે. અને નંદનવન તથા દેવલોક અને મોકુ તેને પમાડનારો પણ આ આત્માજ છે. વલો આ આત્મા કોઈ અપેક્ષાયે કર્તા છે, અને કોઈ અપેક્ષાયે અકર્તા છે. એજ રીતે સુખ દુઃખનો કર્તા અકર્તા પણ આત્માજ છે. વલો મિત્ર તથા અમિત્ર પણ આત્માજ છે. અને સદાચાર અને દુરાચારને કરનારો પણ, આ આત્માજ છે. એમ જાણીને કોઈના ઉપર રાગ દ્રેષ કરવો નહીં. ॥૫૭॥

बहुभारंभेण उपाजितं

वित्तं

अनुभवन्ति

स्वजनगणाः

३

५

१

२

बहुभारंभविहत्तं । वित्तं विलसन्ति जीव सयणगणा ॥

तेन भारंभेण जनित पापकर्म

अनुभविष्यसि नरके पुनः

त्वं एव

७

१०

६

८

९

तज्जाणियपावकम्मं । अणुहवासि पुणो तुमं चेव ॥२८॥

अर्थ—(जीव के०) हे प्राणिन् ! (सयणगणा के०) माता, पिता, भाइ, स्त्री, पुत्रादिक स्वजन ननो समूह जे ते, (बहुभारंभ के०) तें, खेतीआदिक घणा भारंभे करीनि (विहत्तं के०) उपाजित न करयुं एव, जे (वित्तं के०) धन, ते प्रत्ये अर्थात् ते धने करीने, तेजे (विलसन्ति के०) विलास करे ते. अर्थात् ते धननुं फल ते स्वजनादिक भोगवे ते. (पुणो के०) वली (तज्जाणिय के०) ते भारंभे करीने उत्पन्न थयुं एव, जे (पावकम्मं के०) पाप कर्म, तेने (तुमं चेव के०) तुं एकलोज्ज (अणुहवासि के०) अनुभव करीश. अर्थात् नरकादिकने विषे ते पापनुं फल तुं एकलोज्ज भोगवीश. ॥२८॥

प्रावार्थ—हे जीव! तें अनेक प्रकारे जीव हिंसा तथा कूडकपट लज्जेइ प्रपंचादिक के-टलाक अनर्थ करी, तथा नीच सेवादिक घणां अकर्षव्य करी, तथा अनेक प्रकारे परदेशमां

प्रमीने, तथा लडाइ प्रमुखमा मरणांत कष्ट माथे लेइने, तथा पोताना स्वधर्मनो पण त्याग
 करीने तथा रात्रि दिवस शरीरनुं सुख पण न गणीने, धन उपार्जन करथुं, परंतु ते धनने
 स्वजन तथा ज्ञाति आदिक लोक, तहारीं उपकार नं गणतां, उलटां तने दबावीने, तथा तने
 तिरस्कार करीने, तथा मेहेणां मारीने, अने अनेक प्रकारनी शुक्तिबडे करीने, एखे उंद-
 रनी पठे पूंकी पूंकीने तेउ खाइ जाय ठे. अर्थात् धोले दहाडे जरया शहरमां ते स्वजनादिक
 चोर, तने लूटी ले ठे. अने ते धन उपार्जन करतां छे पाप थुं, तेना फलने तो नरकादिकने
 विषे, तुं एकलोज भोगवीश. पण बीडुं कोइ भोगवा आवशे नही. माटे हे न्रव्य प्राणिन !
 कांइक विचार करीने न्यायथी धन उपार्जन करीने तेने कांइक तो सारा मार्गमां वापरय !!!

डिंभाः

चिंतिताः

यथा

दुभुक्षिताः इति

तथा

दुःखिताः

३

८

५

७

६

५

४

अह दुस्किआइ तह मु । रिक्याइ जह चितिआइ डिंभाइ ॥

भणामः

विचिंतिताः भतस्त्वां हेनीव किं

आत्मा

न

स्लोकमपि

१५

१४

१

१३

१८

१९

११

ए

तह थोवांपि न अप्पा । विचिंतिनुं जीव किं नणिमो ॥१॥

अर्थ—(जीव के०) हे जीव! तू मोहने वश थइने (जह के०) जेम (डिंभ्राइ के०) आ महारां बालक जे ते. एटले महारां ओकरां जे ते (अह के०) हवे (दुखिआइ के०) दुःखी-यां ठे. एटले दहाड्यमां उठवा पाथरादिक वस्त्र नथी, तेथी पीडा पामे ठे. (तह के०) ते-मज (दुखियाइ के०) महारां बालक चूख्यां ठे एम(चिंतिआइ के०) ते बालकानुं तुं रात्रि दिवस चितवन करे ठे, परंतु (तह के०) तेवी रीति, तें (अप्या के०) आत्मा जे ते (थोवंपि के०) थोडो पण (न विचिंतिजे के०) नथी चितवन करयो. मांटे तने (किं जणिमो के०) शुं कहीए? अर्थात् हे मूर्ख! तने केटलो उपको देइए? एटले तें थोडो पण आत्मानो विचार नथी करयो के, महारा आत्मानी शी गति थशे? एवो विचार लगार मात्र पण तूं करतो नथी. एए जावार्थ—हे जीव! तूं मोहने वश थइने रात्रि दिवस पारकी चिता करया करे ठे के, आ महारां बालक, तथा आ महारी स्त्री इत्यादिक स्वजन चूख्यां ठे, तरण्यां ठे, तथा तेमने अन्न वस्त्रादिकनुं दुःख ठे. इत्यादिक अनेक प्रकारनी चिंताने रात्रि दिवस करया करे ठे, परंतु तूं तहारा आत्मानी चिता करतो नथी. के, में महारा आत्मानुं साधन केटलं करयुं? एटले आत्मा परमवे सुखी थाय, एवुं काम में रात्रि दिवस मध्ये केटली घडि करयुं? एवो थोडो पण तहारा स्वार्थनो विचार तूं करतो नथी. केवल रात्रि दिवस पारकुंज वैतरुं कूटया करे ठे.

મટિ તું મૂર્ત્યે છે. તેથી તને કેટલો નુપેદશ દેડે? કેમ કે, નુપેદશ તો યોગ્યનેહ થાય છે. ॥૭૫॥

ક્ષણખંડે શરીરે જીવે અન્યઃ ચ શાશ્વતસ્વરૂપઃ

૧ ૭ ૬ ૪ ૫
સ્વણખંડે સરીરં । જીવો અન્નો અ સાસયસરૂવો ॥

કર્મવશાન્ અનયોઃ સંબંધઃ નિર્વંધો મૂર્છા અન્ન શરીરે કઃ તવ

૭ ૮ ૧૭ ૧૬ ૧૫ ૧૪ ૧૩

કમ્મવસા સંબંધો । નિબ્બંધો ઇહ કો તુહ ॥૩૦॥

અર્થ—હે આત્મન ! (સ્વણખંડે કેળ) ક્ષણ ખંડુર ઇટલે ક્ષણમાં નાશ પામવાના સ્વ-
 ખાવ વાહું એહું (સરીરં કેળ) આ શરીર ને. (અ કેળ) વલી (અન્નો કેળ) શરીર થકી જૂદો
 એવો, અને (સાસયસરૂવો કેળ) શાશ્વતું ને સ્વરૂપ તે હેહું, એવો (જીવો કેળ) જીવ ને. તેને
 (કમ્મવસા કેળ) કર્મના આધીનપણાથી શરીરની સાથે (સંબંધો કેળ) સંયોગ થયો ને મોટે
 (ઇહ કેળ) એ શરીરને વિષે (તુહ કેળ) તહારે (કો કેળ)કયો(નિબ્બંધો કેળ) અનુબંધ ને? ઇટલે
 એ શરીરને વિષે તહારે શી મૂર્છા ને ? ॥૩॥

ખાવાર્થ—હે જીવ ! તું અભેદ્ય, અખેદ્ય, અહાર, અમર, ધ્રુવ, અનંત જ્ઞાનમય, અનંત

દર્શનમય, અનંત ચારિત્રમય, અનંત વીર્યમય; જ્યોતિઃસ્વરૂપ, પવિત્ર, અલિંગ, અવ્યક્ત, નિ-
ર્લેપ, નિરંજન, અને આનંદમય એવો તું નિશ્ચ નય મતે છે. પરંતુ અનાદિ કાલથી કર્મના વશે
કરીને, અનિત્ય, અને અશાશ્વત એવું, અને ત્વચા, માંસ, હાડકાં, રુધિર, નસો, મેદાદ એટલે
હાડકાં ઉપર રહેલી ચામડી, અને મજ્જા એટલે હાડકામાં રહેલું માંસ, અને મલ મૂત્ર, ને
દુર્ગંધ, ને વિપ્રીત્સ (વિહામણી) એવી વસ્તુએ ખેરેલા ચામડાના કોથલા રૂપ આ શરીર છે.
તેવા શરીરને વિષે હે જીવ ! તું કર્મના વશથી બંધાણી છે. તેને વિષે મહારાણું માની લે-
ઈને, એટલે આ શરીર તે હું હું. એમ ધારીને તેના ઉપર મમત્વપાવ રાખીને શું કરવા મિથ્યા
હેરાન થાય છે ? इहाँ પ્રસંગાનુસારે શરીર ઉપરથી ઘૂઘી ઉતરવાને માટે, વિચારવા હિંદુ એક
દષ્ટાંત લાક્ષીએ બીએ. — હિમ કોઈ પુરુષે સરકારનો અપરાધ કર્યો હોય, તેણે કરીને તેને સ-
કત મજૂરી સાથે, મહા દુઃસ્વદાઈ બંધીખાનામાં, અમુક વર્ષની દોષ મારીને પૂર્યો હોય, તેમ
તને પણ, તહારા કર્મે, પૂર્વે લેખેલી અશુચિ વસ્તુએ કરીને ખેરેલો, અને દુર્ગંધમય શરીરરૂપ
પુરુષની આકૃતિવાલો તથા સ્ત્રીની આકૃતિવાલો ચામડાનો કોથલો, તેમાં તેને અમુક મુદત
સૂધી પૂર્યો છે. તોપણ તેવા શરીરને વિષે તું એવો મમત્વ ધારણ કરે છે કે, હું શેઠ, હું શેઠાણી,
હું રાજા, હું રાણી, હું બ્રાહ્મણ, હું બાહ્મણી इत्यादिक કલ્પિત નામ ઠરાવીને, તથા તે કોથ-

जानो रंग, कालो धोलो देखीने तेमां रूपवान् कुरुपवाननी कल्पना करीने, तुं मोह पोमे ठे; परंतु एम नथी विचारतो के, आ महारा शरीरमां शेठ ते कियो ? हाथ शेठ ? पग शेठ ? के, मांथुं शेठ ? एम खरी रीते विचारीश तो सर्व कल्पना मात्रज मालम पडशे. मोटे एवी रीते वस्तुगते विचारिने, तुं शरीर उपरथी मूढां उतारथ. किं बहुना ? आ अधिकारने विषे श्री आचारांगजी सूत्रमां विशेष प्रकारे कह्युं ते, त्यांथी जोइ जेवुं. ॥३०॥

कुत. आगतं कुत्र चलितं त्वमपि कुतः आगतः कुत्र गमिष्यसि.

३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११

कह आयं कह चलयं । तुमं पि कह आगनुं कहं गमिही ॥

अन्योन्यमपि युवां न जानीयः हे जीव कुटुंबमिदं कुतः तव अन्तःकरणात्

१२ १३ १४ १ २ १६ १५

अन्तुन्नंपि न याणह । जीव कुटुंबं कनुं तुज्झ ॥३१॥

अर्थ—(जीव के०) हे आत्मन् (कुटुंबं के०) आ माता पिता भाइ स्त्रीयादि कुटुंब (कह आयं के०) क्यांथी आव्युं ते ? अने (कह चलियं के०) क्यां गयुं ? एटले अहिथी मरीने क्यां गयुं ? अने (तुमं पि के०) तुं पण (कह आगनुं के०) क्यांथी आव्यो ? अने

(કહે ગમિહિ કે૦) ક્યાં હાડશ ? એમ (અનુન્નપિ કે૦) પરસ્પર એટલે એક બીજાને પણ (ન યાણહ કે૦) નથી હાણતો. માટે (તુજ્ઞ કે૦) તહારું કુટુંબ (કનું કે૦) ક્યાંથી ? અર્થાત્ એક બીજાને હાણ્યાં વગર આ કુટુંબ મહારું છે, એમ માની બેઠો હું, તે મિથ્યા છે. ॥૩૧॥

પ્રાવાર્થ—હે ડીવ! હિના નુપર તને ઘણો મોહ છે, ને મહારાં મહારાં કરે છે, તે તહારાં માતા પિતા સ્ત્રીયાદિક કેડ ગતિમાંથી આવ્યાં છે? ને કેડ ગતિમાં હશે? અને તું પણ કેડ ગતિમાંથી આવ્યો છે? ને કેડ ગતિમાં હાડશ ? તે સંબંધી તને કાંડ પણ સ્વર નથી. એટલે હિમ પરચને વિષે કોડ ક્યાંથી આવ્યું ? ને કોડ ક્યાંથી આવ્યું; એ રીતે તે સર્વે આવીને, એકઠાં મળે છે. પછી તેનુ પાણી પીને સનુ સનુને માર્ગે વેરાડ હાય છે. તમ આ ત્રવરૂપ પરચને વિષે કુટુંબરૂપ સર્વે લોક પણ, કોડ નારકીમાંથી, કોડ તિર્યંચમાંથી, કોડ મનુષ્યમાંથી અને કોડ દેવલોકમાંથી, એમ સનુ સનુની ગતિમાંથી આવીને જોગાં થયાં છે. તેનુ પોત પોતાના કર્મને અનુસારે સુખ દુઃખ જોગવીને, પોત પોતાનાં કરેલાં કૃત્યને અનુસારે, ચાલ્યાં હાય છે. પરંતુ તેમને રાસવાને માટે તું અનેક પ્રકારના નુપાય કરીશ, તોયપણ તે રહી શકવાનાં નથી. તે કારણ માટે તેમને તું એમ માની બેઠો હું કે, આ મહારું કુટુંબ છે, પણ તે વસ્તુગતે તહારું કુટુંબ બેઠા નથી. પરંતુ તહારું સાચું કુટુંબ તો જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રાદિક આત્મગુણ છે. ॥૩૧॥

આ અધિકારને વિશેષ જાણવાની મરજી હોય તો, શ્રી આચારંગજી સૂત્રના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધના પ્રથમ અધ્યયનના, પ્રથમ ઉદ્દેશમાં જોઈ લેજ્યો. ॥૩૧॥

અન્નપટલસદૃશ્વે

મનુજામંત્રે

ક્ષણમંગુરે

સારીરે

૪

૩

સ્વણન્નંગુરે સરારે । મણુઅન્નવે અન્નપટલસારિઢે ॥

ધર્મઃ

શોભનઃ

યદ્યસ્માન્ ક્રિયતે

સારં

૭

૬

૮

૫

સારં દત્તિયમેત્તં । જં કીરડ સોહણો ધન્મો ॥૩૨॥

અર્થ—હે આત્મન્ ! (સ્વણન્નંગુરે કેળ) ક્ષણ ક્ષણમાં નાશ પામતું એવું (સરારે કેળ) શરીર સતે, તથા (અન્નપટલ સારિઢે કેળ) મેઘના સમ્મૂહ હોવા, એટલે હિમ વાયરાથી મેઘ શીત્ર નાશ પામે છે, તેમ થોડા કાલમાં નાશ પામે એવા. (મણુઅન્નવે કેળ) મનુષ્ય જન્મને વિષે (જં કેળ) જીવ (સોહણો કેળ) સારો. એટલે પાંચ આશ્રવથી વિરામ પામવા રૂપ (ધન્મો કેળ) જિતપ્રણી- ત ધર્મ જે તે (કીરડ કેળ) કરીએ. (દત્તિયમિત્તં કેળ) એટલું માત્રજ (સારં કેળ) સાર છે. અર્થાત્ આ સંસારમાં જેટલું ધર્મ સાધન થાય છે, એટલુંજ સાર છે. ॥૩૨॥

પ્રાવાર્થ—હે પ્રબ્ય હીવ ! દેવાદિક પ્રવની અપેક્ષાએ થોડા કાલ રહે એવો, આ મનુષ્ય પ્રવ હે તેમાં વલી આ શરીર દુણે દુણે નાશ પામે તેવું હે. અર્થાત્ ચારે તરફથી બલવા માંડેલા વર હેતું આ શરીર હે તેવા દુણિક શરીર વડે, હેટલી ઘડિ તું ધર્મ સાધન કરીશ, એટલી વાર નોજ તહારો મનુષ્ય પ્રવ લેવાનો હે. હેમ કોઈ ઘર બલતું હોય, ને તેમાંથી હેટલો સામાન કાઢી લીધો, તેટલોજ આપણો હે. તેમ નાશ પામતા શરીરથી હેટલી ઘડિ તું તહારા આત્માનું સાધન કરીશ, એટલીજ વાર તહારો મનુષ્યપ્રવ જાણવો. અને વાકીનો પશુનો હેતો નિરર્થક જાણવો. એટલે હેમ પશુ હે, તે આહાર, નુંધ અને મૈથુન તેણે કરીને પોતાનો જન્મારો ગમાવે હે, તેમ તહારો પણ વ્યર્થ જન્મારો ગયો જાણવો. ॥ ૩૨ ॥

॥ અનુષ્ટુપહૃત્તમ્ ॥

જન્મદુઃખં	જરાદુઃખં	રોગઃ	મરણં	ચ
૨	૩	૪	૫	૬

જન્મદુઃખં જરાદુઃખં । રોગા ય મરણાણિ ચ ॥

અહો આશ્ચર્યે દુઃખરૂપઃ નિશ્ચયે સંસારઃ યત્ર સંસારે ક્ષિપ્યંતિ જાતવઃ

અહીં દુઃખો હું સંસારો ! જાન કીસંતિ જાંતુણો ॥૩૩॥

અર્થ—(અહો કેળ) અહો ઇતિ આશ્ચર્ય ! એટલે આ વાત આશ્ચર્યકારી છે. અથવા (અહો કેળ) હે જીવ ! એ પ્રકારે જીવનું સંવોધન કરું. આ સંસારમાં પર્યટન કરતા પ્રાણીયોને કોઈ એવો પદાર્થ નથી કે, જે દુઃખદાયક ન હોય. અર્થાત્ સર્વે પદાર્થ દુઃખદાયક છે. શું શું દુઃખદાયક છે; તે દેખાડે છે. (જમ્મ દુઃખં કેળ) જન્મ સંબંધી દુઃખ, એટલે આ જીવને જન્મતી વસતે ઘણુંજ દુઃખ થાય છે. તથા (જરા દુઃખં કેળ) વૃદ્ધાવસ્થા સંબંધી દુઃખ, એટલે ઘડપણમાં અનેક પ્રકારનાં દુઃખ પ્રાપ્ત થાય છે. (ય કેળ) વલી (રોગા કેળ) અનેક પ્રકારના વ્યાધિ નુત્પન્ન થાય છે. (ય કેળ) વલી (મરણાણિ કેળ) અનેક પ્રકારે મરણની વેદના થાય છે. માટે (હુ કેળ) નિશ્ચે (જાન કેળ) જે સંસારને વિષે (જાંતુણો કેળ) પ્રાણી જે તે (કીસંતિ કેળ) ક્લેશ પામે છે, તે (સંસારો કેળ) સંસાર જે તે (દુઃખો કેળ) કેવલ દુઃખ રૂપજ છે. અર્થાત્ આ સંસારમાં કાંઈ પણ સુખ નથી. ॥૩૩॥

પ્રાવાર્થ—હે આત્મન ! તું વિચાર કર્ય કે, આ જીવ જ્યાંથી જન્મે છે, ત્યાંથી તે મરણ પર્થતે કેવલ દુઃખમાંજ વર્તે છે. કેમ કે, જન્મતી વસતે દુઃખ ઘણું પડે છે. તે વિષે શાસ્ત્રમાં કહ્યું

છે કે, અગ્નિ વડે તૃપાવીને, લાલ્લચોલ કરેલી સાડાત્રણ કાંઠ સોયો, શરીરમાં રહેલી એવી
 સાડાત્રણ કોટિ રોમરાય તેને વિષે ચોપતાં હેટલી વેદના થાય, તેથી આઠગુણી વેદના ગર્ભને
 વિષે થાય છે. તથા હાન્મતી વસ્ત્રતની વેદના તો, કાંઈ કહી શકાય તેવી નથી; હામ હાન્તર-
 હામાં ઘાલેલા સોના રુપાના તારને, હામ બલાત્કારે સેંચી કાઢે છે, એ દૃષ્ટાંતે માતાના યોનો
 યંત્રમાંથી નિકળતાં, માતાને તથા પોતાને, અતુલ વેદના થાય છે. તેવી રીતે મરણનું દુઃખ
 પણ હાણી લેવું. હવે હાન્મ અને મરણ એ બે દુઃખોની મધ્યે, રહેલા દુઃખોનું વર્ણન કરીએ છીએ.
 બાલ્યાવસ્થાને વિષે, તે બાલકને બોલતાં ન આવડવાથી, તેને હા વેદના થઈ હોય, તે વેદના
 મટાહવાના ઉપચારને બદલે, નુલટી તેને વધારે વેદના થાય; તેવા ઉપચાર કરવામાં આવે છે.
 હામ કે, તે બાલકને માંથુ દુઃખતું હોય, તેનો ઉપચાર મૂકીને પેટ દુખતું મટાહવાનો ઉપચાર
 કરે છે. इत्यादि. વલી હાવાનીમાં એટલે માની લીધેલી સુખની અવસ્થામાં પણ સંસારનો સ-
 મસ્ત સુખની પ્રાપ્તિ થતી નથી. - કદાપિ પરાણે એક સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે, તેવામાં બીજાં બે
 દુઃખ નુત્રાં થાય છે. હામ કોઈ વસ્તુનો ધડો કરવા માટે, કાંઈ પણ ચીજ ન હાડવાથી,
 ચોમાસામાં નુત્રન થાણાં આશરે દશ પંદર દેડકાં લેઈ, પાંચશેરીનો ધડો કરે છે, તેવામાં
 તે ધડો, કાંઈક હામો થવાથી હાવામાં બીજું એક દેડકું લેવા જાય છે, તેવામાં બે દેડકાં

કૂદી જાય છે. વલી વેને પકમ્વા જાય છે, તેવામાં ચાર હાતાં રહે છે, તેમ એ દૃષ્ટાંતનું સિ-
 ધાંત એ છે કે, સ્ત્રી, ધન, પુત્ર, નિરોગીપણું જાગતમાં માન્યપણું, તથા મહોદો હવેલીડ, અને
 સ્વજનાદિકનું અનુકૂળપણું ઇત્યાદિક વધાં સુખ જોગવવાની ઇચ્છા કરે છે, તેવામાં તેમાંથી જ
 અણધાર્યું. અણચિંતવ્યું, ડચિંતું મહાકષ્ટ આવી પડે છે. હોમ કે, પુત્રના સુખની ઇચ્છા કરવા
 જાય છે, તેવામાં સ્ત્રી મરી જાય, વલી સ્ત્રીના સુખની ઇચ્છા કરવા જાય છે, ઇટલામાં હવ્ય
 નાશ થઈ જાય, વલી પરાણે કદાપિ હવ્ય મળ્યું, તો શરીરે માંદો થાય, કદાપિ શરીરે સાજો
 થયો, તો ઘર વલી જાય, વલી ઘર સમુ કરાવવા જાય, ઇટલામાં ચોરીનો, અથવા સ્વજના-
 દિકનો ઉપહવ થાય, મોટે હાવાનીમાં પણ, સર્વ પ્રકારની બેરોબર વ્યવસ્થા રાખીને સુખ જો-
 ગવા જાય, તોપણ જોગવી શકાતું નથી. તો વૃદ્ધાવસ્થામાં તો ક્યાંથી જ જોગવાય ? કેમ
 કે, સર્વ સુખ જોગવવાનું મુખ્ય સાધન એું હો શરીર, તે નિર્બલ, રોગી, કઙ્કુ થઈ જાય છે.
 તેમજ શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે, હાથ પગ વિગેરે અંગ થરથર ધૂંડે છે. તથા આંખે પૂરું દેશાતું નથી
 કાને પૂરું સંજલાતું નથી. નાકમાંથી લોંટ નિતરે છે. ને દાંત પણ હાલી ઉઠે છે. તથા પમી
 પણ જાય છે. તથા સાંસી, શ્વાસ અને શરીરનું નિર્બલપણુ વધે છે, અંગ જાગે છે, તુટે છે અને
 પાટે છે. વલી મુલેથી બરાબર ચોખું બોલી શકાતું નથી. અને લોકને પણ અનાદર કરવા

જોગ્ય, તથા હાંસી કરવા જોગ્ય થાય છે. તથા દિવસે દિવસે જ્ઞાન પણ ઝુંબું થતું જાય છે. તોયપણ બધા કામમાં મહાપણ મોહોલવા ઘણો જાય છે, ત્યારે પોતાની સ્ત્રી તથા વહાલો પુત્ર અને પુત્રી વિગેરે, તે મોસાને તિરસ્કાર કરીને એમ કહે છે કે, તેમને ઢાનામાના સાટલામાં પડ્યા રહોને ! નકામો લવારો શું કરવા કરો બો ! તમારું હૈયુ ફૂટી ગયું છે, પણ કાંઈ અમારું ફુટી ગયું નથી કે, તમારુ કહ્યુ કરીએ !! વલી દરના સૂણાને વિષે સાંશો સાતો સાતો એક તૂટમટ સાટલીમાં પડ્યો રહે છે. વલી જાવાની અવસ્થામાં પુત્રાદિકને પાલન પોષણ કરેલાં, તે એવી આશાએ કે, તેને વૃદ્ધાવસ્થામાં મહારી ચાકરી કરશે, તોયપણ તે સ્ત્રી, પુત્ર, પુત્રની સ્ત્રીયો, દ-ત્યાદિ તે પણ તે મોસાથી ન સહન થાય તેવો, પરાજવ કરે છે. અને વલી મોટી બોલે છે કે, આ મોસો મરતોએ નથી, ને માંચો મૂકતો પણ નથી. વલી તે મોસાની ઘરમાં રહેલા માણસોજ નિંદા કરે છે, એટલુંજ નહી, પરંતુ તે વૃદ્ધ પોતેજ, પોતાના દેહની નિંદા કરે છે. તે ઝપર ટોકામાં લેણું કાવ્ય તથા તેનો અર્થ લેણીએ બોલે.

॥ વૈતાલીયદત્તમ્ ॥

વલિસંતતમસ્થિશેષિતં શિથિલસ્થાયુધૂતં કલેવરમ્ ॥

સ્વયમેવ પુમાન્ જુગુપ્સતે કિમુ કાન્તા કમનીયવિગ્રહા ॥ ૧ ॥

અર્થ-દુષ્ણાવસ્થાથી હિના બધા શરીરની ત્વચા (ચામડી) માં કરચોલીયો ફલી ગઈ છે. તથા શરીરમાં કેવળ હામ્ફાંડ દેખાય છે. અને નામિયો પણ, શિથિલ થઈ ગઈ છે. એવા વે-
ડંગા કલેવરને હોઈ, એ દુષ્ક પોતે પોતાની મેલેજ, તે શરીરની નિંદા કરે છે, તો હું શરીર
સુંદર છે, એવી સ્ત્રીયો નિંદે; તેમાં તો શું જ કહેવું ? ॥ ૧ ॥

વળો તે દુષ્ણાવસ્થાના દુઃખ ઉપર ટીકામાં કથા લેખેલી છે, તેનો અર્થ લેખીએ બીજો.

કથા. ૩

કૌશાંત્રી નગરીને વિષે ઘણા ધનવાલો, અને ઘણા પુત્રવાલો એવો, એક ધનો નામે સાર્થ-
વાહ હતો. તેણે એકલેજ નાના પ્રકારના ઉપાયે કરીને, ધન ઉપાડીને કર્યું. ને તે સઘલું ધન,
દુઃખવાલાં વંધુજન, તથા સ્વજન, તથા મિત્ર, તથા સ્ત્રી, અને ખાંડ આદિક સર્વે સંબંધીનના
પ્રાગને અર્થે વાપર્યું. ત્યાર પછી તે ધનો, કાલના પરિપાકપણાથી દુષ્ક અવસ્થાને પામ્યો. ને
તેના સઘલા પુત્રો, તેનું સારી રીતે પાલન પોષણ કરવાની યોગ્ય કલામાં હુશલ હતા. અને
સંસાર સંબંધિ સઘલા કામની ચિંતાનો ખાર, તેણે તે પુત્રો ઉપરજ નાંચ્યો હતો. તોયપણ તે
પુત્રો એમ બોલે છે કે, અમને આ પિતાડીએજ આવી સુંદર અવસ્થાને પમાડ્યા છે. તથા
સર્વે લોકના અગ્રેસર કર્યા છે. તથા તેમણે અમારો વહુ ઉપકાર કર્યો છે. એ રીતે પોતાનું

सारं कुलीनपणुं, ते पुत्रो जणावता हता. पत्नी कोई कार्य प्रसंगे, ते वृद्धनी स्त्रीयो पोताना स्वामीनी चाकरी करती होती. तेषां पण शरीर चोलीने स्नान करावुं, तथा प्रोडन करावुं इत्यादिके जे काले जेम करुं घटे, ते तेम निरंतर करती होती. तेम करतां करतां केटलाएक दिवस गया, पत्नी वृद्धपणुं बुद्धि पांम्युं. एटले आखा शरीरनी इडियो स्वाधीन न रही. अने सर्व अंग कंपवा लाग्यां. अने नेत्रादिकमांथी पाणी गलवा मांम्युं. त्यारे हलवे हलवे ते स्त्री-यादिकोए, ते वृद्धनी चाकरी घटाम्वा मांमो. केमेके, वृद्धपणुं तो वधवा लागुं माटे. वली ते वृद्धनी बुद्धि, चित्तना अजिमान वरु करीने, वृद्धावस्थाना दुःस्वरूप समुज्झमां पम्यो. वली ते वृद्धनी दीकरानी स्त्रीयो एम कहे ठे के, आ मोसानुं वइतरु कूटवानुं ते अमारा कर्ममां कयां सूधी घाली म्ख्युं हशे? ते कांइ मालम पमंतुं नथी. त्यारे तेमना स्वामीनु मोसाना पुत्रो, वली ते स्त्रीयेनि समजावीने मोसाना चाकरीमां वलगामे ठे, त्यार पत्नी एक दिवस ते सर्व स्त्रीयो, संप करीने पोत पोताना भरतारने एम कहे ठे के, तमारा पितानी अमे घणी घणी चाकरी करीए बीए, तोयपण ते वृद्धपणामां बुद्धिनी विकलताथी, अमारी केरली चाकरीना जसने बढले, जलदो अपजस आपे ठे. माटे तमने जो अमारुं कहुं मानवामां न आवतुं होय, तो बीजा कोई मा- एस पास ते मोसाना चाकरी करावो; एटले खबर पमशे. पत्नी ते पुत्रोए तेमज करुं. त्यार

પડી કેટલાએક દિવસે પુત્રે પૂછ્યું કે, હે પિતાજી ! કેમ હવે સારી રીતે ચાકરી થાય છે ? ત્યારે તે મોસો બોલ્યો કે, જાઈ ! શુ કહું ! ! મહારું મન જાણે છે, કાંઈ કહેવાની વાત નથી. એવી રીતે તે મોસાનું બોલવું સાંપ્રલોને, તે સર્વે સ્ત્રીયો પોત પોતાના પતિને કહેવા લાગી કે, તેમ અમારું કહું પ્રથમ નહોતા માનતા, પણ હવે જાણ્યો તે માન્યું ! ! इत्यादिक रीति बोलोने, ते मोसाना अवगुण पोताना पतिना हृदयमां सारी रीति उसाव्या. ते पुत्रो पण ते स्त्रीयोनुं कहे-
 हुं मान्य करीने, पोताना पिताने तिरस्कार करवा लाग्या. ए रीति च्यारे तरफनुं दुःख भेगुं थवाथी, ते मोसाए तो पोको म्कवा मांमो. ते सांप्रलोने ते स्त्रीयो बोलो के, आपणा ससराने अन पचतु नथी, ने वगर विचारयुं खा खा करे ठे, तेथी चूंक आवती हशे, माटे लावो ! देवता वने शेकीए. पत्नी ते स्त्रीने पण लूगमाना डुचा सारी पेठे उन करीने जेम डाम दे, तेम मोसाने शेके ठे. तेथी ते मोसाने घणी पीमा थवाथो मोसो ना ना कहेतो जाय ठे, तो पण, पराणे प-
 राणे शेके जाय ठे. अने मनमां विचार ठे के, आ मोसाए लोकमां अमारी बहु फडेली करी ठे, माटे फरीने फरीने आवो लागू मजवानो नथी. एम विचारोने, ते मोसाने बहु पराज्व करे ठे. त्यार पत्नी ते मोसो पण, आर्चध्याने करी थोमा दिवसमां मरण पाभ्यो. ए रीते वृधाव-
 स्थानुं दुःख जाणनुं.

વલી તે વૃદ્ધાવસ્થાના દુઃખના વર્ણનનું બીજું કાવ્ય, ટીકામાં લખ્યું છે, તે લઘીએ ટીકે.

॥ શાર્દૂલવિક્રીડિતવૃત્તમ્ ॥

ગાત્રં સંકુચિતં ગતિર્વિગલિતા, દન્તાશ્ચ નાશં ગતા ।

દૃષ્ટિર્ઞ્રશ્યતિ રૂપમેવ દ્રુસેતે, વક્ત્રં ચ લાલાયતે ॥

વાક્યં નૈવ કરોતિ બાન્ધવજનઃ પત્ની ન શુશ્રૂષતે ।

ધિક્ કટં જરયાભિભૂતપુરુષં, પુત્રોઽપ્યવજ્ઞાયતે ॥ ૨ ॥

અર્થ-વૃદ્ધાવસ્થામાં શરીર સંકોચાઈ જાય છે. એટલે શરીરે કરચોલીડાવળે છે. અને ગતિ પણ વિકલ થાય છે, એટલે જ્યાં પગ મૂકવો ધાર્યો હોય, ત્યાં ન મૂકતાં બીડે છેકાળે મુકડ પડે છે. અને દાંત પણ પડી જાય છે. અને આંસિ પણ જાંઘ આવવાથી ચરાચર દેશાંતું નથી જાય છે. અને દિવસે દિવસે ઘટતું જાય છે. અને મુઠમાંથી લાલ ચૂં છે. વલી બાંધવજન અને રૂપ પણ દિવસે દિવસે ઘટતું જાય છે. માટે જારાએ (વૃદ્ધ-પણ, તે વૃદ્ધનું કહ્યું કરતા નથી. અને પરણેલી સ્ત્રી પણ, સેવા કરતી નથી. માટે જારાએ (વૃદ્ધ-વસ્થાએ) કરીને પરાગ્રવ પમિલા પુરુષને ધિક્કાર થાન!!! કેમ કે, પુત્ર પણ તે વૃદ્ધને તિરસ્કાર કરે છે. માટે એ વૃદ્ધપણનું ડીવડું, તે કેવલ કટરૂપ જાણવું. ॥ ૨ ॥

વલી કહ્યું છે કે, હામ તે વૃદ્ધની પોતાનાં ઘરનાં માણસો નિંદા કરે છે. તેમ તે વૃદ્ધ પણ

પોતાના ઘરના માણસોના, અનેક દોષ પ્રકટ કરીને, તેડની નિંદા કરે છે. વલો તે બુદ્ધિ પૂર્વે
 ઇટલે હાવાની અવસ્થામાં ધમ્ કરચો હતો, તેથી કેટલાએક લોક તે બુદ્ધનો નિર્વાહ કરતા
 હતા, તે પણ આ બુદ્ધાવસ્થામાં, તેડું દુઃખ નાશ કરવાને સમર્થ થતા નથી. હિમ કોઈ માણસ
 નૌકામાં (વહાણમાં) બેઠો હોય, તેવામાં તે નૌકા ઝર દરિયા વચ્ચે ખાગી જાય, ત્યારે તેમાં
 વેઠલા માણસોને, હિમ દુઃખ થાય, તેમ આ બુદ્ધને પણ સહાયતા ન મળવાથી, તેડું દુઃખ
 થાય છે. તથા બુદ્ધાવસ્થામાં પ્રાપ્તે સોલ રોગ ઉત્પન્ન થાય છે, તથા હિ બુદ્ધને હોવાથી બીજાને
 પણ કરુણા ઉત્પન્ન થાય, તેવો તે બુદ્ધ દુઃખી થાય છે. इत्यादि विस्तार श्री आचारांगजी
 सूत्रથી જાણવો. વલો શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે,

॥ अनुष्टुप्सुतम्. ॥

સર્વે જીવાવિ ઇચ્છંતિ । જીવિડં ન મરિજ્જડં ॥

તમ્હા પાણિવહં ધોરં । નિર્ગંથા વજ્જયંતિ ણં ॥ ૩ ॥

અર્થ-પૂર્વે બુદ્ધાવસ્થાનું હિ દુઃખ કહ્યું, તેથી મરણની વેદનાનું દુઃખ અત્યંત જાણું. માટે જ
 શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે, સર્વે જીવો હોવાનું વાંઢે છે, પણ કોઈ હોવો મરું ઇચ્છતા નથી. ઇટલાહ
 માટે નિર્ગંથ મહામુનિયો ધોર એવા પ્રાણિવધનો ત્યાગ કરે છે. ॥ ૩ ॥

વલી એજ અધિકારને વિશેષ જાણવાના અર્થિ પુરુષોએ, શ્રી આચારાંગજી સૂત્રમાંથી જોડે લેવું. વલી ગાથામાં ચ શબ્દનું ગ્રહણ કરયું છે તેથી જવ્ય સંબંધી પણ ઘણુંજ દુઃખ છે; તે દેખાઈ છે.

અર્થાનામર્જને દુઃસ્વમર્જિતાનાં ચ રક્ષણે ॥

આયે દુઃસ્વં વ્યયે દુઃસ્વં ધિર્ગર્થે દુઃસ્વસાધનમ્ ॥ ૪ ॥

અર્થ-આ સંસારને વિષે મનુષ્યોને વે પ્રકારના પ્રાણ છે. તેમાં એક અંતઃપ્રાણ, ને બીજા બહિઃપ્રાણ, તેમાં અંતઃપ્રાણતો પ્રસિદ્ધ છે. અને બહિઃપ્રાણ તે ધન છે. કેમ કે, પ્રાણ જાતોં હેવું દુઃસ્વ થાય છે, તેવુંજ દુઃસ્વ ધન જાતોં પણ થાય છે. એટલાજ માટે જ્ઞાની પુરુષોએ આ દુઃસ્વની પંક્તિમાં ધનને પણ ગણ્યું છે. કેમ કે, (અર્થાનાં કેળ) ધન મેલવતાં પણ દુઃસ્વ છે, તેમજ ન-પાજન કરેલા ધનને સાચવવામાં પણ દુઃસ્વ છે. માટે ધન આવ્યે પણ દુઃસ્વ છે, અને ધન ગયે પણ દુઃસ્વ છે. અર્થાત્ તે ધનજ દુઃસ્વદાયક છે. માટે દુઃસ્વનું સાધન એવા ધનને ધિક્કાર થાવું!! ॥ ૪ ॥-એ રીતે જન્મ, જારા, રોગ, મરણ અને ધન, તે સંબંધી દુઃસ્વનો વિચાર કરવો. પણ અંધ પરંપરાએ ન ચાલવું. એ નપેદશ. ॥ ૩૩ ॥

॥ आर्याष्टतमम् ॥

यावन् १ न ३ इन्द्रियाणां हानिः यावन् न जरापक्षसी परिस्फुरति

१ २ ४ ६ ८

जाव न इन्द्रियहाणी । जाव न जररक्खसी परिस्फुरई ॥

यावन् ८ न १० रोगविकाराः यावन् न मृत्युः समाश्लिष्यति

८ १० १२ १४ १६

जाव न रोगविआरा । जाव न मच्चू समुल्लिअई ॥ ३४ ॥

अर्थ-हे जीव ! (जाव के०) ज्यां सूधी (इन्द्रियहाणी के०) इन्द्रियोनी हानी, एटले इन्द्रियोनुं ह्रीणपणुं (न के०) नथी थयुं, तथा (जाव के०) ज्यां सूधी (जाररक्खसी के०) जारारूप राक्खसी (न परिस्फुरई के०) नथी प्रकट थई, तथा (जाव के०) ज्यां सूधी (रोगविआरा के०) रोग विकार (न के०) नथी प्रकट थया, तथा (जाव के०) ज्यां सूधी (मच्चू के०) मृत्यु जे ते (न समुल्लिअई के०) नथी उदयमां आव्युं, त्यां सूधीमां शक्तिने न गोपवतां तहाराथी बने तेटहुं धम्मसाधन करी ले; नाहिं तो पत्तीथी तने घणोज पश्चात्ताप थशे ॥ ३४ ॥

भावार्थ-हे प्राणिन ! ज्यां सूधी तहारी इन्द्रियोनी शक्ति जरपूर बे, अने ते शक्तिने जा-

रारूप राक्षसीए प्रहृण नथी करी, अने ज्यां सूधी रोग विकार रूप शत्रुए, कायारूप नगरमां
 धेरो नथी घाल्यो, अने ज्यां सूधी कालना सपाटामां बरोबर नथी आव्यो; त्यां सूधी तुं
 छोटलुं आत्म साधन करबुं धारीश, तेठलुं बनी शकशे. मोटे डेम बने तेम प्रमाद म्कीने डा-
 लदीथी धर्मसाधन करथ. ॥३४॥—बली प्रहृणिय पण कहुं ठे के,

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम् ॥

यावत् स्वस्थमिदं कलेवरगृहं, यावज्जरा दूरतो ।
 यावच्चेन्द्रियशक्तिरप्रतिहता, यावत् क्षयो नायुषः ॥

आत्मश्रेयसि तावदेव विदुषा, कार्यः प्रयत्नो महान् ।
 मोक्षीते भवने हि कूपखननं, मृत्युधमः कीदृशः ॥ १ ॥

अर्थ—(यावत् के०) ज्यां सूधी आ शरीररूप घर सांडुं ठे, तथा ज्यां सूधी जरा नथी
 आवी, तथा ज्यां सूधी इन्द्रियोनी शक्ति नाश नथी पामी, तथा ज्यां सूधी आगळुं पुरुं नथी
 थयुं, त्यां सूधी पंडित पुरुषे, पोताना कल्याणने अर्थे महोदो प्रयत्न करवो. अथात् रात्रि
 दिवस परलोके सुख थाय; एवाडा साधनमां प्रवर्तबुं. केम के, कोई एबुं विचारे के, हालतो

१ यावच्च दूरे जरा. २ संदीप्ति.

ज्ञानी अवस्था ठे, मटे हालमां संसारनां सुख भोगवीने, पत्नी वृद्धावस्थामां धर्म साधन क-
 रीशुं, पण हे सज्जनो! डेम (प्रोद्दिष्टि के०) घर अतिशे बलवा मांभ्युं. त्यारे डेरूवो खोदवानो
 उधम करवो, ते केवो कहेवाय? एटले घर बलवा मांभ्या पत्नी कूवो खोदी पाणि कहामी घर
 होलवायज नही. तेम वृद्धावस्थामां बंधु धर्मसाधन करीशुं, एम धारबुं ते सिद्ध थायज नही.
 केम के, वृद्धावस्थाना स्वाभाविक दुःखथी, धर्म साधन बनी शकबुं घणुंज कठण ठे. माटे
 धर्म साधन करवामां प्रमाद न करवो. ॥ १ ॥

वली एज वातने मल्ल ग्रंथकार पण जणावे छे.

यथा	गेहे	प्रदीप्ते	कूपे	स्वनपिनुं	न	शक्नोति	कोऽपि
१	२	३	५	६	७	८	४

जह गेहंमि पलित्ते । कूवं खणिं न सक्कए कोइ ॥

तथा	संप्राप्ते	मरणे	धर्मः	कथं	क्रियते	हे जीव
ए	१२	११	१३	१४	१५	१०

तह संपत्ते मरणे । धम्मो कह कीरए जीव ॥ ३५ ॥

अर्थ-हे जीव! (जह के०) डेम (गेहंमि के०) घर (पलित्ते के०) बलवा मांडये सते (कोइ

કેળ) કોઈ પણ, એટલે સમર્થ હોય તે પણ (કુવં કેળ) કુવાને (સ્વણિન કેળ) સ્વોદવાને. અર્થાત્ કુવો સ્વોદી પાણી કાઢીને, બલતા ઘરને હોલવવાને (ન સક્કાળ કેળ) ન સમર્થ થાય. (તહે કેળ) તેમ (હીવ કેળ) હે હીવ ! (મરણે કેળ) મરણ (સંપત્તે કેળ) પ્રાપ્ત થા સતે. એટલે મરણ નહીંક આવ્યે સતે (ધમ્મો કેળ) ધર્મ હો તે (કહ કેળ) કિયે પ્રકારે (કીરણ કેળ) કરી શકાય ? ॥૩૫॥

જ્ઞાવાર્થ-હે આત્મન ! જ્યારે (હવાની અવસ્થામાં) ત્યારે ધર્મ કરવાનો અવસર હતો, ત્યારે તું બીજી ચાલે ચઢી ગયો, એટલે વિષયી હીવની સંગતે પશુની પેઠે ફોગટ અવસ્થા ગમાવી. અને હવે જ્યારે શરીરની શક્તિ દ્વીણ થવાથી, નકામા હીવો થયો, અને વહી જ્યારે તેને કુ-તરાની પેઠે, તહારાં સ્ત્રી પુત્રાદિકે તિરસ્કાર કર્યો, ત્યારે તું પરણે ધર્મ સાધન કરવાને તત્પર થયો, પણ હે મુઠ હીવ ! તું એટલું વિચારતો નથી કે, હવે મહારાથી શું બનવાનું છે? હિમ ચ્યારે તરફથી ઘર બલવા માંમ્યું, ને તેને હોલવવાને મોટે, હાણે કુવો સ્વોદો પાણી કાઢીને, તે બલતું ઘર હોલવું, ઇત્યાદિક વિચાર હિમ ફોગટ છે, તેમ શરીરનું સામર્થ્ય ગયા પછી, ધર્મ સાધન કરવાનો વિચાર, તે વ્યર્થ છે. એમ દેસી, તુ વિચાર્ય કે, ધર્મ સાધન તો નાનપણમાંથીજ, અભ્યાસ કરતાં કરતાં પ્રાયે ઘણે કાલેજ સિદ્ધ થાય છે. હિમ કુવાના કાંઠા ઉપર પાણી કાઢવાની હાગ્યાણ, પથરો અથવા લાકડું પહચું હોય, તેમાં પણ કોમલ એકા દોરડા વડે, ઘણે

કાલે કરીને ઘસારાથી ઝંખા કાપા પેનું છે. પણ તેવો કાપો પાડવાને, કદાપિ લોઠાની સાં-
કલથી આસો દિવસ ઘસે, તોયપણ, તેવો કાપો ન પડે. તેમ તું બાલ્યાવસ્થાથીજ વિષય ક-
પાય ડેંગ કરવાને માટે, ધર્મ સાધનમાં વર્તવાનો અભ્યાસ કરય. ॥ ૩૫ ॥

રૂપં અશાશ્વત્ એતન્ વિદ્યુહ્નતાવચ્ચંચલં જગતિ । જીવિતં

૭ ૩ ૬ ૪ ૫

રૂવમ ડસાસયમેયં । વિદ્યુલયાચંચલં જાણીઞ્ચં ॥

સંધ્યાનુરાગસદૃશં સ્વપ્નરમણીયં ચ તારુણ્યં

૯ ૧૦ ૭ ૮

સંજ્ઞાપુરાગસરિસં । સ્વપ્નરમણીઞ્ચં ચ તારુણ્યં ॥ ૩૬ ॥

અર્થ-હે આત્મન્ ! (એયં કેળ) આ (રૂવં કેળ) શરોરતું સુંદરપણું હો તે (અસાસયં કેળ)
અશાશ્વતું છે. કેમ કે, રોગાદિકે કરીને સનત્કુમાર ચક્રવર્તિના શરોરની પેઠે નાશ પામે તેવું
હે. વલી (જાણ કેળ) જાગતને વિષે (જીઞ્ચં કેળ) જીવિત હો તે (વિદ્યુલયાચંચલં કેળ) વી-
જાલો રૂપ લતાની પેઠે ચંચલ છે. એટલે હોમ વીજાલી, કાળમાત્ર દેશાંને પળી નાશ પામે છે,
તેમ જીવિત પણ થોડા કાલમાં નાશ પામે છે. અને (ચં કેળ) વલી (તારુણ્યં કેળ) જવાનીપણું

હે તે (સંજાણુરાગસરિસં કેળ) સંધ્યાકાલના નાના પ્રકારના રંગ સરહું, ઇટલે સંધ્યાકાલે આકાશમાં પંચવર્ણી અમ્રપટલના રંગ, उत्पन्न થાય છે. તેના હેતુ (સ્વણરમણીઅં કેળ) દ્રાણ-માત્ર સુંદર દેશાય તેવું છે. ॥ ૩૬ ॥

પ્રાવાર્થ-હિમ સંધ્યાકાલે અનેક પ્રકારના વાદલાંના રંગ થાય છે, તે દ્રાણમાત્ર દેશાંને વાયુના પ્રયોગથી નાશ પામે છે. વલી હિમ હાલકમલ (પુંડરીકાદિ કમલ) અને સ્થલકમલ (ગુલાબનાં ફૂલ આદિ) કેવાં સુંદર પ્રફુલિત દેશાય છે? પરંતુ તેજ ફૂલ, કે ત્રણ દિવસમાં એવાં કરમાઈ જાય છે કે, તેની કાંઈ પણ શોખી રહેતી નથી; તેમ હવાની અવસ્થામાં પણ શરીર, પુષ્પની પેઠે લીલેલું દેશાય છે, અર્થાત્ મોહનું કારણ થઈ પડે છે. પરંતુ તેનું તેજ શરીર, વૃદ્ધાવસ્થામાં એવું નઠારું થઈ જાય છે કે, તેના સામું જોઈ પણ બહુથા ગમે નહીં ! મોટે એવી તરુણાવસ્થામાં શરીરનો શો મદ કરવો ? ॥ ૩૬ ॥

આ શરીરની સુંદરતાનો અહંકાર ન કરવા આશ્રી સનત્કુમાર ચક્રવર્તિની કથા ટીકામાં જાણાવ્યાથી લખીએ બીજી.

કથા ૪.

અરતચક્રવર્તિના હિવી રુધિવાલો સનત્કુમારનામા ચક્રવર્તી રાજા હતો. સનત્કુમારનો

વર્ણ અને રૂપ અનુપમ હતાં. એક વેલા, સુધર્મ સપ્તમામાં તે રૂપની સ્તુતી થઈ, તે વાત કોઈ બે
 દેવોને રુચી નહીં; પછી તેને, તે શંકા ટાલવાને વિપ્રરૂપે સનત્કુમારના અંતઃપુરમાં ગયા. સન-
 ત્કુમારનો દેહ તે વેલા સ્વેલ પ્રસ્યો હતો, તેને અંગ મર્દનાદિક પદાર્થોનું માત્ર વિલેપન હતું. એક
 નહાનું પંચિયું પેહરયું હતું, અને તે સ્નાનમજ્જન કરવા માટે બેઠો હતો. તેવામાં વિપ્રરૂપે અવિલા
 દેવતા, તેનું મનોહર મુલ, કંચનવર્ણી કાયા અને ચંચના હિમી કાંતિ, હોઈને બહુ આનંદ પામ્યા.
 હારા માંથુ ધુણાવ્યું, ઇટલે ચક્રવર્તિ એ પૂછ્યું તમે માંથુ કેમ ધુણાવ્યું? દેવો એ કહ્યું. અમે તમારું
 રૂપ અને વર્ણ નિરીક્ષણ કરવા માટે બહુ અપ્રિલાષી હતા, સ્થલે સ્થલે તમારા વર્ણ રૂપની સ્તુતિ
 સાંભળી હતી. આજ તે વાત અમને પ્રમાણચૂત થઈ, એથી અમે આનંદ પામ્યા. માટે માંથુ ધુણાવ્યું
 કે, હેનું લોકોમાં કહેવાય છે, તેવુંજ રૂપ છે. એથી વલી વિશેષ છે, પણ તેનું નથી. સનત્કુમાર, શરી-
 રના વર્ણની સ્તુતિથી પ્રચુલ્લ લાવી બોલ્યો, તમે આ વેલા મહારું રૂપ હોયું તો ખરું. પરંતુ હું
 જ્યારે રાજસપ્તમામાં વશ્પાલંકાર ધારણ કરી કેવલ સજ્જ થઈને, જ્યારે સિંહાસન ઉપર બેસું, ત્યારે
 ત્યારે મહારું રૂપ અને મહારો વર્ણ હોવા યોગ્ય છે; અત્યારે તો હું સ્વેલપ્રરી કાયા એ બેઠો છું,
 હો તે વેલા તમે મહારું રૂપ વર્ણ હો તો અદ્ભૂત ચમત્કારને પામો; અને ચકિત થઈ જાવું.
 પછી દેવો એ કહ્યું ત્યારે અમે રાજસપ્તમામાં આવીશું એમ કહીને ત્યાંથી ચાલ્યા ગયા. ત્યાર પછી

સનતકુમારે ઉત્તમ અને અમૂલ્ય વસ્ત્રાલંકારો ધારણ કરયાં. અનેક ઉપચારથી હિમ પોતાની કાયા, વિશેષ આશ્ચર્યને ઉપજાવે તેમ કરીને તે રાજસભામાં આવી સિંહાસન ઉપર બેઠો. આ હુબાહુ સમર્થ મંત્રિયો, સુન્નદો, વિદ્વાનો અને અન્ય સન્નાસદો યોગ્ય આસને બેસી ગયા હે, રા-હિશ્વર, ચામરત્રયથી અને સમાસ્થમાથી વિશેષ શોખી રહ્યો હે (વધાઈ રહ્યો હે.) ત્યાં પેલા દેવ-તાને પાઠા વિપ્ર રૂપે આવ્યા. અદ્ભુત રૂપ વર્ણથી આનંદ પામવાને બદલે જાણે સ્વેદ પામ્યા હે! એવા સ્વરૂપમાં તેને, માંથું ધુણાવ્યું. ચક્રવર્તિએ પૂછ્યું અહો બ્રાહ્મણો! ગઈ વેલા કરતાં આ વેલા તમે જૂઠા રૂપમાં માંથું ધુણાવ્યું, એનું શું કારણ હે? તે મને કહો. અવધિજ્ઞાનાનુસારે વિપ્રે કહ્યું કે. હે મહારાજ! તે રૂપમાં અને આ રૂપમાં જૂમી અને આકાશ હાટલો ફેર પની ગયો હે. ચક્રવર્તિએ તે વાત સ્પષ્ટ સમજવા પૂછ્યું ત્યારે બ્રાહ્મણે કહ્યું. અધિરાજ! પ્રથમ તમારી કો-મલ કાયા અમૃત તુલ્ય હતી. પણ આવેલાએ જેરૂપ હે. તેથી જ્યારે અમૃત તુલ્ય અંગ હતું, ત્યારે આનંદ પામ્યા હતા. આ વેલા જેર તુલ્ય હે, ત્યારે સ્વેદ પામ્યા. અમે કહીએ બીજાં તે વાત-ની સિદ્ધતા કરવી હોય તો, તમે હમણાં તાંબૂલ થુંકો, તત્કાલ તેના ઉપર મદિકા બેસશે અને તે પરધામ પ્રાપ્ત થશે. સનતકુમારે એ પરીક્ષા કરી તો સત્ય ઠરી, પૂર્વ કર્મના પાપનો હે પ્રાગ, તેમાં આ કાયાના મદ સંબંધનું મેલવણ થવાથી એ ચક્રવર્તિની કાયા જેરૂપ થઈ ગઈ. વિના-

શી અને અણુચિમય કાયાનો આલો પ્રપંચ હોઈને સનહુમારના અંતઃકરણમાં વૈરાગ્ય उत्पन्न થયો. કે, કેવલ આ સંસાર તલ્લભા યોગ્ય છે. આવીને આવી અશુચી સ્ત્રી, પુત્ર મિત્રાદિના શ-રોરમાં રહેલી છે. એ સંઘલું મોહમાન કરવા યોગ્ય નથી. એમ બોલીને, તે બ સંહની પ્રત્યૂતાનો ત્યાગ કરીને ચાલી નિકળ્યો. એવું જાણીને અહં મમત્વ ન કરવો

ગંજકર્ણવિચ્ચંચલા:

લક્ષ્મ્ય.

ત્રિદશાચાપસદૃશં ચંચલં

૩

૫

૫

ગયકન્નચંચલાનં।લઘીનં તિઅસચાવસારિહં ॥

વિષયસુલં

જીવાનાં

બુદ્ધસ્વ

રે જીવ મા મુદ્ધસ્વ

૫

૧

૭

૬

૮

૯

વિસયસુહં જીવાણં। બુદ્ધસુ રે જીવ મા મુદ્ધ ॥ ૩૭ ॥

અર્થ—(જીવાણં કેળ) જીવોની (લઘીનં કેળ) લઘ્મીયો હો તે (ગયકન્ન ચંચલાનં કેળ) હાથીના કાન હોવી ચંચલ છે. અને (વિસયસુહં કેળ) વિષય સુલ હો તે (તિઅસચાવ સારિહં કેળ) ઇંચનાં ધનુષ (આકાશમાં લીલાં પીલાં ધનુષની આકૃતિવાલાં વાદલાં દેશાય હો તે) સરસાં ચંચલ છે. એ હેતુ માટે (રે જીવ કેળ) હે મુદ્ધ જીવ! (બુદ્ધસુ કેળ) બોધ પામ્ય. અને (મા

મુગ્ધ કેળ) મોહ ન પામ્ય. કેમ કે, ફરીથી આવી મનુષ્ય દેહાદિક સામગ્રી મલવી ઘણીજી ડુ-
ર્લભ છે, મોટે ધર્મને વિષે બોધ પામ્ય. ॥ ૩૭ ॥

પ્રાવાર્થ-રે આત્મન્ ! હે લલ્હમોયોને દેહીને તું અહંકાર ધારણ કરે છે, કે, આ લલ્હમી
હીવતાં સૂધીમાં મહારી પાસેથી હવાનીજ નથી. પરંતુ એ લલ્હમીયો હાથીના કાનનો પેઠે ચં-
ચલ છે. કેમ કે, થોડા કાલ નપર તેં હેને મોટા ધનાઢ્ય દોઠા હતા, તે નુજા કર્મના વશ-
થી થોડા કાલમાં દરિદ્ર થયેલા, તહારા હીવામાં આવે છે, મોટે લલ્હમીયોનું સ્થિરપણું
નથી બલી હીવોનાં શબ્દાદિક વિષય સુખ પણ, ઇંદ્ર ધનુષનો પેઠે એટલે આકાશના લીલા
પોલા રંગની પેઠે શોષ નાશ પામે તેવાં છે. એટલે વસ્તુગતે વિષયનાં સુખ જાંખવાનાં પાણી
હેવાં, તથા ધૂમાડાના વાચકા હેવાં અસત્ય છે, મોટે હે હોવ ! મનથી માની લાધિલાં વિષય સુ-
ખને તથા લલ્હમીને અસત્ય હાણી, શ્રી હંચકુમારની પેઠે ધર્મ સાધન કરવાને તત્પર થા!! ૩૭ ॥

કથા ૫.

રાજગૃહી નગરીને વિષે ક્ષત્રદત્ત નામા શેઠ તેની ધારણી નામે પ્રાર્થાની ક્ષત્રમાં, હંચકુસ્વા-
મીનો હીવ, હે પૂર્વે પાંચમા બ્રહ્મદેવલોકને વિષે તિર્યકજંત્રક જ્ઞાતિમાં મહર્ષિક દેવતા
હતા, તે ત્યાંથી (દેવલોકથી) ચર્ચાને, પુત્રપણે આવીને નપન્યા. ત્યાર પછી માતાએ સ્વપ્નમાં

ज्ञानकुमार दीवो, पत्नी ज्यारि ते कुमारनो जन्म थयो, त्यारि तेनो जन्म महोत्सव करीने ज्ञानकुमार
 एहुं नाम दीहुं. अनुक्रमे युवान अवस्था पाम्यो, त्यारि सुधर्म गणवरनो पासि धर्मदेशना सांज-
 लीने वैराग्य पाम्यो. त्यारि श्री सुधर्म स्वामीने कहुं के, हे जगवन् ! हुं चारित्र लेइश, पण म-
 हारा माता पिताने पूछी आहुं. एम कहीने पावो घर तरफ आवे ते, एटलामां मागमां आवतां
 ज्ञानथी उपडेलो पत्थर, पोतानी पासिथी निकळ्यो देखीने, विचारवा लाग्यो के, हमणां जो
 मने आ तोपनो गेलो लागी जात, तो हुं अव्रतिपणामां मरण पामत ! एहुं जाणी श्री सुध-
 र्मस्वामीनी पासि पावो आवीने, ते कुमारै समकित भूल जे बार व्रत ते, ते बारि व्रत लोधां. ए-
 टले अंगीकार करयां. तेमां चौथा व्रतमां एटली मर्यादा राखी के, कदापि माता पिताना क-
 हे वाथी स्त्रीयो परणवी पडे तो तेने परणुं; पण ते स्त्रीयोनी साथे जोग जोगहुं नही. एवो त्याग
 करीने, फरी घर आवी माता पिताने कहुं के, हे माता ! हे पिता ! ! मने आज्ञा आपो, हुं श्री
 सुधर्मस्वामी पासि दीक्षा लेज. त्यारि माता पिताए कहुं के, हे पुत्र ! दीक्षा पालवी घणी पु-
 कर ते, एवी रीते घणो समजाव्यो, तोपण ज्ञानकुमारै मान्युं नही. त्यारि माता पिताए
 कहुं के, हे पुत्र ! आठ कन्यानु साथे तहारुं सगपण करेलुं ते, माटे तेने परणीने पत्नी दीक्षा
 लेज. ते सांजली ज्ञानकुमार मौनपणु धारण करी रखा. त्यार पत्नी माता पिताए, आठ क-

न्याउना पिताउने कहुं के अमारो पुत्र वैराग्यवान् थयो हे माटे तमारे दीकरियो परणाववानी मरजी होय तो जले परणावो, पण ते कन्याउंनो त्याग करीने जो दीक्षा ले, तो अमारो दोष कहाम्शो नही ते सांजली सर्व शठिया केहवा लाग्या के, अमे नही परणावीए. पण ते शठियाउनी दीकरीयोए कहुं के, अमे तो ऊँचकुमारनेज परणोशुं. पण बीजाने परणावानो त्याग हे. त्यारे शठियाउए पोतानी पुत्रीउने कहुं के, एतो दीक्षा लेशे. तोपण दीकरीयोए कहुं के, ए दीक्षा ले तो जले लयो, पण अमे तो एनेज परणोशुं. पनी ते एक रात्रीमां आठे कन्या परण्या, अने रात्रिये सख्या उपर बेसीने सर्व स्त्रीयोने कहुं के, हुंतो प्रजाते दीक्षा लेइश. केम के, आ संसार सर्व अनित्य हे, कोइ कोइनी साथे आवनार नथो. त्यारे स्त्रीयोए कहुं के, हे स्वामिन् ! तमे हमणां दीक्षा लेशो नही. हमणां तो जे संसारनुं सुख मळुं हे, ते सारी रीते जोगवीने, पनी दीक्षा लेजो. नहि तो कर्षणीना न्याये पश्चात्ताप करशो. जेम कोइ मारवाड देशनो कर्षणी, पोताने घेर घन वावीने पनी मेवारुमां, पोताने सासरे गयो. त्यां तेनी सासुए सारा रोटला करीने, थालमां मुख्या. उपरथी शेलडी मूक्री, ते शेलडी कर्षणीने घणी सारी स्वादिष्ट लागी. पनी ज्यारे पोताना सालाने पूढ्यु के, आ शेलडी तमने क्यांथी मली ? एटले तमारे घेर क्यांथी आवी ? त्यारे सालाए कहुं के, ए अमारा घरमां नीपडे हे. बनेवीए

પૂઠચું, તે કેવી રીતે નીપજે છે? ત્યારે સાલાયે શેલની વાવવાનો વિધિ દેખામ્યો. પઢી કર્પ-
 ણીએ જાણું કે, મહારે ઘેર પણ એ હું વાવીશ. એમ નિર્ધાર કરી ઘેર આવીને પ્રથમ હેઠળનું સ્વેત્ર
 વાવ્યું હતું, તેને ત્રણેની નાંસવા લાગ્યો. ત્યારે લોકોએ કહ્યું કે, આ તું શું કરે છે? તેણે કહ્યું કે,
 હું એમાં શેલની વાવીશ. ત્યારે લોકો કહેવા લાગ્યા કે, આ દેશમાં પાણી નથી, માટે શેલની
 વાવે નહીં, તેમ બતાં હો તને શેલની જ વાવવાની ડઠા હોય તો, એકવાર હેઠળ આ ઘડની સેતી
 ફેરવી છે તે કપાવી લે, પઢી શેલડી બનાવજે. એવું લોકોનું કહેવું તેણે માન્યું નહીં, અને શે-
 લડી વાવી. તે થોડી ત્રગી, એટલામાં કૂવાનું પાણી સૂટી પડ્યું, તેથી હેઠળની શેલની હતી
 તે પણ સુકાઈ ગઈ. ત્યારે પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યો, તેમ હે સ્વામિન્! તેમે પણ બહું સુલ્લ મૂકીને
 ઘીંટા નવા સુલ્લની ચાહના કરીઓ તો પઢી પસ્તાશો!! એવી સ્ત્રીયોની વાણી સાંજલી હાંચ-
 કુમારે કહ્યું કે, પૂર્વોક્ત દૃષ્ટિ પશ્ચાત્તાપ નહીં કરું. પરંતુ હો નહીં સમજાશો તો તેમજ પસ્તા-
 વો કરશો. હું તો લલિતાંગ કુમારની પેઠે તમારા કંદમાં નહીં પડું, તેની કથા કહું હું તે સાં-
 જલો. એક નગરમાં એક શેઠનો પુત્ર લલિતાંગ કુમાર એવે નામે, મહા રૂપવંત પુત્ર હતો. તેને
 એક દિવસે તે નગરના રાજાની રૂપવતી નામા રાણી છે. તેણીયે દીઠો. ત્યારે એકાંતે બોલા-
 વોને, તેની સાથે સંસાર સંવંધી જોગ વિલાસ કરવા લાગી. એટલામાં રાજા પણ ત્યાં આવ્યો.

त्यारे नयभ्रांत थइने, राणीए ते ललितांग कुमारने, खालमां उतारथो. अने विचारथू के, पढी कहामीश. हवे राणीतो राज्ञानी साथे रमवा लागी गई. अने ललितांग खालमां बूखे मरतो, कोई अन्य आधीने एठवामी नांखे, ते खाय, अने एठनुं पाणी पमे ते पीये, एवी रीते च्यार महिना पर्यंत ते खालमां पमी रह्यो. इहां कोई ठ महिना सूधी पमी रह्यो एम पण केहे के: "तत्त केवली गम्य" त्यार पढी ललितांगना मा बापे घणोये डोयो, पण डाम्यो नही. तेथी शोक करवां बेठां, एटलामां वसात आव्यो तेथी खालमां पाणी नराणुं, ते पाणी कहाम्वा सारुं खाल उवामी, ते खालना पाणीनी साथे ललितांग पण, तणातो तणातो नगरनी महोटी खालमां नइ पम्यो. तेने लोकोये देखीने, तेना माता पिताने डइ कह्युं माता पिता डइ खालमां नीकली थी कहामी घेर लेइ गया, त्यां मूढां खाइने पमी रह्यो. शरीर पोछुं पमी गयुं, हाडकां नीकली आव्यां, माता पिताये घणा प्रकारना तैलादिक मसली जागतो करथो. त्यारे कांइक सावचेत थयो. पढी ओषधोपचार करतां करतां घणा दिवसे तेनुं शरीर सारुं थयुं. त्यारे वली कपमा प्रमुख पेहेरीने बजारमां फरवा निकल्यो, तेने राणीये देखीने बोलाव्यो. ते बोल्यो के, हवे हुं तमारा फंदमां पडुं नही. ॥ इति ललितांग कथा. ॥ एवी रीते आठेसीयोए, डुनी डुनी आठ कथानु, संसारना सुखनो त्याग न करवो, ते आश्रयी डंढकुमारने कही. अने डं-

३
कुमारि पण फरी संसारनी असारता बतावनारी छुदी छुदी आठ कथानु आठे स्त्रीयोंने क-
ही. ते कथानु इहां ग्रंथ बधवाना प्रयथी लखी नथी. डो जाणवानी मरडी होय तो श्री डो-
चचरित्रमां डोइ लेज्यो. त्यारे स्त्रीयो प्रतिबोध पामो. एवामां एक प्रभवोनामे चोर, पांचसे
चोरने साथे लेइने, डंढकुमारना घरमां आव्यो. तेणे सर्वने विद्याना बलथी अवस्थापिनी
निचा मूक्री. तेथो सर्वने निचा आवी गइ. परंतु डंढकुमारने निचा न आवी पळी तालां उ-
घम्वानी विद्याथी प्रंडार उचामोने, नवाणु कोड सोनामहारेनी गांठडियो बांधी, तेने ले-
इने चालवा मांन्या, एटलामां डंढकुमारने, यद्यपि ड्य उपर मूर्छा तो बिलकुल नथी, तो-
पण एवो विचार आव्यो के, महारे तो प्रजाते दीक्षा लेवी ठे, अने आ चोर लोको डो ड्य
लेइ छशे, तो लोक कहेश के, डूनु जाइनु! एनुं धन सर्व चोर लोको लेइ गया, तेथो ए
मांथु मुंडावे ठे. एवो रीति धर्मनी निंदा थशे. ते वात सारी नही. एनुं चितवोने नवकार गुणवा
लाग्या, तेथो पांचसे चोराना पग स्थंभ्राइ गया. त्यारे प्रभवोने विचार थयो के, अति शु-
थंयु! त्यारे डोवा लाग्यो तो, डंढकुमारने जागता दीठा. त्यारे प्रभवे जाणुं के, एनी पास
कोइ महा डोरानर विद्या ठे. एनुं जाणीने डंढकुमारने कहुं के, महारी विद्या तमे लयो,
अने तमारी विद्या मने आपो. त्यारे डंढकुमारि कहुं के, महारी पास कोइ पण विद्या

नथी. वली बीडी विद्या महारे जोइती पण नथी. महारे तो मात्र नवकार मंत्रनो आधार ते.
एवो धर्मोपदेश दीधो, त्यारे प्रप्रवे कहुं के, आ नवी प्ररणेली स्त्रीयोनी त्याग करीने, तुं दीक्षा
शा वास्ते ले ते? संसारनां सुख प्रोगवीने पली दीक्षा लेज, तेनें ऊंच्छुमारिं कहुं के, हे प्रप्र-
वा! संसारमां सुख ठेज कयां? के, जेनें हुं प्रोगवुं. संसारनुं सुखतो मधुबिंदुआ समान ते.
तेनी लालचे डीव संसारमां रजले ते. जेम कोइ एक १ पुरुष चूलथी उजड २ अटवीमां
जड पन्थी तेनी पत्रवाडे एक ३ हाथी दोम्ब्यो, त्यारे ते हाथीना भयथी नासतो भागतो, एक
वरुनी ४ शाखामां जड लटकी रह्यो. हवे ते शाखानी नीचे, एक ५ कूनु ते. तेमां च्यार ६
सर्प पोतानुं मोहुं फामीने बेठां ते, तथा एक ७ अजगर पण मोहुं फामीने बेठां ते. तथा ते व-
रुना थरुने हाथी धूणावी रह्यो ते. तथा जे शाखामां ते पुरुष लटके ते, ते शाखाने एक ८
कालो अने बीजो ए धोलो, एवा बे उदरो कापी रह्यो ते. वली तेनी उपर एक मधमांखीनो
मधपुनो ते, तेनी १० मत्तिकाउ उनी उमीने ते पुरुषना शरीरने, चटका मारी रहेली ते. एट-
लामां ते मधपुनमांथी एक मधनुं ११ टांपुं टवक्युं, ते पेलो पुरुषने डीप्रने जड लाग्युं, त्यारे
ते पुरुष उंचुं जावा मांम्युं तो तेंणे दीतुं के, मधपुनमांथी ए मधुबिंदु पेंमे; एवुं जाणीने ते टां-
पानी नीचे महोहुं उवाहुं राखीने लटक्यो अने टोपाना स्वादमां मद्य थयो थको, पोताना उ-

पर पूर्वोक्त अनेक जातनां दुःख पन्थां ठे, ते सर्वे झूली गयो. एटलामां एक ? एविद्याधर आ-
 वीने कहेवा लाग्यो के, हे पुरुष ! तहारं दुःख देखीने, मने दया आवे ठे, माटे आव्य ! महारा
 १३ विमानमां बेसी जा. हुं तेने दुःखमांथी काढवा वांटुं. त्यारे ते पुरुष बोळ्यो हे विद्या-
 धर ! आ एक टीपु मधनुं महारा मुखमां आववा द्यो, पत्नी हुं आपनी साथे विमानमां बेसी
 चाळुं. एम एक टीपु आव्युं, वली पण कहुं के, आ बीडुं टीपु आवे तो चाळुं, ए रीते ऐकेक
 टीपाना स्वादमां लोभाणो थको, ते विकट स्थानने ओडि नही, त्यारे विद्याधरे जाणुं के एतो
 एवोड मूस ठे, लोभीठे, ए कांड दुःखमांथी निकलशे नही. एहुं जाणी तेने त्यांज मूकी
 विद्याधर चाळ्यो गयो. तेम हे प्रजवा ! आ अवसर चूम्या तो फरी संसारमां पडवा, ने मनु-
 ष्य अवतार मजवो महा दुर्लभ ठे. एवां वचन सांजलीने प्रजवो चोरपण, प्रतिबोध पाम्यो.
 अने बोळ्यो के, हे ऊंनु ! हुं पण तहारो साथे दीहा लेइश. पत्नी ऊंच्छुमारे. पोताना माता
 पिताने प्रतिबोध दीवो, तथा आठ कन्याउषे वली पोत पोताना माता पिताने प्रतिबोध

१ जीव. २ संसाररूप अटवी. ३ कालरूप हाथो. ४ आज्ञारूप शाखा. ५ भवरूप कूडे. ६ च्वार
 कपायरूप सर्प. ७ नरकरूप अजगर. ८ रात्री. ९ द्विचरूप ने उंदरो. १० सर्व कुटुंबरूप मशिकाडे.
 ११ विपय सुखरूप मधनुं टीपु. १२ सुगुरूप विद्याधर. १३ जिनधर्मरूप वैमान.

दीधो, तथा प्रभवे पण, पांचसे चोराने प्रतिबोध दीधो, एम सर्व मली प्रभाते, नवाणुं कोम सौनेया धर्म केवोमां खरची नांखीने, उत्तम उत्सव सहित पांचशें ने सत्तावीश ऊनोनी साथे, श्री ऊंचकुमारि श्री सुधर्मस्वामी पासे दीक्षा लीधी. ए रीते लक्ष्मी अने विषयनां सुख त्याग करवा आश्री, ऊंचकुमारनुं दृष्टांत कह्यु.

आ मधुबिंदुआना दृष्टांतनो सिधांत एटले उपनय वणो प्रसिद्ध ठे, तोपण किंचित् टीका करीने देखाम्यो ठे.

यथा संख्यायां शकुनानां संगमः यथा पथि च पथिकानां

१ २ ३

जह संज्ञाए सजणा । ए संगमो जह पहे अ पहिआणं ॥

स्वजनानां संयोगः तथैव क्षणभंगुरः जीव

११ १२ १३ १०

सयणाणं संजोगो । तहेव खणभंगुरो जीव ॥३८॥

अर्थ-हे आत्मन् ! (जह के०) जेम (संज्ञाए के०) संख्याकालने विषे (सजणा के०) पहि-
योनो (संगमो के०) संगम थाय ठे. (अ के०) वली (जह के०) जेम (पहे के०) मार्गने विषे

(પહિઆણં કેળ) માર્ગે જનાર લોકોનો સમાગમ થાય છે. દૃલે માર્ગમાં જનાર લોકોનો સમાગમ તથા પદ્ધિયોનો સમાગમ હેમ થોમા કાલનો છે, (તેહેવ કેળ) તેમજ (હીવ કેળ) હે હીવ ! (સયણાણં કેળ) સ્વજનનો (સંહીગો કેળ) સંયોગ હે તે (સણખંશુરો કેળ) દ્દણખંશુર છે. દૃલે દ્દણમાં નાશ પામવાના સ્વપ્નાવવાલો છે. ॥ ૩૬ ॥

પ્રાવાર્થ-હેમ સંધ્યા સમયે અનેક પ્રકારના પદ્ધિયો, ચ્યરેદિશા તરફથી આવીને એકઠા મલે છે. અને પ્રાતઃકાલે, તેજ પદ્ધિયો પોત પોતાના કર્મને અનુસરીને, ચરેદિશા તરફ ઝુમી જાય છે. તેમ આ સંસારને વિષે અનેક પ્રકારના હીવો ચરે ગતિમાંથી આવીને, આ મનુષ્ય ખવમાં એકઠા થયા છે. અને તેજ હીવો, પોતાનું આયુષ્ય પૂર્ણ કરીને, પાઠા કર્મનુસારે ચરે ગતિમાં જતા રહે છે. તથા હેમ માર્ગને વિષે, કોઈ કિયે ગામથી કોઈ કિયે ગામથી આવીને ખેગા થાય છે, પઢી ત્યાં થોમોવાર વિશ્રામ કરીને, દૃલે ખાતું લાઈને પાઠા સર્વે પોત પોતાના યોગ્ય સ્થાનક પ્રત્યે જતા રહે છે, પણ તેજ એક ઠેકાણે બેસી રહેતા નથી, તેમ આ સંસારી હીવ પણ, કોઈ કયિ ગતિમાંથી, કોઈ કયિ ગતિમાંથી આવીને, એકઠા થાય છે, ત્યાં પોત પોતાના કર્મનુસારે સુલ દુઃલ ખોગવીને, પઢી પાઠા પોત પોતાને યોગ્ય ગતિમાં જતા રહે છે. પણ કોઈ કોઈના જાલ્યા રહેતા નથી. વહી હેમ ચરે દિશાથી આવેલા મનુષ્યોનાં નામ,

હૂડાં હૂડાં છે, તેમાં ચારે ગતિમાંથી આવેલા, અને એક ઘરમાં રહેલા એવા હોવાનો નામ પણ, હૂડાં હૂડાં કહ્યાં છે. તેમાં કોઈ માતા કહેવાય છે, કોઈ પિતા, કોઈ ભાઈ, કોઈ બાઈ, કોઈ પુત્ર, કોઈ પુત્રી. કહ્યાં કરીને નામ ઠરાવ્યાં છે. તેમાં તું મહોદયો મોહ ધારણ કરે છે, અને તેને સુખે સુખી, અને તેને દુઃખે દુઃખી થાય છે, પરંતુ હે મૂઠ્ઠા હોવ ! તું એટલું વિચારતો નથી કે, આ હૂડા સંબંધને સાચો સંબંધ માનીને શું કરવા હેરાન થઈ રહ્યો? માટે હે હોવ ! એવા હૂડા સંબંધને હૂડો માનીને, તેના ઉપરથી મોહ ઉતારીને, આત્મ સાધન કરવાને વિષે નિમિત્ત થાય ! ॥ ૩૮ ॥

॥ ઉપજાતિહત્તમ્ ॥

નિશાવિરામે જાગરિતઃ સન્ પરિભાવયામિ
 ગૃહે પ્રદીપ્તે કિં અહં સ્વપ્નિમિ
 ૭ ૮ ૧૦ ૧૧

નિસાવિરામે પરિભાવયામિ । ગેહે પલિત્તે કિમ ડહં સુયામી ॥

દહ્યન્ આત્માન્ ૧૩ ઉપેક્ષ ૧૪ ધર્મરહિતાઃ ૫ દિવસાન્ ૬ ગમયામિ તત્

મુદ્ગતમ ડપ્પાણમુવક્કયામિ । હં ધમ્મરહિતં દિશ્રહાગમામિ ૩૯ ॥

अर्थ-हे डीव ! तने एवो विचार केम नथी आवतो के, हुं (निसाविरामे केण) रात्रि वि-
 राम पोमे सते. एटले पाबली च्यारघमि रात्री रहे सते जागीने (परिजावयामि केण) आवो
 विचार करुं के, (जं केण) जे हुं (धम्मरहिजे केण) धर्म रहित थयो सतो (दिअहा केण) दिव-
 वसोने (गमामि केण) फोकट केम गमावुं हुं !!! अने बली (गेहे केण) शरीररूप घर (पलिने
 केण) बलवा मदि सते (अहं केण) हुं (किं केण) श्या मोटे (सुयामी केण) सूइ रहुं हुं ! अने
 (मज्झंते केण) दाफता. एटले शरीररूप घरनी साथे बली मरता एवा (अप्पाणं केण) आ-
 त्मानी (उवरकयामि केण) उपेक्षा केम करुं हुं !!! अर्थात् देहनी साथे रहेला बलता आ-
 त्मानी हुं रक्षा केम नथी करतो !! इत्यादि आत्मजावना तुं केस जावतो नथी ! ॥ ३ए ॥
 जावार्थ-शास्त्रने विषे सर्व हत्याने करतां आत्म हत्या महोटी गणी छे. एटले जाणी जो-
 इने आत्मानुं बगान्हुं, अर्थात् बती सामग्रीए पण आत्मसाधन न करवुं. अने रात्रि दिवस
 देहादिक परजावमांज रच्युं पच्युं रहेवुं ते शुं आत्मानी घात करी न कहेवाय ? अर्थात् आत्म
 हत्याज कहेवाय !! मोटे बधो रात्रि दिवसतो संसारना वेगमां चढीजतां कांड पण विचार न
 आव्यो, पण पाबली च्यार घमि रात्रे उगीने, जरा निर्मल चित्तवालो थइने, बीजा बधा
 विचार रहेवा देइने, हे आत्मन् ! तुं तहारा आत्मानो विचार करय. इहां पाबली च्यार घमि

રાત્રે નીનીને વિચાર કરવાનું શ્રેયકાર લેશ છે, તેનો અગ્નિપ્રાણ એ છે કે, હેમ સ્ત્રીયો ધંદીયે દ-
લવા માંડે છે; પછી દલતાં દલતાં એટલે ફેરવતાં ફેરવતાં તે ધંદીને એવા વેગમાં લાવે છે કે, તે
વચેતે હો ધંદી ફેરવવી મૂકી દે, તોપણ વેગના હોરથી તે ફેરવ્યાવિના પાંચ સાત આંટા ફરી
જાય છે, તેમ આ હોવ પણ બધો દિવસ સંસારના કામનો એવો વેગ લગાડે છે કે, તે રાત્રે
લાંબો થઈને સૂ છે, તો પણ તે કામનાં સ્વપ્ન આવે જાય છે. તે સ્વપ્ન, દિવસે કરેલા કામના
હચરકા છે. તે હચરકા ઘણું કરીને પાંખલી રાત્રે શાંત પડે છે. માટે તે અવસર, શુષ્ક ધ્યાન ક-
રવાનો શાસ્ત્રકારે જાણાવ્યો છે. માટે તું એવો વિચાર કર્ય છે, આ બધા મનુષ્યનવના અમૂલ્ય
દિવસો ધર્મ વિના ફોકટ કેમ ગમાવે છે? અને આ મહારું શરીર પણ હારારૂપ અગ્નિની જા-
લવે બલવા માંડ્યું છે, અને આ મહારું શરીર પણ હારારૂપ અગ્નિની જાલવે બલવા માંડ્યું
છે, અને તેની સાથે રહેલો છે આત્મા, તે પણ બલવા માંડ્યો છે. તો તે આત્માને તું કેમ બલ-
વા દે છે? પરંતુ આત્મજ્ઞાનવેદે દેહથકી આત્માને જૂદો સમજીને તું દેહના પ્રાવ હે હાર, હુઃખ,
અને મિથ્યાપ્રાવ તેને દેહને વિષેજ સમજા. અને આત્માના પ્રાવ હે સત્, ચિત્ અને આનંદ-
રૂપ એટલે સચ્ચિદાનંદરૂપ તેને તું આત્મપ્રાવે સમજા. એટલે હે દેહ છે તે સમી જાય, પમી જાય,
યાવત્ વિધ્વંસ થઈ જાય; તેવો છે. અને હે આત્મા છે તે તેથી નહોતો છે. એટલે સમી જાય

तेवो, पमी जाय तेवो, यावत् विध्वंस थइ जाय; तेवो नथी. एवी रीति आत्मानुं अने देहनुं स्वरूप जूँउं समझीने, तें छे देहने विषे मिथ्या अहंपणु मांनुं ठे, ते तथा देह संबंधी पदार्थोने विषे मिथ्या ममत्व मानेलो ठे, तेने खोटो जाणीने ते बेनो त्याग करवाने विषे प्रयत्नवंत था. ए उपदेश. ॥ ३ए ॥

॥ अनुष्टुप् वृत्तम्. ॥

या	या	व्रजति	रजनी	न	सा	प्रतिनिवृत्तते
१	३	२	६	४	५	

जाजा वच्चइ रयणी । न सा पडिनियत्तइ ॥

७	८	१०	११	ए
अधर्म	कुर्वतो जंतोः	अफलाः	यांति	रात्रयः

अहम्मं कुणमाणस्स । अहला जंति राइनुं ॥४०॥

अर्थ—हे आत्मन् ! (जाजा के०) छे जे (रयणी के०) रात्री (वच्चइ के०) जाय ठे, (सा के०) ते ते (पडिनियत्तइ के०) पाबी आतवी (न के०) नथी. आ जाग्याए दिवस ग्रहण नथी करयो, तोपण उपलक्षणथी ग्रहण करवो. एटले गया दिवस पण पावा आवता नथी. केम

કે, (અહમ્મં કે૦) અધર્મને (કુળધાણસ્સ કે૦) કરતો એવો હોતું, તે તહારી (રાઇનું કે૦) રાત્રીયો હોતે (અહલા કે૦) અફલ, એટલે નિષ્ફલ (હંતિ કે૦) હાય છે. અર્થાત્ અધર્મે કરીને તહારા મનુષ્ય યવના રાત્રી દિવસ વ્યર્થ હાય છે. ॥ ૪૦ ॥

પ્રાવાર્થ-આ હીધનો હોટલો વસત ધર્મ સાધન કરવામાં હાય છે, તેટલોજ વસત જ્ઞાની પુરુષોણ સફલ ગણ્યો છે. અને બાકીનો રાત્રી દિવસનો હો કાલ, એટલે ધર્મ સાધન વિનાનો હો કાલ, તે પશુની પેટે નિષ્ફલ હાય છે. કેમ કે, પશુને વિષે આહાર, નિદ્રા, ત્રય અને મૈ-શુન વિગેરે હોતી રીતે છે, તેવીજ રીતે તહારે વિષે પણ છે. માટે તહારો હાન્યારો પણ ધર્મસાધન વિનાનો પશુ હોવો સમજવો. ॥ ૪૦ ॥

પલાયનં મૃત્યોઃ સકાશાન્

યસ્ય ચ અસ્તિ

મૃત્યુના સઠયં

અસ્તિ

યસ્ય

૭

૫

૬

૩

૨

૪

૧

હાસ્સ ડહિ મચ્છુણા સઠ્ઠં । હાસ્સ વ ડહિ પલાયણં ॥

મો જ્ઞાનતિ ન મરિપ્યામિ કેવલિયાવયાન્ સઃ નિશ્ચયે કાંક્ષતિ ધ્વઃ ધર્મઃ સ્પાદિતિ નાન્યેઃ કાર્યં

૧૧

૧૨

૧૩

૧૪

૧૫

૧૬

હો જાણે ન મરિસ્સામિ । મો હુ કંઠે સુણ સિયા ॥ ૪૧ ॥

अर्थ-हे डीव ! (जास के०) डे पुरुषने (मञ्जुणा के०) मृत्यु संगायि (सरकं के०) मित्रता (अडि के०) ठे. (व के०) वली (जास के०) डे पुरुषने (पलायणं के०) मृत्युथी नासी डहुं (अडि के०) ठे वली (डो के०) डे पुरुष (जाणे के०) एम जाणे ठे के, (मरिस्सामि के०) हुं मरीश (न के०) नहीं. (सो के०) ते पुरुष (हु के०) निश्चे (सुए के०) श्वः एटले आवती काले धर्मसाधन करीश, ए प्रकारे (सिया के०) स्यात् एटले कदाचित् (कंखे के०) आकांक्षा करे. एटले इठा करे, अर्थात् ते एवी इच्छा करे, ते प्रमाण ठे. परंतु एवी रीते कोई पुरुषने कोई दिवस पण थयुं नथी के, महारे मृत्युनी साथे मित्रता ठे; माटे महारे तो कदि पण मरुं नही पडे ! तथा कोई पुरुषने एम थतुं नथी के, हुं बलवान् हुं माटे, मृत्युथी नाशने, बचीश. तथा कोइना मनमां एम नथी थतुं के, हुं कयारे पण नही मरुं, तो पण ते प्राणी धर्म संबंधी कार्यमां शीघ्रता करवाने ठेकाणे आवती काल्ये थशेज तो ! एवी रीते प्रमाद, केम करतो हशे. !!! ४१

प्रावार्थ-इहां अभूत उपमा अलंकारे करीने उपदेश करे ठे. एटले आवी वस्तु कोइ दिवस निपडी नथी, ते कदाचित् डो निपेड, तो ते आश्चर्यकारक कहवाय. आ डीवना मनमा एम थाय ठे के, आडतो धर्मसाधन नही करीए, पण आवती काले करीशुं. पण केम जाणुं के, तुं आवती काल्य सधी डीवीश ? माटे आवती काले डीववानुं तो काण मनमां

डाणे के, जेने मृत्युनी साथे खरी जाईबंधी होय, एटले ते मृत्युने पोतानी आझामां राखी शकतो होय, तो ते पुरुष कदापि एम धारे के, आडानुं काट्य करीशुं, तो ते युक्त ठे. तथा कोई बलवान् पुरुष, मृत्युना ज्पाटामां न आवतां, एवी कोई पर्वतनी गुंफामां पेशी जाय के, ते मृत्युना हाथमांज न आवे ! जो एवी शक्तिवान् होय, तो ते पुरुष कदापि आड करवानुं काट्य करीशुं, एम विचार तो ते युक्त ठे. तथा कोई पुरुष कोई केवलजानी महाराजानी पासथी डा- एयुं होय के, हुं तो कोई काले मरवानोज नथी, तो ते पुरुष कदाचित् एम धारे के, हुं आड करवानुं काट्य करीश, तो ते पण युक्त ठे. परंतु उपर लेखेली सब बातों कोई काले थई नथी, वत्तमान कालमां थती नथी, अने आगामी कालमां थशे पण नही. तोयपण एवी मिथ्या कल्पना मनमां करीने, हे जन्मुद्धि जीव ! तुं बीजा संसारना कामनो प्रमाद करवो जोनी देइने, फक्त धर्मसाधन करवामां केम प्रमाद करे ते ? ॥ ४१ ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

दंडेन मूर्त्रोद्धृष्टं यथा कुर्वतस्तथा व्रजंति निश्चये रात्रयः च दिवसाः च

५ ११ ५ ६ ए

तं कलिञ्चं करिता । वच्चंति ह्यरादन् य दिवसा य ॥

આનસ સંવિદ્વંતા । ગયાવિ ન પુણો નિયતંતિ ॥ ૪૨ ॥

અર્થ-હે આત્મન્ ! (દંમકલિઅં કેળ) દંમ હેમ સૂત્રની કલના (કરિત્તા કેળ) કરે છે. દાલે કોલિઆદિક નીચ લોકો ફાલકા ઉપર ચઢેલા સૂત્રને હેમ લાંબા દંમ વહે કરીને ઉકેલે છે, અર્થાત્ લૂગમુ વણવાને મોટે લાંબો તાળો કરવાને અંત્યહ લોકો ફાલકા ઉપર ચઢેલા સૂત્રને લાંબા દંમના લસરકા વડે કરીને ઝપાટાંબંધ ઉકેલે છે, તેમ (આનસં કેળ) આનસાને (સંવિદ્વંતા કેળ) ઉકેલતા દા (રાડનું કેળ) રાત્રીયો (ય કેળ) અને (દિવસા કેળ) દિવસો હે તે (વચંતિ કેળ) જાય છે. (ય કેળ) અને વલી (ગયાવિ કેળ) ગયા દા હે દિવસો તથા રાત્રીનું, તે (હુ કેળ) નિશ્ચે (પુણો કેળ) ફરીથી (નિયતંતિ કેળ) પાંખાં આવતાં (ન કેળ) નથી.

પ્રાથમ્ય-એક કાલરૂપ ચંમલ છે, તે દિવસ રાત્રીનું હાંડું આવડું તેરૂપ, દંમના લસરકા વડે કરીને મનુષ્યના આનસા રૂપ સૂત્રના પિંમને શોધપણે ઉકેલે છે. દાલે આનસાને હાલદી ઘડામે છે. મોટે હે આત્મન્ ! તે આનસામાંથી ગયેલા રાત્રી દિવસ કદિપણ, પાંખા આવતા નથી. હેમ આ ગ્રંથ તપાવીને પ્રસિદ્ધ થયાની તિથિ વિક્રમ સંવત્ ૧૯૪૭ ના કાર્તિક શુદ્ધ

काले के०) आयुष्य पुरु थये (ऐइ के०) जेइ जाय ठे. (तस्स के०) ते माणसने (तमि के०) ते (का-
लमि के०) समयने विये. एटले मरणनी वखते (माया के०) माता जे ते (व के०) वली (पिया
के०) पिता जे ते (व के०) वली (जाया के०) जाई जे ते (अंसहरा के०) अंशमात्र पण धा-
रण करवाने. एटले लगार मात्र पण रक्षण करवाने (न प्रवृत्ति के०) समर्थ नथी थतां. ॥४३॥

भावार्थ-हे जीव ! गमे तेवो धीरजवाली मनुष्य होय, तोपण, अंतकाले मरणनी घणो
वेदनाथी ते माणस मृग जिवो निर्बल थइ जायठे. त्यारे तेने सिंहरूप काल पकडीने जेइ
जाय ठे. ते वखते ते मनुष्यनां माता, पिता, जाई, इत्यादि कोइपण लगार मात्र राखवा
समर्थ थतां नथी एटले गमे तेठला उपाय करे, तोपण तेने कणमात्र राखी शकतां नथी. ॥४३॥

॥ आर्यावृत्तम्. ॥

तरंगलोलाः

संपत्तयः

जलविंदुसमं

जीवित

४

३

५

१

जीअं जलविंदुसमं । संपत्तीनु तरंगलोलानुं ॥

स्वप्नसमं च प्रेम यन् जानीषे तत्तथा कुरुष्व

७ ५ ६ ५ ए १० ११

सुमिणयसमं च पिम्मं । जं जाणसु तं करिज्जासु ॥ ४४ ॥

अर्थ-हे आत्मन् ! (जोअं के०) लोखुं (जलविंदुसमं के०) जलविंदु जेहुं हे. एटले मा-
प्रना अग्रजाग नपर रहेला, जलना विंदु समान चंचल हे. तथा (संपत्तोने के०) संपत्तियो
जे ते (तरंगलीलाने के०) समुद्रना तरंग जेवी चंचल हे. एटले एक ठेकाणथो बोडे ठेकाणे
शीघ्र जती रहे तेवी हे. (च के०) बली (पिम्मं के०) स्त्रीयादिकनो प्रेम जे ते (सुमिणयसमं
के०) स्वप्न समान हे. एटले द्रुणमां नाश पामे तेवो हे. ते कारण माट (जं के०) जो (जाणसु
के०) ए प्रकारे खरी रीते, जो अंतःकरणथो अस्थिरपणु जाणतो होय, तो (करिज्जासु के०)
जाण्या प्रमाणे करय. एटले अप्रमादपणे धर्म साधन करय. ॥ ४४ ॥

भावार्थ-लोकमां चालतुं घणुं पोपटिं जुआन देखीने ग्रंथकार उपदेश करे हे. हवे पोप-
टिं जुआन एटले शुं? जेम कीड माणसे एक पोपटने प्रणावुं के, बिद्धि (बिलाडी) आवे तो
तरत नमी जहुं. एवी रीते शिखवुं, त्थारपत्ती ते पोपट पण ते वाक्यनो वारंवार अभ्यास क-
रीने, ते रीते बोलवा लाग्यो. परंतु ते बिचाराने एम खबर नथी के, बिद्धि ते शुं? अने उनी
जहुं ते शुं? पत्ती एक दिवस ते पोपट जेवो पांजरामांथी निकल्यो, तेवो जे बिलामीए जाल्यो.
तोयपण ते पोपट पूर्वे शिखेला वाक्यने बोल जेतो हतो, ते वखतेज ते पोपटनी मोकी म-

રસી નાંચી. માટે હે પ્રવ્ય જીવો ! કહો ! તે પોપટનું જ્ઞાન કેવું કહેવાય ? તેમ આ સર્વે લોકો
 મત્ત એમ બોલેલે કે, જીવેલું જાલના પિંડુ જેવું ચંચલ છે. એવું બોલે છે તોયપણ, જીવવાને માટે
 અનેક પ્રકારના ન કરવા યોગ્ય એવા વળા નપાય કરે છે. અને વલી એમ બોલે છે કે, આ
 સંપત્તિયો પણ પાણીના તરંગની પેઠે અસ્થિર છે, પરંતુ તેજ સંપત્તિયોને રાસવાને માટે, સન્મા-
 ર્ગને વિષે વાપરવામાં ઘણુંજ ક્રુપણપણુ કરે છે, અને વલી એમ બોલે છે કે, સ્ત્રીયાદિકનો જી
 પ્રેમ છે, તે સ્વમ સમાન છે, એવી રીતે બોલે છે. પરંતુ તે સ્ત્રીયાદિક પદાર્થોનો જ્યારે નાશ થાય
 છે, ત્યારે સરા અંતઃકરણથી લાંબે રાગે પોકો મૂકીને રુદન કરે છે. માટે હે પ્રવ્યપ્રાણિયો !
 તમે વિચારો કે, આ જ્ઞાન કેવું કહીએ ? માટે ગ્રંથકાર એમ કહે છે કે, જો એમ તમે જાણો
 નો, એટલે, પૂર્વે કહેલી ત્રણ વસ્તુને અતિશે જો ચંચલ જાણો નો, તો પૂર્વે કહેલા પોપટિયા
 જ્ઞાનને મૂકીને, તમે સરા અંતઃકરણથી અનુભવ જ્ઞાન કરો એટલે તમારા કહ્યા પ્રમાણે તમે
 વર્તો. અર્થાત્ તે સોદાને સોદું જાણીને, અને એક જિનરાજના ધર્મને સાચો જાણીને, તેને
 વિષે નયમ કરો. ॥ ૪૪ ॥

॥ રથોદ્દતાદત્તમ્. ॥

સંખ્યાગગથ તલ્લુલુદ્ધ તદુપમે

જીવિને ષ

જલથિંદુચંચલે

૧

૨

૩

સંસ્કારાગહાલબુબુનંવમે । ડીવિય ય હાલવિંડુચંચલે ॥

કુચ્ચસે

ફં ન

પાપહીવ

કિં

૧૧ એ ૧૦

૬

૫

૮

૧૨

૧૧

૧૦

જુલોણે ય નડવેગસંનિજે । પાવજીવ કિમિયં ન બુધ્ધસે ॥૪૫॥

અર્થ—(સંજારાગ કે૦) સંધ્યા સમયનો રંગ, તથા (હાલજુલુ કે૦) પાણીનો પરપોટો. (જીવે કે૦) એ વેની છે તુપમા તે હોને એવું, (ય કે૦) અને (હાલવિંડુ ચંચલે કે૦) માત્રના અગ્રનાગ કે૦) ઉપર રહેલા પાણીના વિંડુ હોનું ચંચલ એવું, (હીવિય કે૦) હીવિત સતે (ય કે૦) વલો (ન-ડવેગસંનિજે કે૦) નદીના વેગને તુલ્ય એવું, (જુલોણે કે૦) યૌવન સતે (પાવજીવ કે૦) હે પાપ હીવ! (ન બુધ્ધસે કે૦) તું નથી બોધ પામતો (ઇયં કે૦) એ તે (કિં કે૦) શું!! એટલે એ તે કંટકું વધું આશ્ચર્ય છે!!! ॥ ૪૫ ॥

પ્રાવાય-આ સંસારમાં વધી આશાનું કરતાં હીવવાની આશા ઘણી મોટી છે. કેમ કે, આ હીવને જ્યારે ઢેલીવાર શ્વાસ તુપમે છે, અને મચકાં આવે છે, તોપણ હજુ હું હીવીશ, હજુ એવી આશા રહ્યા કરે છે. માટે કોઈ વિદ્વાન પુરુષનું આનું વચન છે કે,

જીવે જીર્ણવયસઃ । પુંસઃ કેશરદાવપિ ॥

જીવિતાશા ધનાશા ચ । કુમારીવ વિવર્દતે ॥ ૩ ॥

અર્થ-હીર્ણ થઈ છે અવસ્થા તે હિની, એવા પુરુષના કેશ તથા દાંત હીર્ણ થાય છે, એટલે
વૃદ્ધાવસ્થામાં માથાના કેશ ધોળા થાય છે. એટલુંજ નહિ પણ કેટલાક નાશ પણ પામે છે.
અને દાંત પણ શિથિલ થાય છે. એટલુંજ નહિ પણ પડી જાય છે. ત્યારે પોતાનું જીવાનીપણુ
દેખાડવાને માટે, મૂઠોમાં જ્યારે પલિયાં આવે છે, ત્યારે તેને હુંદાવો નાંચે છે. એમ કરતાં જ્યારે
વધારે ધોળાં આવે છે, ત્યારે તેને ગલેફ ચઢાવે છે. એટલે કાલાંરંગ વેરે રંગે છે. તથા દાંત પડી
જાય છે, ત્યારે જીવાનીપણુ દેખાડવાને માટે જીનાવરના હામકાના બનાવેલા દાંતની બનીશી
મુઠમાં ઘલાવે છે. એમ કરીને પરાણે જીવાનીપણુ લાવવા જાય છે. તો પણ જીવાની
પાત્રી આવતી નથી. અને ન ગમતું એું વૃદ્ધપણુ પ્રાપ્ત થાય છે, ત્યારે પણ જીવવાની આશા તથા
ધનની આશા, કુમારી કન્યાની પેઠે દિન દિન પ્રત્યે વૃદ્ધિ પામે છે. એટલે તેને કોઈ મોસો ક-
હીને વોલાવે, તો તે વચન માંચુ કાપ્યા હેતું લાગે છે. શાથી કે, એને હીર્ણાનો આશા ઘણો
તે માટે. એટલાજ માટે મૂલ ગ્રંથકાર ઘણાં દૃઢાંત આપી જીવિતનું તથા જીવાનીપણાનું અતિ-
શે અસ્થિરપણુ દેખાડે છે. કે, સંધ્યાકાલના લાલ, લીલા, પીલા, પ્રત્નકાદાર રંગના હેતું

જીવિત હાણાય છે. પણ તે રંગ ઘમ્મિ બે ઘમ્મિમાં નાશ પામે છે. એવું જીવિત અસ્થિર છે. વલી-
 તેથી વધારે અસ્થિરપણુ દેશામ્વાને માટે બીહું દૃષ્ટાંત કહ્યું છે. કે, પાણીના પરપોટા હેતું જી-
 વિત અસ્થિર છે. એટલે તે થોમીવારમાં નાશ પામે તેવું છે. તથા તેથી પણ માનના અગ્રાગ-
 નુપર રહેલું હાલ, તેથી પણ થોમી વારમાં નાશ પામે છે, માટે તેના હેતું જીવિત કહ્યું છે. તેમ-
 હા હાવાનીપણુ નદીના વેગ હેતું ચંચલ કહ્યું. એટલે નદીનું પાણી હા આપણે નહારે હોયું,
 તેહા પાણી વિચારીને હોડાએ તો, કેટલે બેટે હાતુ રહ્યું અને આપણે તો હાણીએ ઘીએ કે, તેનું
 તેહા આ પાણી છે. તેમ દૂણે દૂણે પલટાતુ હાવાનીપણુ, તેને આપણે જાણીએ કે, તેનું તેહા
 છે, પરંતુ હા ગડકાલે હતું, તે હાવાનીપણુ આજ નથી. વલી હાવાની આવતાં પહેલાં માબાપ
 વિગેરે એમ હાણે છે કે, મહારો દીકરો હાવાન થશે એટલે મહોદો થશે. એમ સમજે છે. પરંતુ
 વાસ્તવિક રીતે વિચારીએ તો, તે દિવસે દિવસે નહાનો થાય છે. કેમ કે, તેણે હાટલું આયુષ્ય
 બાંધ્યું છે, તેમાંથી તેટલો કાલ ડહો થયો. એક રીતના વિપરીત જ્ઞાનના વેગે ચઢી હાવાથી
 આહીવ સમજતો નથી; માટે ગ્રંથકાર કહે છે કે, હા પાપહીન ! એટલે હા પાપરૂપ થઈ ગયેલા
 પ્રાણિન ! આ કહ્યું તેવું અસ્થિરપણુ દેશીને પણ તું હજુ કેમ ચૂકતો નથી ! ॥ ૪૫ ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

अन्यत्र भयगतौ सुताः

अन्यत्र

गेहिनी

परिजनोऽपि

अन्यत्र

५

४

७

६

८

ए

अन्नह सुआ अन्नह । गेहिणी परिअणोऽपि अन्नह ॥

भूभयो बलिबि

कुटुंबं

प्रक्षिप्तं

हतकृतांतिन

३

७

१०

१

भूअवलिव कुडुवं । परिक्त्तं हयकयंतेण ॥ ४६ ॥

अर्थ- (हयकयंतेण के०) निंदा करवा जोग्य एवा ज यमराज (मातुं कर्म) तेणे (कुडुवं के०) आगल कहेशे एवा, सर्व कुडुबने (भूअवलिव के०) चूतेने जेम बलिदान आपि. एटले जेम बाकला वुटा वुटा फेके, तेम (सुआ के०) पुत्र पुत्रीयोने (अन्नह के०) अन्य गतिने विषे. तेमज (गेहिणी के०) वल्लभ स्त्रीने पण (अन्नह के०) अन्यगतिने विषे. तेमज (परिअणोऽपि के०) परिजनने. एटले परिवारने पण (अन्नह के०) अन्यगतिने विषे (परिक्त्तं के०) पही- चान्यां ते अर्थात् पुत्र, पुत्री, स्त्री, अन् परिजनादिक सर्वने जूही जूही गतिमां फेकी दीयां ठे. जावार्थ-हे आत्मन् ! आ संसा रूप चकमोल उपर चढीने, तुं एम विचार करे ठे के, स-

ઘણું કુટુંબ મહારા ત્રેગુ સદાયકાલ એક સ્થિતિમાં રહે. પણ આ સર્વ કુટુંબનો મહારે કોઈ દિ-
 વસ વિયોગ પડે નહીં. એવા ઉપાયમાં તું રાત્રી દિવસ મેંમેલો હું. પરંતુ તું એમ વિચાર નથી કરતો
 કે, હો સ્વપ્નાવેજા અસ્થિર વસ્તુ છે, તે શેકડો ઉપાયે પણ સ્થિર થવાની નથી. કેમ કે, હો
 સર્વ કુટુંબી માણસો છે, તે સર્વેનાં કર્મ જૂદાં જૂદાં છે. પરંતુ એક રૂપે નથી. તેથી કરીને પુત્ર,
 પુત્રીયો, સ્ત્રી અને પરિવાર इत्यादिक પોત પોતાનાં કર્મનુસાર નાના પ્રકારની ગતિયોમાંથી
 હો રીતે આવ્યાં હતાં, તેવી રીતે પ્રાણાં નાના પ્રકારની ગતિયોમાં ચાલ્યાં હોય છે. તે કેવી
 રીતે ચાલ્યાં હોય છે? તો કે, હોમ કોઈ જૂત દેવતાને બલિચાકલા પેકે છે, તે બલિચાકલા
 પરાધીનપણે જૂદી જૂદી જાગ્યાએ હાડ પડે છે, તેમ આ વિચારા પુત્રાદિક કર્માધીનપણાથી
 અનેક પ્રકારનો ગતિયોમાં હાડ પડે છે. ત્યાં તથા આ જવનાં સુલુ હુઃસ્વાદિકમાં પણ, તહા-
 રો કોઈ ઉપાય ચાલો શકવાનો નથી તોપણ મિથ્યા મમત્વ બાંધીને, હોમ ચાલતા ગાના
 તલે જૂતરુ ચાલતું હોય, તે જૂતરુ એમ વિચારે કે, આ સઘલો ગાનાનો પ્રાર હું જેવું હું. તેમ
 તું પણ એમ સમજે છે કે, આ સર્વ કુટુંબનું જરણ પોષણ પણ હુંજ કરું હું. એવો તું મિથ્યા મમ-
 ત્વ કરે છે. પરંતુ એમ નથી જાણતો કે, સર્વે કર્માધીન છે, તેમાં હું શું કરી શકવાનો હું!! એમ વિચા-
 રીને તેવા જોટા મમત્વને જોનો દેડને, કાંઈકતો આત્મસાધન કરવાનો અવકાશ લાભ્ય!! ૪૬

जीविण भवे भवे । मिलियाइ देहाइ जाइ संसारे ॥

तेषां न सागरोपमैः

क्रियते

संख्या

अनैः

७ ११

ए

१७

१०

८

ताणें न सागरेहि । कीरइ संखा अणतेहि ॥ ४७ ॥

अर्थ-हे आत्मन् ! (संसारे के०) संसारने विषे (जीविण के०) जीव जेतणे (भवेभवे के०) भव भवने विषे (जाइ के०) जा (देहाइ के०) देह(मिलियाइ के०)मिलव्यां ठे. एटले कर्यां ठे (ताणें के०) ते देहनी (अणतेहि के०) अनंत एवा (सागरेहि के०) सागरे करीने. एटले अनंता सागरना पाणीना विटुए करीने, अथवा अनंता सागरोपम काले करीने पण(संखा के०) संख्या जेतें (न के०) नथी (कीरइ के०) करी सकाती. ॥ ४७ ॥

भावार्थ-हे प्राणिन् ! जे शरीरने अर्थे तुं अनेक प्रकारनां पाप करे ठे, देहना स्वरूपनो विचार करय के, तें केटलां शरीर करी करीने मूकी दीधां ठे ? ते देहनी संख्या, अनंता सागरना विटुवेडे पण थइ सकती नथी अथवा अनंता सागरोपमना काले करीने पण थइ श-

कती नथी. केम के, शास्त्रमां कहुं ठे के, जीवे डेटलां शरीरनो त्याग करयो ठे, ते टला शरीरनो
 जो ढगली करीए तो त्रण नुवनमां पण माइ शके नही. केमके, ते शरीर अनंततां ठे. ते का-
 रण माटे हे प्रव्य जीव ! तुं एम विचार करय के, जगतमां देह समान कोइ बीछी अशुचि
 वस्तु प्राये ठेज नही. कारण के, गमे तेवी सारी सारी वस्तु होय, ते पण देहना संबंधी बगनी
 जाय ठे. जेम सारामां सारां मेवा मिठाइ इत्यादि, देहमां नांखीने तत्काल पाहुं काढीने
 छोड़ए, तो तेना साहुं पण छोड़ सकातुं नथी. एवं नठारुं थइ जाय ठे वली गमे एवां अ-
 नर चंदनादि सुगंधीदार वस्तु, देहनो संबंध पामीने दुर्गंधमय थइ जाय ठे. तेमळ गमे तेवां
 सारामां सारां अने बहु मूट्यमां वस्त्र पण, देहना संबंधे करीने मलमलिन थइने गंधाइ उठे
 ठे. एवी अशुचिनुं पात्र आ देह ठे. तेवा देहनो ज रात्री दिवस ठठवेठ (घणीज सेवा) कर-
 वामां काल गमावे ठे. तथा ते देहने माटे अधम अन्यायादिक करतां पण मरतो नथी पण
 तेवा देहतो तें अनंता धारण करया, ने मूकी दीया, जेम शरीर नुपर पहरेलां वस्त्र जुनां धारण
 काढी नांखीने नवां धारण करे ठे, ए न्याये तें च्यारे गतिमां अनेक प्रकारनां शरीर धारण
 करयां ठे. माटे ते शरीर नुपरथी मूढा उतारीने, जेम अशरीरी श्वाय; तेवो उद्यम करय. ॥४७

छे. जण

नयनोदक्रमपि

तासां

सागरमल्लिखत्

बहुतरं

प्रयति

६

३

७

८

ए

नयणोदयं पि तासि । सागरसलिलानुं बहुयरं होइ ॥

गतिनं

कहंतीनां

मानृणां

अन्यान्पासां

५

२

४

३

गलियं रुअरमाणीणं । माऊणं अन्नमन्नाणं ॥ ४७ ॥

अर्थ-हे आत्मन् ! (तासिं के०) ते (रुअरमाणीणं के०) रन्ती एविमो ने (अन्नमन्नाणं के०) अपर अपर जन्मने विषे थएलीयो एवी (माऊणं के०) माताउनुं (गलियं के०) शोकथी निकलतां एवां (नयणोदयं पि के०) नेत्रनां आंसु पण (सागरसलिलानुं के०) समुजना पाणी श्रुती (बहुयरं होइ के०) अतिशे अधिक होय ठे. अथात् समुजना पाणी वने पण आंसुना ऊलनुं परिमाण थइ शकतुं नथी. ॥ ४८ ॥

भावार्थ-केटलाएक पुरुषो स्त्रीयादिक पदार्थथी वैराग्य पामिने दीक्षा लेवाने तैयार थया होय, परंतु तेउ फक्त माता पितानो घणो स्नेह देखीने अने तेमने रीतां कलकलतां देखीने. तेना प्रणाम पाळा हवी ऊता ऊोइने ज्ञानी महाराज तेने उपदेश देवाने अर्थे कहे ठे. के, हे

प्रव्य जीव ! तुं एक प्रवना माता पिताने रोतां कलकलतां जोइने दिलगीर केम थाय ते ? परंतु विचार करय के, ते कर्मना वश करीने अनंता प्रवमां अनंतां माता पिताने, रोतां कलकलतां मृकीने तुं आ प्रवमां आव्यो हुं. ते माता पिताउनी आंखमांथी निकलतां आंसुनी संख्यां करवा बेसी एतो, समुझना पाणीथकी पण अतिश अधिक थाय ते. त्यारे हवे तुं कियों माता पिताने संतोष पमांश ? मांटे वस्तुतांय विचार करय के, आत्मानी माता कोण ते ? पिता कोण ते ? अर्थात् आत्मानां माता पिता ठेऊ नही. एवुं विचारीने साहसिकरणे धम साधन करय. ॥ ४८ ॥

यत् नरके नैरयिकाः

दुःखानि प्राप्नुवन्ति घोराण्यनन्तानि च

३ १ २

५ ६ ७ ८ ९ १० ११

४

जं नरए नेरइया । दुहाइ पावंति घोराणंताइ ॥

तनः अनंतगुणितं

निगोदमध्यं

दुःखं भवति

३ १ २

५ ६ ७ ८ ९ १० ११

४

तत्तो अणंतगुणियं ॥ निगोअमझे दुहं होइ ॥ ४९ ॥

अर्थ—(नरए के ०) नरकने विषे (नेरइया के ०) नारकी जे ते (जं के ०) जे (घोराणंताइ

કે૦) મહા ગોર, ને અનંતાં એવાં (હુહાડ કે૦) હુઃસ્વને (પાવંતિ કે૦) પામે છે. (તનો કે૦) તે થકી (નિગોઅમત્રે કે૦) નિગોદ મધ્યને વિષે (અણંતગુણિયં કે૦) અનંત ગુણ (હુહં કે૦) હુઃસ્વ હોતે (હોડ કે૦) હોય છે. અર્થાત્ નરકના હુઃસ્વથી પણ નિગોદને વિષે અનંતગુણ હુઃસ્વ હોય છે ॥ ૪૯ ॥

પ્રાવર્થ-નારકીના હુઃસ્વનું વર્ણન થણા સિદ્ધાંતોમાં પ્રસિદ્ધ છે. તથા નિગોદનું સ્વરૂપ નિગોદ ઠગીશી વિગેરે પ્રકરણથી જ્ઞાણું. પરંતુ તે હુઃસ્વના વર્ણનને इहां दिश मात्र देसानीए नोए. इहां नारकीना हुःस्वથી નિગોદનું હુઃસ્વ અનંતગુણ કયાથી કહું? તે કહીએ બીજી. દૃષ્ટાત-સાતમી નરકમાં તુલ્કટાચુ તેત્રીશ સાગરોપમનું છે, તે તેત્રીશ સાગરોપમના હોટલા સમય થાય, તેટલીવાર, કોડ જીવ સાતમી નરકમાં પૂર્ણ તેત્રીશ તેત્રીશ સાગરોપમને આનુસે ઉપ-હો, ત્યારે તેને અસંખ્યાતા ખવ નરકના થાય, તે અસંખ્યાતા ખવમાં સાતમી નરકને વિષે, તે જીવને હોટલું એદન એદનનું હુઃસ્વ થાય, તે સર્વે હુઃસ્વ એકતું કરીએ, તેથી પણ અનંતગુણ હુઃસ્વ નિગોદોયા જીવ એક સમયમાં ખોગવે છે. વળી એક ઔદારિક શરીરમાં અનંતા જીવ ખેગા રહે છે. તે ખેગા શી રીતે રહે છે? તે જાણાવીએ બીજી. એક સૂડના અગ્રખાગ ઉપર રહે તેટલી કંદશ્વજની કલો હોય, તેમાં અસંખ્યાતો શ્રેણી રહે છે. તે એકેકી શ્રેણીમાં અસંખ્યાતા પ્રતર છે.

તે એકેકા પ્રતરમાં અસંખ્યાતા ગોલા હે. તે એકેકા ગોલામાં અસંખ્યાતાં શરીર હે. તે એકેકા શરીરમાં અનંતા હોય હે. એવી રીતે નિગોદના હોમને રહેવાનું સ્થાન ઘણું સાંકડું હે. તે ઉપર એક સ્થૂલ દૃષ્ટાંત કહીએ હોએ. હોમ કોઈ લાસ્ર ઔષધિયોને ખેંગી કરીને તેને ઘણા દિવસ સુધી સ્વલમાં ઘુંટાવીને, પછી તેની રાડના ઢાણા હોમની ગોલીયો વાલી, તેમાં હો રીતે લાસ્ર ઔષધિયોનો સમાવેશ થયો, તે રીતે એક શરીરમાં અનંતા હોય રહેલા હે. તે નિગોદના હોય, એક મુહૂર્તમાં પાંસઠહજાર પાંચશેને હોય શ્રવ કરે, અને એક શ્વાસોહ્વાસમાં સત્તરથી કાંઈક અધિક શ્રવ કરે હે. એવી રીતે નિગોદમાં હોમ મરણનાં હોય હે. કે. તે હોય સ્વની ઉપમા હોય નથી ! તે આશ્રયીને નિગોદને વિષે નરકનાં હોય સ્વથી અનંતગુણ હોય સ્વ શ્રી વીતરાગે કહ્યું હે. ॥૪૯॥

તસ્મિન્નરકાધિકે અપિ નિગોદમયે

ઠથિતઃ ૨ હોય

વિવિધકર્મવશાન્

૩ ૫

૫

૯ ૧

૨

તંમિ વિ નિગોઅમસ્રે । વસિનું રેહોવ વિવિહકમ્મવસા ॥

વિવહમાણઃ તોક્ષ્ણદુઃખં

અનંતાન્ પુદ્ગલપરાવર્તનાન્ યાવન્

विसहंतो तिरकडुहं । अणंतपुगलपरावत्ते ॥ ५० ॥

अर्थ—(रे डोव के०) हे डोव ! (विविहकम्मवसा के०) नाना प्रकारना कर्मनेवशे करीने (तंमि के०) ते (निगोअमत्ते के०) निगोदनी मध्ये (वि के०) पण(अणंतपुगलपरावत्ते के०) अनंत पुगल परावर्त काल सही एटले अनंता सहस्र हेतु पुगल परावर्त काल पर्यंत, तुं(तिरकडुहं के०) तीक्ष्ण दुःखने (विसहंतो के०) सहन करतो सतो (वसितुं के०) रह्यो हुं ॥ ५० ॥
 भावार्थ—तेवां दुःखने आ डोवे ज्ञानावरणादिक कर्मना वश थकी अनंतीवार भोगव्यां ते. माटे हवेशी तेवां दुःखी न भोगव्यां पळे, तेवा उद्यममां तत्पर थवुं. ॥ ५० ॥

नि.सुत्थ कथमपि ततः प्राप्त. मनुजत्वमपि रेजीव

४ ५ ३ ६ ५ १

निहरीअ कहवि ततो । पत्तो मणुअत्तणं पि रेजीव ॥

तत्रापि चिंतनार्थमः प्राप्तः चिंतनमणिसदृशः

७ ए १० ८

तन्नवि जिणवरधम्मो । पत्तो चिंतामणिसरिडो ॥ ५१ ॥

१ पुग्गलपरावत्तं स्वरूप आगल कहाशुं.

अर्थ—(रे जीव के०) हे जीव ! तું (कहवि के०) कोइ महा कष्ट करीनि पण (तत्तो के०) ते निगोदथकी (निहरीअ के०) निकलीने (मणुअत्तणपि के०) मनुष्यपणाने (पत्तो के०) पाम्यो ठे. (तडवि के०) तेमां पण (चिंतामणिसरिडो के०) चिंतामणि रत्न सरखो (जिण-वरधम्मो के०) जिनवरनो धर्म डे ते (पत्तो के०) प्राप्त थयो ठे. ॥५१॥

आवार्थ—हे आत्मन् ! तું अनेक प्रकारनी अकाम निर्झराए करीने तथा निगोदनी अवस्थिति पुरी करीने अने महाकष्ट करीने, महादुलभ एवा मनुष्य जवने पाम्यो. तेमां पण सकल बांढाने पूरण करनार माटे चिंतामणी रत्नसमान श्री जिनधर्म, तेने तुं पाम्यो ठे. एटले तूं डे जे सुखनी इड्या करीश, ते ते सुखनी प्राप्ति आ धर्म वेडेल मलेशे. एवा धर्मेने पामीने विषय कषायने घटाम्बानो दिन दिन प्रत्ये नुद्यम करथ. के, जेथी मनुष्य जव अने जिनधर्म ए बे पामवानुं सफलपणुं थाय. ॥५१॥

प्रोसेपि तस्मिन् रेजीव	करोवि !!!	प्रमादं	त्वं	तं	एव
३	१४	१२	४	११	१३

ए से पमायं तुमं तयं चैव ॥

जाणं भवंधकूवे । पुणोवि पडिनुं दुहं लहसि ॥५२॥

अर्थ—(रे जीव के०) हे जीव ! (तंसि के०) ते जिनराजनो धर्म (पचैवि के०) पामे सते पण (तुमं के०) तुं (जाणं के०) जाणे करीने (पुणोवि के०) फरीथी पण (भवंधकूवे के०) संसाररूप कूवाने विषे (पमिनुं के०) पम्यो सतो (दुहं के०) दुःखने (लहसि के०) पामीश (तयं के०) ते प्रकारना एटले संसाररूप अंध कूवामां फरीथी नांखे एवा (पमयं के०) प्रमादने एटले निजा विकथादिकने (चेव के०) निश्च (कुणसि के०) केम करे ठे ? ॥५२॥

भावार्थ—हे आत्मन् ! तुं जिनराजनो धर्म पाग्या पठो निश्चय अने व्यवहार ए वे प्रकारे ते धर्मनुं करतुं, ते मुक्ती देइने. तुलये तेने बदले जाथी फरीथी पण संसाररूप आंधला कूवामां पमाय, एवा निजा विकथादिक प्रमादने केम सेवे ठे ? केम के, मनुष्यनी भव, अने श्रीजिन धर्मनो प्राप्ति, ए वेनो योग मलवो तो चिंतामणी रत्ननी पेठे महा दुर्लभ ठे. ॥५२॥

नवलवो जिणधम्मो। नय अणुचिणो पमायदोसेणं ॥

हा इति खेदे हे जीव हे आत्मवैरिन् च सुबहु परतोऽग्रे खेत्स्यसे शोचिष्यसे
७ १ ए ११ १० १२

हा जीव अप्पवेरि अ। सुबहुं परनुं विसूरिहिंसि ॥५३॥

अर्थ—(जीव के०) हे जीव! तें दैवयोग्यी (जिणधम्मो के०) जिनधर्म छे ते (नवलवो के०) पाम्यो. परंतु (पमायदोसेणं के०) आलस्यादिक दोषे करीने (अणुचिणो के०) सेव्यो (नय के०) नथी. (हा के०) आ घणी खेदकारक वार्त्ता छे. (अ के०) बली (अप्पवेरि के०) हे आत्माना वैरिन्! (परनुं के०) परलोकने विषे तुं (सुबहुं के०) अतिशे घणुं (विसूरिहिंसि के०) खेद पामीश. अर्थात् घणोज पश्चात्ताप करीश. ॥५३॥

प्रावार्थ—हे आत्मन्! सर्व सुखनी प्राप्तिनुं कारण एवा जिनधर्मने पामीने, केवल प्रमाद दोषथीज, ते धर्मनुं सेवन; तें करणुं नही. मोटे तुं तहारो मेलज तहारा आत्मानो महोदो शनुं त न त्या करनारो थयो. मोटे तुं मरण पामीने परलोकमां शशिप्रजरा-

सावली नगरीनि विषे शूरप्रभ, अने शशिप्रभ एवे नामे बे जाई राज्य जोगवता हता. तेवागां एकदा समयने विषे, ज्ञानी गुरु श्री धर्मबोधसरि नगरीनी बहार उद्यानने विषे पधार्या. वनपालके जड राजाने वधामणी दीधी. राजाये वनपालकने घणुं जव्य आप्नुं. पत्नी बे बांधव, श्री गुरु पासे गया. त्यां विधिपूर्वक वंदन करो उचित स्थानके बेठा. गुरुए पण अवसर जाणी धर्मदेशना दीधी जेम के,

॥ शिखरिणीवृत्तम् ॥

सदापायः कायः, प्रणविपु सुखं स्थैर्यविमुखं ।

महारोगा भोगाः, कुवलयदशः सर्पमदशः ॥

गृहवेशः क्लेशः, प्रकृतिचपला श्रोरपि सला ।

यमः स्वर्गे वैरी, परमिह हितं कर्तुमुचितम् ॥ १ ॥

अर्थ-आ शरीर निरंतर अपायरूप ठे. एटले कष्टरूप, दोषरूप, अने पापरूप एहुं महामलिन आ शरीर ठे. तथा स्नेहिनुं सुख पण अस्थिर ठे एटले स्थिताये करीने रहित ठे. अर्थात् ते कृणमात्रमां स्नेही पण थाय ठे, अने तेज स्नेही कृणमात्रमां वैरी पण थाय ठे, अने

વિષય ભોગ હોતે, મહા રોગરૂપ હે. એટલે વિષય ખોગથી અનેક પ્રકારના, રોગ નુત્પન્ન થાય છે. અને સ્ત્રીયો હોતે, સર્પ સમાન હે. એટલે હોમ સર્પ કરતે, ને ઝેર ચઢે, ને પ્રાણનો નાશ થાય, તેમ સ્ત્રીના સંસર્ગથી વિકાર નુત્પન્ન થાય છે. અને તેથી અનેકવાર હોમ મરણ થાય છે. માટે હોમ ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહેહું, તે કેવલ ક્લેશરૂપ હે. અર્થાત્ નુંદના ઉપર બેસવા હોમો ગૃહસ્થાશ્રમ હે. એટલે હોમ નુંદનાં અઢારે વાંકાં હોય છે, તેમ ગૃહસ્થાશ્રમ વાલાને અનેક પ્રકારનાં વાંકાં આવી પડે છે. પણ કોઈ વાતનું પાંશરું પમ્તું નથી. એટલે ગમે તેવો કઠણ કમ્મર બાંધીને દટપણે, નુંદ ઉપર બેઠો હોય, તોપણ તે પુરુષ હાલ્યા વિના રહે નહીં. અને લક્ષ્મી કહેવાતો હોય તોપણ તેને કોઈ પ્રકારનું લાંઠન (પાપ) લાગ્યા વિના રહે નહીં. અને કાલ હોતે, સ્વેચ્છા પણ સ્વપ્નાં ચંચલ હે. અને સ્વલ હે. એટલે હેતરનારી હે. અને વૈરી એવો કાલ હોતે, માટે આ ચારી હે. એટલે પોતાની મરજીમાં આવે તે વચ્ચે હોવેને પક્ષીને લેઈ લાય છે. માટે આ પ્રવમાં નુત્કુંદુ આત્માનું હિત કરવું ઘટે છે. એટલે પરલોકમાં હિતકારી એવું ધર્મસાધન કરવું જોગ્ય છે ॥ ૧ ॥

હત્યાદિ ધર્મદેશના સાંખ્યી બન્ને ખાઈ ધેર આવ્યા. ધેર આવીને શૂરપ્રજ, પોતાના ખાઈ શશિપ્રજ પ્રત્યે કહેતો હવો. હે ખાઈ ! મહારે રાજ્યનો સ્વપ નથી. ત્યારે શશિપ્રજે કહું કે,

ज्या मोटे तहारे राज्यनो खप नथी ! त्यारे शूरप्रभे कहुं जाई ! राज्यने ठेके नरक पामीए.
 मोटे महारि राज्यनो सर्वथा प्रकारे खप नथी. त्यारे शशिप्रभे कहुं. हे जाई ! मनुष्य जब पा-
 नीने एले शुं करवा गमावे ठे ? ए सर्वे बालकने विहामणलप करी म्झुं ठे. मोटे खाने, पीने,
 चाबरी, काया बालबाथी हाथमां शुं आइशे ? कोण जाणे परलोक ठे के, नथी ! अने प्रत्यक्ष
 सुख म्झीने परोक्ष सुखने शुं करवा बांठे ठे. मोटे हे जाई ! महारुं कहेछुं मानीने आ राज्य
 जोगवा, परंतु उतावला थडने जो संसार म्झुं शो, तो पनीथी घणोज पश्चात्ताप करशो !
 अने बली पनी तमे कहेशो के, जाईए कहुं नहीछुं. मोटे हालमां सांसारिक सुख जोगवीने
 पनी बुढावस्थामां संयम लेज्यो. एवी रीते शशिप्रभे कहुं. त्यारे शूरप्रभे कहैतो हवो. अरे
 जाई ! ए तमे शुं कहुं ! ॥ धर्मस्य त्वरिता गतिः ॥ एले धर्मतो प्रमाद म्झीने जालदीथोडा
 करवो. मोटे आ राज्य ल्यो. एवी रीते कहीने बलात्कारे पोताना जाईने राज्य आपी शूर-
 प्रभे राजाये श्रीगुरु पासि जड दीहा लीधी. पनी घणां तप जप करी. अंते अनशन करी,
 समाधि सहित काल करीने पांचमा ब्रह्मदेवलोकने विषे देवतापणे उपन्यो. हवे शशिप्रभ
 राजा राज्य जोगवी, सात व्यसन' सेवी मरीने त्रिजो नरकने विषे नारकीपणे उपन्यो. हवे

शूरप्रज देवताये अवधिज्ञानना बले करी जायुं, त्यारे पोतानो जाई शशिप्रजने त्रिजो न-
 रकने विषे दीगो. देखीने विचारयुं के, एणे महारुं कहलुं न मान्युं, माटे नारकी थयो, ने घणुं
 दुःख जोगवे ठे. तोपण हुं ते दुःख टालुं. एम धारी ते देवता मोहनो लीधो नरकावा-
 सामां आव्यो. आवीने पोताना जाईने घणो घणो ताणवा मांज्यो, तेम तेम ते घणीजि वे-
 दना पामवा लाग्यो. पळी देवता केहे के, जाई ! तें महारुं कहवुं न मान्युं, चूंदा में तेने, घणुं ए-
 कह्युं हतुं. तोपण तुं समज्यो नही. माटे हवे शुं करीश ? त्यारे ते नारकी केहे, हे जाई ! हवे
 शुं करुं ? पळी शूरप्रज देव, परमाधर्मिने जलामण देइ पाळो देवलोकें गयो. शशिप्रज व-
 णोज पश्चात्ताप पाम्यो. पण ते पश्चात्ताप कांइ काम आव्यो नही. तेम जे प्राणी चिंतामणी
 रत्न समान मनुष्य जव पामीने जिन धर्म नही करे, ते प्राणी शशिप्रज राजानी पेटे महा
 शोचनाने पामशे !! अने जे प्राणी शूरप्रज राजानी पेटे प्रमाद मूकीने, जलदीथी धर्म सा
 धन करशे, ते प्राणी मोक्ष देवलोकनां सुख पांमशे. एवुं जाणी, प्रमाद मूकीने धर्म साधन
 करवुं. ए उपदेश.

१-१ जुगटुं. २ मांसभक्षण. ३ सुरापान. ४ वेश्यागमन. ५ आह्नेहीकर्म. (मृगयाकरवी) ६ चोरीकरवी.

७ परस्त्रीसिक्की.

शोचंति ते ११ द १० ए ८
 वे वराक्राः पश्चात् समुपस्थिते मले

सोऽंति ते वराया । पद्मा समुवड्यंमि मरणंमि ॥

पापप्रमादवशेन न संचितः कैः जिनधर्मः
 ५ ४ ५ ३

पावपमायवसेण । न संचियो जेहिं जिणधम्मो ॥५४॥

अर्थ-(जिहिं के०) जिमणे (पावपमायवसेण के०) पापरूप प्रमादना वशे करीने (जिणधम्मो के०) जिनधर्म जे ते (न संचियो के०) पोताना आत्माने विषे नथी संचय करयो. अर्थात् पोताना आत्मांमं जिनधर्म बरोबर ठसाव्यो नथी (ते के०) तेवा (वराया के०) रांक पुरुषो जे ते. एटले अज्ञान कष्टने करनारा पुरुषो जे ते (मरणंमि के०) मरण (समुवड्यंमि के०) प्राप्त थए सते (पद्मा के०) पढी (सोऽंति के०) शोक करे ते. के अररे! आपणे कांड पण धर्म साधन करया विना परलोकने विषे क्यांथी सुखी थइशुं!! इत्यादिक वणोज प-
 आत्ताप करे ते. ॥५४॥

प्रावार्थ-हे जीव ! जिवी जोइए तैवी तने धर्मसाधन करवानी सायत्री मली, तोपण कु-
गुरुना उपदेशथी जिनअज्ञा रहित अनेक प्रकारनां अज्ञान कष्ट करी, आ लोक तथा पर-
लोक ए प्रकारे बे लोकनुं सुख हारी गयो. केम के, लोकमां मनावे पूजावाना अहंकारथी,
समज्या विना अज्ञान कष्ट करयां, तेथी परलोकमां तने घणोज पश्चात्ताप थशे. मोटे थोडु
पण जिनआणा सहित धर्मसाधन करवामां प्रमाद रहित था. अर्थात् पांच प्रकारना प्रमादना
वशथी विराम पामीने जालदीथी धर्मसाधन करय. ॥५४॥

धिकधिकधिक संसारं देवः मृत्वा यत् तिर्यक् भवति

११ १० ९ ३ १ ५

धीधीधी संसारं । देवो मरिक्कण जं तिरी होई ॥

मृत्वा राजराजाश्चक्रवर्तिनः परिपच्यतेऽतएव नरकज्वालाभिः

७ ६ ५

मरिक्कण रायराया ॥ परिपच्चइ निरयजालाए ॥५५॥

१-१ मद्. २ विषय. ३ कषाय. ४ निद्रा. अने ५ विकथा.

इया माटे तहारे राज्यनो खप नथी ! त्यारे शूरप्रज्ञे कहं. जाई ! राज्यने ठेमे नरक पासीए.
 माटे महारे राज्यनो सर्वथा प्रकारे खप नथी. त्यारे शशिप्रज्ञे कहं. हे जाई ! मनुष्य प्रव पा-
 मीने एले शुं करवा गमावे ठे ? ए सर्वे बालकने बिहामणरूप करो मुखुं ठे. माटे खान, पीन,
 वावरी, काया बालवाथी हाथसां शुं आदेश ? को ए जाणे परलोक ठे के, नथी ! अने प्रत्यह
 मुख मूकीने परोक्त सुखने शुं करवा वांठे ठे. माटे हे जाई ! महारुं कहेलुं मानीने आ राज्य
 जोगवो, परंतु उतावला थइने जो संसार मूकशो, तो पळीथी वणोज पश्चात्ताप करशो !
 अने वली पळी तमे कहेशो के, जाईए कहं नहोतुं. माटे हालमां सांसारिक सुख जोगवीने
 पळी वृथावस्थासां संयम लेज्यो. एवी रीते शशिप्रज्ञे कहं. त्यारे शूरप्रज्ञे कहतो हवो. अरे
 जाई ! ए तमे शुं कहं ! ॥ धर्मस्य त्वरिता गतिः ॥ एटले धर्मतो प्रसाद मूकीने जालदीथो जा
 करवो. माटे आ राज्य ल्यो. एवी रीते कहने बलात्कारे पोताना जाईने राज्य आपी शूर-
 प्रज्ञ राज्याये श्रीगुरु पासे जाइ दीक्षा लीधी. पळी वणां तप जाप करी अंते अनशन करो,
 समाधि सहित काल करीने पांचमा ब्रह्मदेवलोकने विषे देवतापणे उपन्यो. हवे शशिप्रज्ञ
 राजा राज्य जोगवी, सात व्यसन' सेवी मरीने त्रिजो नरकने विषे नारकीपणे उपन्यो. हवे

शूरप्रभ देवताये अवधिज्ञानना बले करी जायुं, त्यारे पोतानो जाई शशिप्रभने त्रिजी न-
 रकने विषे दीजो. देखीने विचारयुं के, एणे महारुं कहलुं न मान्युं, मोटे नारकी थयो, ने वणुं
 दुःख जोगवे छे. तोषण हुं ते दुःख टालुं. एम धारी ते देवता मोहनो लोधी नरकावा-
 सामां आव्यो. आवीने पोताना जाईने वणो वणो ताणवा मांम्यो, तेम तेम ते वणीज वे-
 दना पामवा लाग्यो. पळी देवता केहे के, जाइ ! तें महारुं कहलुं न मान्युं, रूमा में तेने वणुं ए
 कहलुं हतुं. तोषण तुं समज्यो नही. मोटे हवे शुं करीश ? त्यारे ते नारकी केहे, हे जाई ! हवे
 शुं करुं ? पळी शूरप्रभ देव, परमाधर्मिने जलामण देइ पालो देवलोकें गया. शशिप्रभ व-
 णोज पश्चात्ताप पांम्यो. पण ते पश्चात्ताप कांइ काम आव्यो नही. तेम जे प्राणी चिंतामणी
 रत्न समान मनुष्य जव पामीने जिन धर्म नही करे, ते प्राणी शशिप्रभ राजानी पेटे महा
 शोचनाने पामशे !! अने जे प्राणी शूरप्रभ राजानी पेटे प्रमाद मूकीने, जालदीथी धर्म सा
 धन करशे, ते प्राणी मोठ देवलोकनां सुख पांमशे. एवुं जाणी, प्रमाद मूकीने धर्म साधन
 करुं. ए उपदेश.

१-१ जुगटुं. २ मांसभक्षण. ३ सुरापान. ४ वेश्यागमन. ५ आहेंडीकर्म. (मृगयाकरवी) ६ चोरीकरवी.

७ परस्त्रीसेववी.

शोचंति ते वराका. पश्चात् समुपस्थिते मरणे
११ ६ ७ १० ए ८

सोअंति ते वराया । पढ्हा समुवडियंमि मरणंमि ॥

पापप्रमादवशेन न संचितः ये जिनधर्मः
७ ४ ५ १ ३

पावपमायवसेणं । न संचियो डेहिं जिणधम्मो ॥५४॥

अर्थ—(डेहिं के०) डेमणे (पावपमायवसेणं के०) पापरूप प्रमादना वशे करीने (जिणधम्मो के०) जिनधर्म डेते (न संचियो के०) पोताना आत्माने विषे नथी संचय करयो. अर्थात् पोताना आत्मामां जिनधर्म बरोबर ठसाव्यो नथी. (ते के०) तेवा (वराया के०) रांक पुरुषो डेते. एट्ठे अज्ञान कष्टने करनारा पुरुषो डेते (मरणंमि के०) मरण (समुवडियंमि के०) प्राप्त थए सते (पढ्हा के०) पढी (सोअंति के०) शोक करे ते. के अरेरे ! आपणे कांड पण धर्म साधन करया विना परलोकने विषे क्यांथी सुखी थइशुं ! ! इत्यादिक वणोज प-
श्चात्ताप करे ते. ॥५४॥

प्रावार्थ-हे जीव ! जेवीं जोड ए तेवीं तेने धर्मसाधन करवानी सामग्री मली, तोपण कु-
 गुरुना उपदेशथी जिनआज्ञा रहित अनेक प्रकारनां अज्ञान कष्ट करी, आ लोक तथा पर-
 लोक ए प्रकारे बे लोकनुं सुख हारी गयो. केस के, लोकमां मनावो पूजावाना अहंकारशी,
 समज्या विना अज्ञान कष्ट करयां, तेथी परलोकमां तेने घणोज पश्चात्ताप थजे. मोटोथोडुं
 पण जिनआणा सहित धर्मसाधन करवामां अमाद रहित था. अर्थात् पांच प्रकारना प्रमादना
 वशथी विराम पामीने जालदीथी धर्मसाधन करय. ॥५४॥

विकृधिकृधिकृत् संसारं देवः मृत्वा यत् तिर्यक् भवति
 ११ १० ९ ८ ५

धीधीधी संसारं । देवो मरिऊण जातिरी होई ॥

राजराजाश्चक्रवर्तिनः परिपच्यतेऽतएव नरकज्वालाभिः

मृत्वा

७

६

ए

८

मरिऊण रायराया ॥ परिपच्येइ निरयजालाए ॥५५॥

१-१ मद. २ विषय. ३ कषाय. ४ निद्रा. अने ५ विकथा.

અર્થ-(હં કેળ) હં કારણ મટે (દેવો કેળ) દેવ હં તે (મરિજાળ કેળ) મરણ પામીને (તિરી કેળ) તિર્યંચ (હોઈ કેળ) થાય છે. અર્થાત્ દેવતા મરીને તિર્યંચમાં તથા પૃથ્વીઆદિકમાં નૃત્પન્ન થાય છે ! અને (રાયરાયા કેળ) રાજાના પણ રાજા હં ચક્રવર્તી, તે (મરિજાળ કેળ) મરણ પામીને (નિરય જાલાળ કેળ) નરકની જાલાલેમે કરીને (પરિપચ્છડ કેળ) અતિશે પચાય છે ! મટે (સંસારં કેળ) તે સંસારને (ધી ધી ધી કેળ) ધિક્કાર થાન ! ધિક્કાર થાન !! ધિક્કાર થાન !!! ઇહાં અતિશે ધિક્કાર જાણાવવાને મટે ત્રણ વચ્ચત ધિક્કાર કહ્યો છે. ॥૫૫॥

ત્રાવાર્થ-કોઈને એકવાર ધિક્કાર ! કોઈને બે વાર ધિક્કાર !! પણ આ સંસારને તો ત્રણ વાર ધિક્કાર કહ્યો. તેનું કારણ એ છે કે, દેવતા સરસા મહા રુદ્ધિવંત પણ, મરીને તિર્યંચ ગતિને વિષે અથવા પૃથ્વીઆદિકમાં હં પાષાળપે નૃત્પન્ન થાય છે ! આ શું નું આશ્ચર્ય છે !! તથા નું સંમના પ્રોક્તા, તથા ચોસઠ હજાર સ્ત્રીયોના પતિ, તથા ચોરાશી લાસ હાથી, ચોરાશી લાસ ઘોડા, ચોરાશી લાસ રથ, અને ઘનુઝ્ઝોરુ પાયડલ, વલો નવ બિયાન, અને ચૌદરત્ન તથા સોલ હજાર હલ્લ તથા બત્રીસ હજાર મુકુટબંધ રાજા ઇત્યાદિક, રાત્રી દિવસ હેની સેવામાં રહ્યા છે. એવા ચક્રવર્તી રાજા પણ મરીને નરકની જ્વાલામાં નૃત્પન્ન થાય છે ! ત્યાં તે

(વસિયં કેળ) નિવાસ કરયો હે. (ય કેળ) વલી ક્યારેક (સુરકગેસુ કેળ) વૃદ્ધના અગ્રને વિષે (વસિયં કેળ) નિવાસ કરયો હે. અર્થાત્ પૂર્વે કહેલા સર્વ સ્થાનકોમાં તું અનંતીવાર નિવાસ કરી આવ્યો હે. માટે તહારું નિવાસ સ્થાન એક ઠેકાણે નથી. ॥૫૭॥

ત્રાવાર્થ-કોઈ શિષ્યને પોતાના દેશનું, તથા પોતાના ગામનું, તથા પોતાને રહેવાની ઈ-મારતનું; તથા પોતાની ઉત્તમ જ્ઞાતિનું, તથા પોતાના પ્રસિદ્ધ કુલનું, તથા પોતાના ઉત્તમ વર્ણનું, इत्यादिक અપ્રિમાનેને ધારણ કરતો જોઈને, ગુરુ ઉપદેશ કરે હે. કે, હે શિષ્ય ! તું મિથ્યા અપ્રિમાન શું કરવા કરે હે ? પરંતુ તું વિચાર કર્યું કે, આ સંસારમાં ભ્રમણ કરતાં કેટલીએક વસ્તુ તું પર્વતને વિષે પથ્થરરૂપે થઈ આવ્યો હે. તથા કેટલીએક વસ્તુ પર્વતની ગુફામાં પણ સિંહાદિક પશુરૂપે થઈ આવ્યો હે. તથા કેટલીએક વસ્તુ સમુદ્રને વિષે જાલજંતુ રૂપે થઈ આવ્યો હે. તથા કેટલીએક વસ્તુ વૃદ્ધોના અગ્રપ્રાગમાં કાગળા પ્રમુખ પક્ષિરૂપે નિવાસ કરી આવ્યો હે. इत्यादिक ઘણીક જાગ્યાં નિવાસ કરી આવ્યો હે. માટે તહારું કીયું એક નિવાસ સ્થળ હે ? અર્થાત્ એક પણ ઠેકાણે નિવાસ કરવાના સ્થાનનો તહારો નિ-શ્ચય નથી. તો પણ તહારું મહારું કરીને મિથ્યા અપ્રિમાન શું કરવા કરે હે ? ॥૫૮॥

देवः नैरेयिकः इति च कीटः पतंगः इति मानुषः एषः परावर्तते

१ ५ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९

देवो नेरइन्ने त्ति य। कीड पयंगु त्ति माणुसो एसो ॥

रूपीरूपवान् च विरूपः

सुखभागी

दुःखभागी च

१० ११ १२

१४

१५

१३

रूवस्सी य विरूवो । सुहन्नागी दुस्सन्नागी य ॥५॥

अर्थ-हे जीव ! तूं केटलीएक वखत (देवो के०) देव थयो ठे, तथा (नेरइन्ने त्ति के०) केटलीएक वखत नारकी ए प्रकारे थयो ठे. (य के०) वली (कीरु के०) केटलीएक वखत कमियादिक कीम्मे थयो ठे, तथा (पयंगु त्ति के०) केटलीएक वखत पतंगियो ए प्रकारे थयो ठे. वली (माणुसो के०) केटलीएक वखत मनुष्य थयो ठे. वली (एसो के०) एज तुं (रूवस्सी के०) केटलीएक वखत रूपवंत थयो ठे. (य के०) वली एज तुं (विरूवो के०) केटलीएक वखत कुरूपवंत थयो ठे. (य के०) वली (सुहन्नागी के०) केटलीएक वखत सुखनो भोगवनारो थयो ठे. अने वली (दुस्सन्नागी के०) केटलीएक वखत दुःखनो भोगवनारो पण थयो ठे. ५८

आवार्थ-आ जीवे नटवानी पेटे झूठा झूठा रूपे करीने आ संसाररूपी रंग न्नीमिमां अनेक प्रकारनां नाटक करयां हे. जेम् के, कोइक वखत देवतानो वेश प्रजाव्यो, त्यारे एवुं विचारयुं के, जागतमां महारा जेवो कोइ सुखीयो नथी. तथा कोइक वखत नारवीनो वेश प्रजाव्यो, त्यारे एवुं विचारयुं के, जागतमां महारा जेवो कोइ दुःखीयो नथी. तथा कोइक वखत ति र्गचनो वेश प्रजाव्यो, त्यारे एवुं विचारयुं के, जागतमां महारा जेवो कोइने पराधीनपणानुं दुःख नथी. वली कोइक वखत मनुष्यनो वेश प्रजाव्यो, त्यारे एवुं विचारयुं के, जागतमां कोइ महारा जेवो श्रेष्ठ बुद्धिवालो नथी. एमज कोइक वखत पोताना पुजलना रूपनो अहं कोइ करयो, के, महारा जेवो जागतमां कोइ कुरूपवान् नथी. एम मांकमानी पेटे कोइ कार करयो, के, महारा जेवो जागतमां कोइ कुरूपवान् नथी. एम मांकमानी पेटे कोइ एवुं विचारयुं के, महारा जेवो अने कोइ वखत दुःखी थइने नाच्यो. मटि हे आत्मन् ! ए सर्व वेशने सुखी थइने नाच्यो, फरीथी तेवा वेश धारण करवा पडे नहीं. तेवो उद्यम करय. ॥ ५८ ॥

असत्य जाणीने, राजा इति च द्रमकोरंक इति च एषः श्रृपाक इति एषः वेदविकृ

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८

रानुत्ति य दमगुत्ति य । एस सवागुत्ति एस वेयविक्र ॥

स्वामी दासः पूज्यः खल इति अधनः धनपतिरिति
ए १० ११ १२ १३ १४

सामी दासो पुज्जो । खलोत्ति अधणो धणवइत्ति ॥ ५९ ॥

नापि अत्र कोपि नियमः स्वस्यकर्मतस्यविनिवेशः तस्यसदृशी कृताच्चेष्टायेनसः

५ १ २ ३ ४ ५

नवि इत्त कोइ निअमो । सकम्मविणिविठ्सरिसकयचिठ्ठो ॥

अन्यान्यरूपेष्वेवः नटइव पात्रत्ते जीवः

७ ६ ५ ४ ३ २ १

अभुन्नरूवेवसो । नडुव परिअत्तए जीवो ॥ ६० ॥ युग्मम् ॥

अर्थ-हे जीव ! तું केटलीएक वखत (राज चि के०) राजा ए प्रकारे थयो. (य के०) वली (दमगु चि के०) जीखारी ए प्रकारे थयो. (य के०) वली (एस के०) एज्ज तुं (सवागु चि के०) चंमाल ए प्रकारे थयो. वली (एस के०) एज्ज तुं (वेयविज्ज के०) वेदनो जाण थयो. वली (सामी के०) स्वामी थयो. अने (दासो के०) दास थयो. (पुज्जो के०) पूज्य थयो. अने (खलो चि के०) खल ए प्रकारे थयो. वली (अधणो के०) निर्धन थयो. अने (धणवइ चि के०)

તથા તેના (અફિણના) સ્વાધાથી લોકમાં પણ આશ્વરૂ હજીતનો ઘટાનો દેખાય છે. તથા તે સ્નાનાથી કાંઈ ઉત્તમ રસાયણ હોવી ગુણ નથી થતો, એટલુંજ નહીં, પરંતુ શરીર પણ સરાવ પ્રાપ્ત દેખાય છે. વહી તે અફિણ ન મહાવાથી કોઈ વસ્તુ ઠાંટિયા થઈને મરવા વસ્તુ પણ આવે છે. इत्यादिक अफिणना अनेक प्रकारना अवगुण जाणो हे, देखे हे, अने अनुभव हे; तो पण तेने मूकी शकतो नथी. तेंच कारण कांइ अभ्यास अने कुसंगविना बीडुं जाणातु नथी. तेम आ जीवने पण अनादिकालना अभ्यासथी तथा विषयी जीवनी सोवतथी, आ येच प्रकारनां विषय सुखमां दुःख हे. एम जाणे हे, देखे हे, तथा अनुभव हे, तोपण अफि-
णना व्यसननी पेठे सारु मानी बेठी हे. तेथी एने अनेक प्रकारनां नीचां उंचां रूप करी आ संसारने विषे नाटक करवुं पडे हे. वली शास्त्रमां कहुं हे के,—

॥ अनुष्टुप् छन्दम्. ॥

अवमानात्परि श्रेयादपवन्धनक्षयात् ॥

प्राप्ता रोगाश्च शोकाश्च जात्यन्वयशतेष्वपि ॥ १ ॥

अर्थ-अપમાનથી, તથા ઁંચી પદવીથી પમવાથી, તથા વધ વંધ અને થનનો રૂપ તે થકી

शैकमो जातिमां रोग न शोक, आ जीवि प्रोगव्या ते ॥१॥ आ अधिकार संबंधी श्री आ-
चारांगडी सूत्रमां विशेष प्रकारि कहंते, त्यांथी जोइ लेवुं. ॥५॥६॥

असातमसुखं बहुलं यामुताः

नरकेषु वेदनाः

अनुपमाः

५

४

नरएसु वेअणानुं । अणोवमानुं असायबहुलानुं ॥

बहुविधाः

अनंतकृतः

प्राप्ताः

त्वया

रेजीव

६

५

ए

२

१

रेजीव तए पत्ता । अणंतखुत्तो बहुविहानुं ॥६॥

अर्थ-(रे जीव के०) हे जीव ! (तए के०) तें (नरएसु के०) रत्नप्रजादिक सात नरकेने
विषे (अणोवमानुं के०) उपमा रहित एवीयो (असायबहुलानुं के०) दुःखे करीने अरेली ए-
वीयो, एटले अशाता वेदनीय कर्भो उत्पन्न थएली एवीयो, अने (बहुविहानुं के०) बहु
प्रकारनी (वेअणानुं के०) वेदनानुं जे ते (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (पत्ता के०) पामी
हे. अर्थात् तु प्रोगवी चूक्यो ते. ॥६॥

प्रावार्थ—हे आत्मन् ! तें बीडो गतियोमों तो अनेक प्रकारनां दुःख भोगव्यां, परंतु रत्न-
 प्रज्ञादिक नरकोनां दुःखतो कही शकाय तेवां ठेड नही ! केम के, तेने विषे अनंती शीत
 वेदना, ॥१॥ तेमज अनंती उण वेदना. एटले आपणे अहिना आकरा धंखवखता खेरना
 अंगारा होय, तेना उपर ते उणवेदनीवाला नारकीना जीवने सुवांने, तो तेने घणीज निजा
 आवी जाय. ॥२॥ तथा एवीज रीतनी अनंती कुधा वेदना, एटले जगत्मां रहेला सर्व घृ-
 तादिक पुजलो ते नारकीना जीवने खरावीए, तोपण तेनी कुधा पूरी न थाय. ॥३॥ तेमज
 अनंती तृषा वेदना. एटले जगत्मां रहेला सर्व समुज्जनां पाणी ते नारकीना जीवने पाइए,
 तो पण ते नारकीना जीवनी तृषा ठीये नही. ॥४॥ तेमज अनंती खरज वेदना, एटले अ-
 नेक प्रकारनां तरवार प्रमुख शस्त्रवेम करीने, ते नारकीना जीवने वर्षण करे, तोपण ते नार-
 कीना जीवनी खरज मेटे नही. ॥५॥ तेवी रीते अनंती परवशपणानी वेदना, एटली बधी
 ठे के, आखा जगत्मा परवशपणानी वेदना एकठी करीए, तोपण तेना बरोबर न थाय. ॥६॥
 तेवी रीते, ज्वर ॥७॥ दाह ॥८॥ ज्वर ॥९॥ अने शोक ॥१०॥ ए चारनी वेदना आखा ज-
 गत्नी एकठी करीए, ते थकी पण एकिक वेदना अनंतगुणी जाणवी. आवी अनंतगुणी वे-
 दनाउ, सात व्यसननां खेवनार प्रमुखने भोगववी पमेवे. जेमके, कीइए परस्त्री संग कर्यो

होय, तेने त्यां (नरकमां) तेज स्त्रीना आकार डीवो जोढानी पुतली बनावीने, अने तेने
अग्निवने सारी पेठे जालचील धखधखती करीने, ते स्त्रीनी साथि ते परमाधर्मियो अनेकवार
ते पुरुषने बलात्कारि आलिंगन करवि ठे. इत्यादिक नरकने विषे अतंतुणी वेदना शास्त्र-
मां कही ठे. तेने विषारीने हे मंदमते ! काइक तो पाप करतां पाळो नसरथ ! ॥६१॥
आ नरकनां दुःखना अधिकारने विशेषे जाणवानी मरजी होय तो, श्री सयगमांग स-
प्रना प्रथम श्रुतस्कंधना पांचमा नरक विभक्ति अध्ययनने विषे जोइ लेज्यो.

देवते

मनुष्यते

परमयोग्य

वपगतेन

३

७

३

देवते मणुअसे । पराभिउंगत्तणं नवगएणं ॥

भीमगदुःखं

बहुविध

६

५

अननकृत्यः

समनुभूतं

७

मीसणुहुहं बहुविहं । अणंतखुत्तो समणुभूअं ॥६५॥

अर्थ-हे जीव ! (देवते के०) देव जवने विषे, तथा (मणुअसे के०) मनुष्य जवने विषे
(पराभिउंगत्तणं के०) परतंत्रपणाने (नवगएणं के०) पांभ्यो एवो तुं जे तेणे (बहुविहं के०)

बहु प्रकारनुं (जीसण्डुहं के०) ज्ञानक दुःख डेतै (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (समणु-
नूअं के०) अनुभव करयुं ते ॥६५॥

आवार्थ—हे आत्मन् ! विशेष ज्ञानवंत एवा देव भवने विषे, तथा मनुष्य भवने विषे पण,
स्वतंत्रपणु सुक्कीने परतंत्रपणा वने, एटले परवशपणे रहीने, अर्थात् इन्द्रियोने वश थइने,
महामहा कष्ट अनंतीवार जोगव्यां ठे. एटले इन्द्रियोए जेम जेम तने नचाव्यो, तेम तेम तुं
नाच्यो. नै तेथी महा ज्ञानक दुःखने पाम्यो; परंतु ते इन्द्रियोने तें वश न करी. मोटे ज्यारे
त्यारे पण, ते इन्द्रियोने वश करीने आत्मसाधनमां वर्त्तिश, त्यारेजतहारुं कडयाण थशे. ६५॥

तिर्यगाति

अनुप्रासः

भीममहावेदनाः

अनेकविधा.

१

२

४

३

तिरियगइं अणुपत्तो । भीममहावेअणा अणेगविहा ॥

जन्ममरणारघट्टे

अननकृतः

परिभ्रान्तः -

५

६

७

जम्मणमरणरहट्टे । अणंतखुत्तो परिप्रमिउं ॥६३॥

अर्थ- हे आत्मन् ! तू (तिरियगइ के०) तिर्यच गतिने (अणुपत्तो के०) पाप्म्यो ते. त्यां (अणुगविहा के०) अनंक प्रकारतो (भोममहोवैअणा के०) जयंकर एवो महोदो वेदनान्तिने सहन करता सतो (डम्मण मरण रहेट्ट के०) डान्म मरणरूप रहेट्टने विषे (अणंतखुत्तो के०) अनंतोवार (परिप्लवित्त के०) परिभ्रमण करी आव्यो ते. ॥ ६३ ॥

भावार्थ- हे जीव ! तू तिर्यच गतिने विषे गया, त्यां आगल गधेमादिपणे अवतरीने कुं-
जारादिकना हाथनां घणां नफणां खाइ आव्यो ते. वली बोमा प्रमुखना अवतार धारण क-
रीने घणा कोरनादिकना प्रहार सहन करी आव्यो ते. अने हाथो प्रमुख थडने अंकुशना
प्रहार सहन करी आव्यो ते. वली बलइ प्रमुखना जवमां घणो परणोनी आरोना प्रहार खाइ
आव्यो ते. वली मांकमां प्रमुखना जवमां घेरघेर शलामो करी नाचीने रोटलाना डुकमा प-
रांणे पामवानुं कष्ट सहन करी आव्यो ते. वली बोकमा प्रमुखना जवमां मरणांतकष्ट सहन
करी आव्यो ते. वली पोपट प्रमुखना जवमां पांजारादिकने विषे बंधनकष्टने सहन करी
आव्यो ते. अर्थात् एवुं कोइ दुःख नथो के, जे दुःखने तें सहन नथो करयुं !! ए प्रकारे
अनंतोवार घोर महा जयानक दुःख तें सहन करयां ते. माटे हवे एवुं धर्मसाधन करय के,
जिथी तेवां दुःख जोगववां पने नहो. ॥ ६३ ॥

પાવંતિ કાન્યપિ ૬
દુઃખાનિ ૭

શારીરાણિ ૩

માનસાનિ ૫

અ સંસારે ૪ ૭

જાવંતિ કેવિ દુઃખા । સારીરા માણસા વ સંસારે ॥
પ્રાપ્તઃ અનંતરુત્તરઃ ૧૧ ૧૦ ૧ ૯
જીવઃ સંસારકાંતારે

પત્તો અણંતલુત્તો । જીવો સંસારકંતારે ॥૬૪॥

અર્થ—(જીવો કેળ) જીવ જા તે (સંસારે કેળ) સંસારને વિષે (સારીરા કેળ) શરીર સંબંધી (વ કેળ) વલી (માણસા કેળ) મન સંબંધી (જાવંતિ કેળ) જાટલાં (કેવિ કેળ) કોઈ પણ (દુઃખા કેળ) દુઃખ હે, તેને (સંસારકંતારે કેળ) સંસારરૂપી અટવીને વિષે (અણંતલુત્તો કેળ) અનંતીવાર (પત્તો કેળ) પામ્યો હે. એટલે સંસારરૂપ અટવીમાં પરિભ્રમણ કરતાં આ જીવ સર્વે દુઃખ સહન કરી આવ્યો હે. ॥૬૪॥

પ્રાવાર્થ—આ સંસારને વિષે દુઃખ બે પ્રકારનાં હે. એક શરીર સંબંધી રોગાદિકે કરીને દુઃખ હે. અને બીજું મન સંબંધી દૃષ્ટ વસ્તુના વિયોગાદિક થકી દુઃખ હે. તે સર્વે દુઃખ આ સંસારરૂપ અટવીને વિષે ભ્રમણ કરતાં, આ જીવે અનંતીવાર ખોગવ્યાં હે. ॥૬૪॥

तृणा अन्तःस्थः संसार तादृशी तव आसीत् न के
 ७ ५ ३ १ ६

ताहा अणंतखुत्तो। संसारे तारिसी तुमं आसी ॥
 यां तृणां प्रशमितुं सर्वोदधीनां उदकं न तीरीकुर्यात् न समर्थमवेत्

७ ८ ९ १० ११ १२

जं पसमेनुं सबो। दहीणमुदयं न तिरिज्जा ॥ ६५ ॥

अर्थ-हे जीव ! (तुमं के०) तने (तएहा के०) तृणा. अर्थात् तृषा (तारिसी के०) ते प्रकारनी (अणंतखुत्तो के०) अनन्तीवार (संसारे के०) नरकरूप संसारने विषे (आसी के०) उत्पन्न थइ हती. (जं के०) जे तृषाने (पसमेनुं के०) शमावावने अर्थे (सबोदहीणं के०) सर्व समुज्जोनुं पण (उदयं के०) जल जे ते (न तिरिज्जा के०) न समर्थ थाय !!! ॥ ६५ ॥

आ प्रकारनो अर्थ प्रथम नरकनी वेदनामां कही गया होए. मोटे पुनरुक्ति दोषनुं निवारण करवा मोटे आ प्रकारनो प्रामार्थ जाणवो. के, हे जीव ! तने अनन्ती तृणा उत्पन्न थइ ठे, के, ते तृणा शमाववाने मोटे, सर्व समुज्जोना पाणीना बिण्डु डोटला धनादिक वरे पण तहारी तृणा पूरी थाय तेम नथी. ते कहुं ठे के,

यत्पृथिव्यां ब्रीहियवं । हिरण्यं पशवः स्त्रियः ॥

नालमेकस्य तत्सर्वं । मिति पश्यन्त मुह्यति ॥ १ ॥

अर्थ-सबली पृथ्वीमां उत्पन्न थएली अनेक प्रकारनी मांगेर तथा अनेक प्रकारना घन
अने ऊव विंगेर सवलुं धान्य, जो एक ऊएने प्राप्त थाय, तोपण तेने धान्य संबंधिनी तृष्णा
पूरी न थाय. तेमऊ सवल्ला ऊगतमां रहेलुं हीरा, माणिक, मोती, सोनुं रूपु विंगेर धन, एक
पुरुषने प्राप्त थाय, तोपण ते पुरुषनी धन संबंधिनी तृष्णा पूरी न थाय. तेमऊ ऊगतने विषे
ऊटला हाथी, घोमा, उंट बलद, गायो, भैंशो विंगेर चतुष्पद जीवो छे, ते जो एक ऊएने
प्राप्त थाय, तो पण ते पुरुषनी चतुष्पद संबंधिनी तृष्णा पूरी न थाय. तेमऊ ऊगतने विषे रू-
पालामां रूपाली देवांगनानु तथा महोटा महोटा राजानी राणीयो तथा महोटा महोटा धना-
दयनी स्त्रीयो ऊवी के, अत्यंत लावण्यवाली, अत्यंत गुणवाली अने सुंदर
सुगंधवाली एवी ऊवान स्त्रीयो जो एक पुरुषने, प्राप्त थाय तोपण, ते पुरुषनी स्त्री संबंधी तृष्णा
पूरी न थाय ए प्रकारनो विचार करीने ऊ माह्यो पुरुष वैराग्यने पांमे छे. तेऊ पुरुष संसारने
विषे मोह पामतो नथी. ॥ १ ॥

माटे हे आत्मन् ! उपर कहा प्रमाणे तु अनंतीवार विषयो जोगवी चुक्यो ते. परंतु डी सुखनी
ते एक वखत पण अनुभव नथी करयो, एवा आत्म सुखनी प्राप्तिने विषे उद्यम करय ॥६५॥

आसीन् अमंतकृतः संसारेन कथं तव भुधाणि तादृशो

६ ५ १ २ ४ ३

आसी अणंतखुत्तो । संसारे ते छुहावि तारिसिया ॥

मां प्रशमिनुं सर्वः पुद्गलकायोपि घृतादिरपि न तीर्यात् न शक्नुयात्

७ ८ ९ १० ११ १२

डां पसमेनुं सबो । पुग्गलकानुंवि न तरिज्जा ॥६६॥

अर्थ-रे डीव ! (संसारे के०) नरक प्रवरूप संसारने विषे (ते के०) तने (तारिसिया के०)
तेवा प्रकारनी (बुहावि के०) कृथा पण (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (आसी के०) उत्पन्न
थइ हती के, (डां के०) डी कृथाने (पसमेनुं के०) शमाववाने (सबो के०) सर्व एवा (पुग्गल-
कानुंवि के०) घृतादिरूप पुज्जलना समूह डी ते पण (न तरिज्जा के०) न समथ थाय ॥६६॥

प्रावार्थ-हे आत्मन् ! नरक प्रवने विषे तने एवी कृथा उत्पन्न थइ हती के, आ जगतमां
रहेला डी घृतादिक सज्जला सारा सारा पुज्जलोवरु पण, ते कृथानी जांत थाय तेम नहोतु.

एवी कुधावेदनी तें परवशपणामां अनंतीवार सहन करी ठे. माटे तने उपदेश करवानो एट-
 लो ज ठे के, आज स्वाधीनपणामां एकासण करुं, अथवा एक उपवास करवो, तेमां पण
 तने महोदो विचार थइ पई ठे. अने वली तुं एहुं बोलि ठे के, महाराथी संवत्सरीनो उपवास
 पण वनी शकवो कठण ठे. कारण के, महाराथी तो एक घन्मिवार पण चूखुं रहेवातुं नथी.
 एम कहीने अनेक प्रकारनां सारां सारां जोजन करावी जमे ठे, परंतु हे मूढ जीव! आखो जा-
 न्मारी थइने तें केटला मण घृतादिक मिष्ट पदार्थो खाधा हशे? तेनुं सुख लेश मात्र पण आज
 तने रहुं नही. केम के, जो तुं तहारा हाथे तहारी जीभ उपर हाथ फेरवी जो के, ते घृतादिक
 पदार्थोनी कांइ पण चिकाश जाणाय ठे? अर्थात् नथी जाणातो. तेमज हवेथी पण तुं अनेक
 प्रकारना पाप प्रपंचादिक करी. सारां सारां जोजन करीश, तोय पण ध्वनी पेठे ते जिह्वा
 इंड्रि तस थवानी नथो. अने जिह्वा इंड्रिनु पोषण ठे, तेज सर्वे इंड्रियेना पोषणनुं मूल ठे.
 एटले जेम वृद्धना मूलमां पाणी नांखीए, तो वधा वृद्धां तें पाणी पसरे. तेम एक जिह्वा
 इंड्रिने वृदी मूकवाथी बीजो इंड्रियो प्रयासे करीने जातो होय, ते पण कुमार्गे चाले ठे. माटे
 नोर्ति शास्त्रां कहुं ठे के, "जितं सर्वं जिते रसे" एटले जोणे रसना इंड्रिय जाती, तणे सवली
 इंड्रियो जीतो जाणवो. केम के, रसेने इंड्रियेने मोकली मूकवाथी मद्यमांसादिकने विषे पण

प्रवृत्ति थाय ते. अने तेथी विषयनी वृद्धि थाय ते. तेणे करीने नरकादिकने विषे डहुं पमे ते.
 त्यां पूर्वे केहेली कुधा वेदनी सहन करवी पमे ते. एटला जा माटे ग्रंथकारे कुधा वेदनीना स्वरूपने
 विशेषे जाणाववाने माटे फरीथी वर्णन करयुं ते. माटे तेथी पुनरुक्ति दोष समजावो नही. ॥६६॥

जन्ममरणाना परावर्तनशतानि

कृत्वा अनेकानि

४

काकुणम ऽणेगाइं । जन्ममरणपरियट्टणसयाइं ॥

यदि लभते यथेच्छितं सुखं जीव.

दुःखेन मनुषत्वं

१

ए

७

दुःकेण माणुसत्तं । जइ लहइ जाहिहियं जीवो ॥६७॥

अर्थ-(जइ के०) ज्यारे (जीवो के०) जीव जेत (अणेगाइं के०) अनेक एवां (जन्ममरण के०) जन्म मरण तेनां (परियट्टण के०) परावर्तन तेनां (सयाइं के०) शेंकमो. एटले जन्म मरणनां शेंकमो परावर्तनेने (काकुणं के०) करीने (दुःकेण के०) दुःखे करीने (माणुसत्तं के०) मनुष्यपणाने पामे ते, त्यारे (जाहिहियं के०) यथा इहा प्रमाणे. एटले पोतानी इहा प्रमाणे कुशलपणाने (लहइ के०) पामे ते. ॥६७॥

પ્રાવાર્થ-રે આત્મન્ ! અનેતે એવાં જન્મ મરણનાં શંકનો ઇટલે કયારેક જન્મ, કયારેક
 મરણ, એ પ્રકારનાં દુઃખ સહન કરીને, જ્યારે આ હીવ મનુષ્યપણાને પામે છે, ઇટલે અકામ
 નિર્જારા અને પ્રવસ્થિતિનું પરિપક્ષણુ ઇત્યાદિક કારણ વડે કરીને મનુષ્યપણાને પામે છે,
 ત્યારે તેને જોડતી ચીજ મલી શકે છે. ઇટલે દેવતાના સુખને આપનારો, તથા મોકુના સુ-
 ખને આપનારો આ મનુષ્ય પ્રવ છે. પરંતુ મનુષ્યપ્રવ વિના કોઈ પ્રવ વડે સુખની પ્રાપ્તિ થઈ
 શકતી નથી. ઇટલાજી મોટે જ્ઞાની પુરુષોએ સર્વ પ્રવ કરતાં આ મનુષ્યપ્રવને ઉત્તમમાં ઉત્તમ
 ગણ્યો છે. અને દશ દૃષ્ટાંતે કરી દુલ્ભ પણ ઇટલાજી મોટે કહ્યો છે. આ દશ દૃષ્ટાંતનું સ્વ-
 રૂપ પ્રસિદ્ધ છે મોટે. તથા ગ્રંથ વિસ્તાર થવાના પ્રયત્ની લક્ષ્યું નથી. મોટે આવા મોંઢામાં મોંઢા
 મનુષ્યપ્રવને પામીને એલે ગમાવી અવસર ચૂકવો નહી. ॥૬૭॥

તન્મનુષ્યજન્મ તથાદશદૃષ્ટાંતવન્ દુર્લભભાષે વિદ્યુહતાચંચલં ષ મનુજત્વં

૫ ૭ ૫ ૩ ૬
 તંતહુહ્નહલંનં।વિકુહ્નયાચંચલંચ મણુયત્તં॥

ધર્મે	યઃ	વિષીદતિ	સ.	કાપુરુષઃ	નઃ	સત્પુરુષઃ
૭	૩	૮	૯	૧૭	૧૭	૧૧

धम्मंमि जो विसीयइ । सो कानरिसो न सप्पुरिसो ॥६८॥

अर्थ—(जो के०) ऊँ पुरुष (तह दुल्लहलंजं के०) तथा प्रकारे एटले चुल्लकादि दश दृष्टांते करी दुःखे पामवा योग्य एवुं (च के०) बली (विजुलया चंचलं के०) विजलीरूप लतानी पेटे चंचल एवुं (तं के०) ते, एटले ते योग्य एवुं (मणुयत्तं के०) मनुष्यपणुं, तेने पामोने (धम्मंमि के०) धर्मेने विषे (विसीयइ के०) खेद पामे ठे (सो के०) ते (कानरिसो के०) कुत्सित (निदित) पुरुष जाणवो. पण (सप्पुरिसो के०) सत्पुरुष (न के०) न जाणवो ॥६८॥

ज्ञावार्थ—ऊँतशासनमां प्रसिद्ध एवां दश दृष्टांते दुर्लभ एवो, अने विजलीना ऊँचकारानी पेटे कृष्णभंगुर एवो, ने ऊँमां कोइ प्रकारनी पण खागी नथी एवो. एटले आ मनुष्यनो जव अही क्षीपमां थयो, तेमां वली कर्म नृमिमां थयो, तेमां वली आर्य देशमां थयो, तेमां वली उत्तम कुलने विषे थयो, तेमां वली अविकल पंचिंद्रिये पूण थयो, तेमां वली निरोगी काया पाम्यो, अने तेमां वली सहुरुनो अने सत शास्त्र सांजलवानो लोग बन्यो; तेम लता पण, ऊँ पुरुषो, धर्मसाधन करवामां प्रमाद करे ठे, ते पुरुषो निर्दोष करवा योग्य थाये ठे, पण ते सत्पुरुषोनी पंक्तिमां गणवा लायक थता नथी. माटे हे लोग ! पूर्वे अनुभव करेला पशुप-स्वप्नावने मुकी देइने, मनुष्यजवने लेखे लगाम्नामां उग्र करथ. ॥६८॥

॥ उपजातिवृत्तम्. ॥

मानुष्यजन्यनि तदे संसारसमुद्रस्य लब्धेति

अनिर्ग्रथमः

五、三、二、一

24

五

3

W

2/

माणस्सज्जम्मे तानि लब्धयंमि । जिणिदधम्मो न कञ्च य ज्ञेणं ॥

ब्रुटि गणे यथा धानुषकेण

हस्तौ दृष्टव्यौ तथा च भवद्वयं तेन

D
 2
 D
 2
 3
 2

32

52

३२

6

तुष्टे गुणे जह धाणुक्कणं । हन्ता मलेखा य अवरस्स तेणं ॥ ६९ ॥

અર્થ—(હિણં કેળ) હિણે (તમિ કેળ) સંસારરૂપ સમુદના કાંઠારૂપ (માણુસ્સહમ્મે કેળ) મનુષ્ય હનમ (લઘયંમિ કેળ) પામે સતે (હિણિંદધમ્મો કેળ) હિનેંદનો ધર્મે હેતે (ન કલે કેળ) નથી કરયો (તેણં કેળ) તેણે અર્થાત્ તેને (ય કેળ) પણ (હાહ કેળ) હેમ (ધાણુક્કણે કેળ) ધનુર્ધારિ પુરુષ હેતેણે અર્થાત્ તેને (ગુણે કેળ) પણહ (તુદે કેળ) તૂટે સતે (અવસ્સ કેળ) નિશ્ચે (હઠ્ઠા કેળ) હાથ (મલેહ્વા ય કેળ) ઘસવા પમેહા હે. તેમ આ હીવેને પણ હાથ ઘસવા પમે હે. એટલે પઠી ઘણો પશ્ચાત્તાપ કરવો પમે હે. ॥૬૯॥

प्रावार्थ-अनेता अवरूप समुद्रमां अटकतां अटकतां मनुष्य जन्मरूप कांठो प्राप्त थए सते
 पण. जेणे अहिंसारूप जिनधर्म न आचरण करयो, तेने; जेम रणसंग्राममां युद्ध करवा गएला
 एक धनुर्धारी पुरुषना धनुष्यनी पणन तूटी गइ, तेथी तेने जेम हाथ बसवा पम्या, तेम तहारे
 पण हाथ बसवा पम्ये. माटे, हे जीव ! जो तुं पण नती सामग्री सते जिनधर्मरूप जातुं नहि
 ग्रहण करे, तो तहारे पण मरणावस्थाने पश्चात्ताप करवोज पम्ये. ते आ प्रकारे के, अरेरे !!
 में नती सामग्री ए पण आ शुं करयुं !! के, परलोकें जतां धर्मरूप जातुं कांइ पण लीधुं
 नही ! माटे हवे हुं शुं करीश ! एवीरीति तहारे हाथ बसवा पम्ये. वली जेम आ अवमां थोमो
 काल रहेवा माटे कोइ पुरुष ज्यारे परदेश जवानो होय, त्यारे ते पुरुष प्रथमथी जाता विग-
 रेनो एटलो बंधो बंदाबस्त करी राखे ठे के, अमुक जाग्याए उतरीशुं, ने त्यां अमुक ओजन
 करीशुं. एवी रीतनो ठराव करीने पळी पोतानी साथे जातादिक घणी सामग्री लेइने जाय
 ठे. पण जातु जिधा शिवाय जतोनथी. तेम तहारे तो अहिंथी मरीने क्यां जतुं पम्ये ? ने
 त्यां केठला दिवस रेहेतुं पम्ये ? अने कोने त्यां जइने उतारो करवो पम्ये ? अने मार्गमां
 जातु जिधा विना शुं खाइशुं ? इत्यादिक परलोक संबंधी तेने कांइ पण विचार थतो नथी !

माटे हे मूढ जीव ! सर्व दुःख मात्रने निवारण करनार अने मनोवांन्तित सुखने आपनार एहु धर्मरूप जातुं संगीथे राख्य. ॥६९॥

॥ पद्धरीट्टचम ॥

रे जीव नितरां शृणु चंचलस्वभावान् मुक्त्वा परलोके यास्यति सकलान् अपि बाह्यभाषान् तथा

१ ७ ३ ८ ४ ५

रे जीव निसुणि चंचलसहाव । मिल्हेविणु सयलवि बप्पजाव ॥

नवभेशपरिग्रहस्य यन् विविग्जालं समूहं भतः संसारं अस्ति यन् सर्वं तन् इन्द्रजालमिवासदस्ति

६ ७ ८ ९ १० ११ १२

नवभेयपरिग्रह विविहजाल । संसारि अत्ति सहुइंदयाल ॥७०॥

अर्थ—(रे जीव के०) हे जीव ! तूं (निसुणि के०) सांप्रत्य के, जे (चंचलसहाव के०) चंचल स्वभाववाला (सयलवि के०) सर्व एवाय पण (बप्पजाव के०) शरीरादिक बाह्यभावने तथा (नवभेयपरिग्रह के०) नव भेदवाला परिग्रहनी (विविहजाल के०) अनेक प्रकारनी समूह तेने (मिल्हेविणु के०) मूर्खीने परलोके जाईश; ए हेतु माटे (संसारि के०) संसारने विषे (अत्ति के०) जे शरीरादिक देखाय ले, (सहु के०) ते सधलं (इंदयाल के०) इन्द्रजाल समान ले. ७०॥

जावार्थ—हे आत्मन् ! तहारुं हितकारी एवुं आ एक वाक्य सांजल्य. आ देखातो शरीरा-
दिक सवलो बाह्यभाव ठे, ते इंचजाल समान ठे. एटले नव प्रकारनो परिग्रह ते सवलो चं-
चल स्वभाववालो ठे. एटले कृणमां देखाय अने कृणमां नाश पामी जाय एवो ठे. एटलुंडा
नहि पण संसारमां डे डे वस्तु देखाय ठे, ते सर्वेने तुं इंचजाल समान जाणीने तेने विषे मोह
मगत्व न करय. कारण के, ते सवला बाह्यभावने मूकीने तुं एकलोज परलोकमां डाईश,
पण पूर्वे कही तेमांनी कोइ वस्तु पण तहारी साथे आववानी नथो. केम के, ते सर्वे, वस्तुताए
असत् ठे. मटे तेने विषे तुं सत्यपणानी भ्रांति न करीश. ॥ ७७ ॥

पितृपुत्रमित्रगृहगृहिणीनां जात समूह.

ऐहलौकिकं

सर्वं निजस्य शुभे कर्म्याणे सहायं निमित्तं न

४

७

३

५

पियपुत्तमित्तघरघराणिजाय। इहलोइअ सब नियसुहसहाय ॥

न अपोतिप्रभे अस्ति कोपि तत्र शरणे नाणे हे मूल एकावयेत्र सहिण्यसे तिर्यक्नरकटुःखानि

१३ १७ १४ ११ ए १७ १ ७ ८

६

न वि अडि कोइतुहसराणि मुस्क। इकल्लु सहसि तिरिनिरयडुस्क ७१

१-१ धन. २ धान्य. ३ क्षेत्र. ४ घर. ५ सुवर्ण. ६ रूपुं. ७ बांनुपितल. ८ द्विपद. ९ चतुष्पद.

અર્થ-(મુશ્કેલ કેળવણી) હે મુશ્કેલ ! (દુર્લભ) આ લોક સંબંધી (સર્વ કેળવણી) સર્વ એવો
 (પિય કેળવણી) પિતા (પુત્ર કેળવણી) પુત્ર (મિત્ર કેળવણી) મિત્ર (ઘર કેળવણી) ઘર (ઘરણી કેળવણી) સ્ત્રી, તેમ-
 નો (હાથ કેળવણી) સમૂહ હોતે (નિયમ સહાય કેળવણી) પોતાને સુખ કરવાનો હે સ્વપ્નાવતે હો-
 મનો એવો હે. એટલે સૌ પોતે પોતાના સુખના અર્થો હે. પણ (તિરિ નિરય દુશ્કેળ કેળવણી) તિ-
 ર્યંચ તથા નરક તે સંબંધી દુઃખ. તેને (દુશ્કેળ કેળવણી) તું એકલોહો (સહસિ કેળવણી) સહન કરે
 હે. પણ તે વચ્ચે તેમાંનું (તુલ્ય કેળવણી) તહારે (સરણ કેળવણી) શરણ કરવા યોગ્ય (કોઈ વિ કેળવણી)
 કોઈ પણ (ન અહિ કેળવણી) થતું નથી. ॥૭૧॥

પ્રાવાર્થ-આ હાલમાં પરલોકને વિષે કોઈ પણ સહાયતા કરવાને ન સમર્થ એવાં માતા
 પિતા સ્ત્રી પુત્રાદિક સૌ પોતે પોતાનાં સ્વાર્થો હે. પણ કોઈ કોઈનું નથી. હાલ કે, ઉપર જ-
 સેલાં ઘરનાં માણસોને એવો નિશ્ચય થાય હે કે, હવે આ પથારીમાં સ્વારણો માણસ હોવો
 નહીં. એવું ધારીને તે સૂતેલા માણસને મહા ખરપૂર વેદનામાં તરફમો નહારે હોઈને પણ કહે
 હે કે, તમે મને કોઈ કહો હો ? એટલે તમે જાનો રીતે સંચય કરેલું, આપેલું, મૂકેલું, દોડેલું
 કોઈ દેશમાં હો ? એવી રીતે પોતાનો સ્વાર્થ સાધવાની વાતો કરે હે. તથા તેના મરી ગયા
 પત્ની પણ કેવલ પોતાનો સ્વાર્થ સંપ્રારી સંપ્રારીને રૂએ હે, કે, આટલું કામ અધુરું મૂકીને

गया ! पण तेज एम नथी विचारतां के, ज्यांथी समझणो थयो त्यांथी मांभीने चोके सुतां
सुथी पण एणे आपणुं, बैतरुं कूट्यां करयुं ठे. परंतु ते बापमो नरकादिक गतिने विषे एकलो
गयो ठे, त्यां तेने केवां दुःख पमतां हशे ? तथा ते विचारो घणुं अव्य मूकीने गयो ठे ! पण
तेना बोजा दुःखमां जाग न लेतां फक्त तेनुंज द्रव्य तेनी पठवाने शुभ कृत्यमां वापरवुं;
एवो विचार पण नथो थतो. अने वली आवो विचार पण तेमने नथी थतो के, अरेरे ! रात्री
दिवस पोताना शरीरनुं सुख पण न विचारतां क्रूर कपट लज्जेद अन्यायादिक करीने एणे
आपणुंज जरण पोषण करयुं ठे. पण पोताना परलोकनुं साधन करवानो अवकाश ज़ारा
पण एणे लीवो नथो. एवी रीते कोइ रुदन करतुं नथी. मटे हे जीव ! हे महा मूर्ख !! कांइ-
कतो विचारय !! के, हुं आश्रवजावमांथी निवृत्ति पामीने कांइकतो संवर जावमां वरुं ७ ?

॥ मागधिका वृत्तम्. ॥

कुशाग्रे यथा अवश्ययो हिमोर्बेदुकः स्तोकं तिष्ठति लंबमानः

२ १ ३ ५ ६ ४

कुसुमगे जह नसविंदुए । थोवं चिछइ लंबमाणए ॥

एवं મનુજાનાં જીવિતં સમયખણે હે ગૌતમ મા પ્રમાણીઃ
 ૭ ૮ ૧૧ ૧૦ ૧૨ ૧૩

एवं मणुआण जीवियं । समयं गीयम मा पमायए ॥ ७२ ॥

અર્થ-(જાહે કેળ) હેમ (કુસંગે કેળ) માત્રના અગ્રજાગને વિષે (નુસંધિંદુએ કેળ) જાક-
 હનો વિંદુ હે તે (લંચમાણએ કેળ) લાંબો થતો સતો એટલે વાયુવર્મે પમ્વાનો તૈયારીમાં આ-
 વેલો (થેવં કેળ) થોમો કાલ (ચિછડ કેળ) રહે હે. (એવં કેળ) એ પ્રકારે (મણુઆણ કેળ)
 મનુષ્ય હે તેમનું (જીવિયં કેળ) જીવિત હે તે ચંચલ જાણું. માટે શ્રી મહાવીર સ્વામી ગૌ-
 તમ સ્વામી પ્રત્યે' કહે હે કે, (ગીયમ કેળ) હે ગૌતમ ! (સમયં કેળ) એક સમય માત્ર પણ (મા-
 પમાયએ કેળ) પ્રમાદ ન કરીશ. ॥૭૨॥

ખાવા -શ્રી મહાવીર સ્વામી ગૌતમ પ્રત્યે કહે હે કે, હે ગૌતમ ! એક સમય માત્ર પણ પ્ર-
 માદ ન કરીશ. કેમ કે, આ મનુષ્યપણું જીવું માત્રના અગ્રજાગમાં રહેલા જીવિંદુની
 પેઠે, થોમે, જાલ રહે તેવું હે. એટલે જીતાં જીતાં અટપ વાયુ વર્મે પણ શોષણે નાશ પામે
 તેવું હે. અર્થાત્ માત્રના અગ્રને વિષે રહેલા જીવિંદુ તો, ફક્ત વાયુવેડેજ નાશ પામે હે. પ-

रंतु आ मनुष्य तो, अनेक प्रकारना कारणोथी मरे ठे. डेम के, ताव आववाथी, मंजारा
थवाथी, कोलरा (कोगलियुं) आववाथी, घर पम्वाथी, अग्निवने बलवाथी, शस्त्र प्रमुख वा-
गवाथी, सर्प करम्वाथी इत्यादिक अनेक प्रकारनां कारणो मलवाथी उचिंतो नाश पोमे
ठे. एम जाणीने हे जीव ! धर्मकृत्यने विषे समय मात्रनो प्रसाद न करव. ॥ ७५ ॥

आ ७३ तथा ७४ मी ए बे गाथाउथी स्यगमांग सूत्रना प्रथम श्रुतस्कंधना वैतालीय
अध्ययननी ठे,

संबुध्यन्वं किं न बुध्यन्वं संबोधिः खलु प्रेत्य दुर्लभा
१ २ ३ ४ ६ ७ ८ ९

संबुद्ध्यह किं न बुद्ध्यह । संबोही खलु पिच्च दुद्ध्यहा ॥

न एव उपनमंति आगच्छंति राष्ट्रपोऽनीताः नो सुलभं पुनरपि जीवितं
१७ १८ १९ २० २१ २२ २३

नो ह नवणमंति रद्धं । नो सुलहं पुणरवि जीवियं ॥ ७३ ॥

अर्थ-श्री ऋषभदेव स्वामीना पुत्र श्री जलेश्वर, तेमणे तिरस्कार करया एवा, अने रा-

१ आ वार्ता श्री उत्तराध्ययन सूत्रना दशमा अध्ययनमां छे. त्यांथी विस्तारना अर्थ पुरुषोए जोइ लेवुं-

જ્યના અર્થિં દવા, પોતાના અઠાણુ પુત્રો પ્રત્યે શ્રી આદીશ્વર પ્રગવાનુ નુપદેશ કરે છે, અ-
 થવા શ્રી મહાવીરસ્વામી પર્ષદા પ્રત્યે કહે છે કે, (સંબુદ્ધહ કેળ) અહો પ્રવ્યો ! તમે બુદ્ધો.
 (વોધ પામો.) (કિં ન બુદ્ધહ કેળ) કેમ તમે વોધ નથી પામતા ? હે હેતુ માટે હોમણે ધર્મ
 નથી કર્યો તે પુરુષોને (પિન્ન કેળ) મરણ પામ્યા પછી પરબ્રવેને વિષે (સંવોહી કેળ) વોધિ-
 વીજ હે તે (સલુ કેળ) નિશ્ચે (દુલ્લહાં કેળ) દુર્લભ છે. શાથી કે, (રાડનુ કેળ) રાત્રી
 દિવસ હે તે (હુ કેળ) નિશ્ચે (નવણમંતિ નો કેળ) ગયેલાં પાતાં આવતાં નથી. તેમ (હી-
 વિયં કેળ) હીવિત હે તે (પુણરવિ કેળ) ફરીને પણ દટલે ફરી ફરી (સુલહં નો કેળ)
 સુલભ નથી દટલે સંયમરૂપ હીવિત ઘણું દુર્લભ છે. અથવા (હીવિયં કેળ) હીવિત હે તે
 અર્થાત્ તૂટેલું આનહું હે તે (પુણરવિ કેળ) ફરીને પણ સાંઘવું (સુલહં નો કેળ) સુલભ
 નથી. દટલે તૂટેલું આનહું સાંઘવાને કોડ પણ સમર્થ નથી. ॥ ૭૩ ॥

પ્રાવાર્થ-હે પ્રવ્ય હીવો ! તમે જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રરૂપ ધર્મને જાણો. કારણ કે, આવો
 અવસર ફરી ફરીને મલવો દુર્લભ છે. માટે ઘણી સામગ્રીસતે પણ, કેમ વોધ પામતા નથી
 અર્થાત્ પ્રોગને તુલ્ય જાણો. તેનો ત્યાગ કરીને સધર્મને વિષે વોધ પામો. તે કહ્યું છે કે,

॥ शार्दूलविक्रीडितस्तम् ॥

निर्वाणादिसुखभेदे नरभवे जेनेन्द्रधर्मान्विते ।

लब्धे स्वल्पमचारु कामजसुखं नो सेवितुं युज्यते ॥

वेङ्कटोद्भिर्महोपलौघनिचिते प्राप्तेऽपि रत्नाकरे ।

लातुं स्वल्पमदीप्ति काचशकलं किं चोऽचितं सांप्रतम् ॥ १ ॥

अर्थ - मोक्षादिक सुखनो आपनार एवो, मनुष्यो जव मले सते, तेभां वली जिनराज-
नो धर्म मले सते, तहारै लगार मात्र पण काम सुख सेवबुं घटुं नथी. केम के, ते अल्प
हे अने ते सुखनो परिणाम सारो आवतो नथी. ते उपर दृष्टांत वहे हे. के डेम वैमूर्यादि
रत्ननो समूह डेमां रखां हे, एवा रत्नाकरने पाधीने एटले रत्ननी खाण पामीने कांतरहित
एवो, अने वली अल्प मूटयवाली एवो काचनो ककमो लेवो शुं तहारै घटे हे? अर्थात् पूने
कह्यो एवा रत्नाकरनो त्याग करीने, तेने बदले काचनो ककमो लेवो; ते घटेऊ नहीं. तेम
अतिश अल्प अने तुह एवा विषय सुखने अर्थे रत्नाकर समान निजधर्मनो त्याग करवो,
ते पंप्ति पुरुषने घटे नहीं वली जेणे धर्मकृत्य नथी करबुं, तेने परब्रह्ममां संडमरूप डो-
वित मलतुंऊ नथी. वली गयेजा एवा, ने धर्मसाधन करवाने योग्य एवा, रावो दिवस जेते,

तथा यौवनादिक काल इत्यादिक पाठां आवतां नथी, केम के, इजादिकनुं पण त्रुटेनुं आ-
 सुण्य पाबुं संघातुं नथी. माटे एबुं जाणीने रात्री दिवसं धर्मनुं आराधन करवुं. ॥ ७३ ॥

हवे सर्व संसारी जीवने आयुष्यनुं अनित्यपणुं देखामे ठे.

बाला बुद्धा च पश्यत गर्भस्था अपि त्यजति मानवाः

१ ३ ७ ४ ६ ५

महरा बुद्धा य पासह । गप्पन्नावि चयंति माणवा ॥

क्षेप. यथ वक्तकं तिक्तीरिं हति एव आयु क्षये नृत्यतिजीवितं

ए ७ १० ११ १२ १३ १४

सेणे जह वडयं हरे । एवमाऽऽनखयंमि तुट्ट ॥ ७४ ॥

अर्थ-हे आत्मन् ! (महरा के०) बाल एवा (य के०) वली (बुद्धा के०) वृद्ध एवा, वली
 (गप्पन्नावि के०) गर्जने विषे रहेला एवाय पण (माणवा के०) मनुष्य ऊत्ते (चयंति के०)
 नाश पांमि ठे. (पासह के०) तेने तु जी. वली (जह के०) क्षेम (सेणे के०) शिंचाणो
 पट्ठी छेते (वडयं के०) तेतर पट्ठीने (हरे के०) हरण करे ठे. अर्थात् शीघ्रपणे मारे ठे.

(એવં કે૦) એ પ્રકારે (આનુસ્કયંમિકે૦) આનુસ્વાનો ક્વય થયે સતે (તુટ્ટઈ કે૦) હુટ્ટે છે. એટલે દ્વણે આયુષ્ય નાશ પામે છે. અથવા મૃત્યુ હેતે હીવિતને હરે છે. ॥ ૭૪ ॥

જાવાર્થ-હે હીવ ! તું વિચારીને હો કે, કેટલાએક મનુષ્ય ગર્ભમાં રહ્યા થકાહા મરણ પામે છે અને કેટલાએક મહાકદે કરીને, હન્ય થયા પછી બાલપણામાંહા મરણ પામે છે. અને કેટલાએક હાવાન અવસ્થામાંહા પોતાનાં સ્ત્રીઆદિક વહાલાં પદાર્થોને, અણદૃઢાયે મૂકીને મરણ પામે છે. અને કેટલાએક તો વૃદ્ધાવસ્થાનાં દુઃખ ભોગવતાં ભોગવતાં પરાણે પરાણે પગ ઘસીને મરણ પામે છે. વલી આ હાગ્યાએ માનવ શબ્દ ગ્રહણ કર્યો છે, તેનું એ કારણ છે કે, નપદેશ કરવા યોગ્ય હોય. તેનેહા મનુષ્ય કહીએ. પરંતુ હે નપદેશ દેવા યોગ્ય ન હોય, તેને તો મનુષ્યની પંક્તિમાં ન ગણવા, એમ ગ્રંથકારનો અપ્રિપ્રાય છે. વલી મનુષ્યનું આયુષ્ય અને-ક પ્રકારના કારણો મલવાથી ઘણુંહા ચંચલ છે. એમ હાણાવાને અર્થે સર્વે અવસ્થામાં મરણ દેવામ્હું છે. વલી શ્રી સૂયગમાંગ સૂત્રના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધના બીજા વૈતાલીય અધ્યયની બીજી ગાથાનો દીપિકામાં તથા ટીકામાં કહ્યું છે કે,

ત્રિપલ્યોપમાયુષ્કસ્યપિ પર્યાસ્યનન્તરમન્તર્મુહૂર્તૈર્નૈવ કસ્યચિન્મૃત્કુપતિષ્ઠતીતિ.

અર્થ—ત્રણ પટયોપમના આયુષ્યવાલાને પણ, પર્યાપ્તિ પ્રાપ્ત્યા પછી અંતમુહૂર્તે કરીને કોઈકે મુરુપને મૃત્યુ હોતે પ્રાપ્ત થાય છે.

વલી શ્રી ટાણાંગડી સૂત્રના સાતમા ટાણામાં કહ્યું છે કે,
સત્ત વિંહ આઠ ભેદે. પન્નત્તે તં જહા.

॥ આર્યાઠત્તમ્. ॥

અદ્ભવસાળ નિમિત્તે । આહારે વેયણા પરાધાણ ॥

ફાસે આણાપણૂ । સત્તવિંહં મિથાણ આઠ ॥ ૧ ॥

અર્થ—આયુષ્યનો ઝેદ ઇટલે નપક્રમ હો તે, સાત પ્રકારનો કહ્યો છે કેમકે, નિમિત્ત-
નું પામવાપણું છે એ હેતુ માટે. હવે તે સાત ઝેદ દેશાહે છે સરાગ સ્નેહના પ્રયથકી ઇટલે
કોઈના ઉપર અત્યંત સ્નેહ હોય, તેવામાં તેનો નાશ સાંજલવાથી નપન્ન થયો હો પ્રય, તેથી
આનુહુ ઝુટે છે. એમ આગલ પણ સંમંધ હોમ્મો. ॥ ૧ ॥ વલી દંડ શશ્વાદિકના નિંચિતા વા-
તથી. ॥ ૨ ॥ તથા અત્યંત આહાર કરવાથી. ॥ ૩ ॥ તથા નેત્ર અને શૂલાદિકની વેદનાથી.
॥ ૪ ॥ તથા પરાધાતકી ઇટલે ગત્રપાતાદિકથી. ॥ ૫ ॥ તથા તરેહવારના સર્પાદિકના સ્પર્શ-
થી. ॥ ૬ ॥ અને શ્વાસોદ્વાસને રુંધવાથી. ॥ ૭ ॥ એમ સાત પ્રકારે આનુહુ પ્રેદાય છે. અથવા
નપક્રમ છે કારણ તે હોનું, એવું આનુહુ તેહા પૂર્વે કહેલા નિમિત્તથી ઝુટે છે. આ પૂર્વે હો કહ્યું

તે સોપક્રમ આલસાવાલાનેહા આશ્રીને હાણું પણ નિરુપક્રમ આલસાવાલાને આશ્રીને ન
હાણું કેમ કે, અત્રું જે પ્રકારે વંધાય છે એક સોપક્રમ કર્મથી અને બોહું નિરુપક્રમ
કર્મથી વંધાય છે તેમાં હા સોપક્રમ (શિથિલ) વાલું આયુષ્ય છે તે નિમિત્ત પામવાથી હુટ
હે અને નિરુપક્રમ (નિકાચિત) વાલું આયુષ્ય છે, તે કદિપણ હુટું નથી.

બલી હોમ શિવાણો પટ્ટી તેતર પટ્ટીને ઝંખિતો જાલો લે છે અર્થાત્ નાશ કરે છે તેમ
આત્રું હપ થપ સતે હોવિત્ પણ નાશ પો છે મટે એં હાણીને એટલ કાણમાત્ર હો-
વવાનો વિશ્વાસ ન રાહીને ધર્મસાધન કરવામાં સાવધાન થા. ॥ ૭૪ ॥

॥ આર્યાવૃત્તમ્ ॥

ત્રિભુવનજનાન્ ત્રિયમાણાન્ દુષ્ટા પ્રાપ્યંતિ યે ન આત્માન્ ધર્મે

૩ ૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫

તિહુયણજણં મરંતં । દહુણ નયંતિ જે ન અપ્પાણં ॥

નિવર્તે ન પાપત્તે વિક્ષિક્ષે ત્વે નિર્વા
૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦ ૩૧ ૩૨ ૩૩ ૩૪ ૩૫ ૩૬ ૩૭ ૩૮ ૩૯ ૪૦ ૪૧ ૪૨ ૪૩ ૪૪ ૪૫ ૪૬ ૪૭ ૪૮ ૪૯ ૫૦ ૫૧ ૫૨ ૫૩ ૫૪ ૫૫ ૫૬ ૫૭ ૫૮ ૫૯ ૬૦ ૬૧ ૬૨ ૬૩ ૬૪ ૬૫ ૬૬ ૬૭ ૬૮ ૬૯ ૭૦ ૭૧ ૭૨ ૭૩ ૭૪ ૭૫ ૭૬ ૭૭ ૭૮ ૭૯ ૮૦ ૮૧ ૮૨ ૮૩ ૮૪ ૮૫ ૮૬ ૮૭ ૮૮ ૮૯ ૯૦ ૯૧ ૯૨ ૯૩ ૯૪ ૯૫ ૯૬ ૯૭ ૯૮ ૯૯ ૧૦૦

વિરમંતિ ન પાવાન । ધીધી ધીછત્તણં તાણં ॥ ૭૫ ॥

अर्थ-(जि के०) जि पुरुष (मरंतं के०) मरती एवो (तिहुयणजणं के०) त्रण नुवनना जा-
नने (दहूण के०) देखीने (अप्पाणं के०) आत्माने (न नयंति के०) धर्मने विषे नथी जोमता,
अने (पावाने के०) पापथकी (न विरमंति के०) नथी विराम पामता (ताणं के०) तेमना
(धीठत्तणं के०) धिठइपणाने एटले निर्लज्जपणाने (धीधी के०) धिक्कार थानु ! ५ ॥ ७५ ॥

भावार्थ-स्वर्ग मृत्यु ने पाताल ए प्रकारे त्रण लोकना रहनारने, अर्थात् सर्व संसारी जी-
वने, मरता देखीने अने जाणीने पण पोताना आत्माने धर्मने विषे नथी जोमता, तथा हिंसा-
दिक थकी निवृत्ति नथी पामता, अर्थात् जि कृत्यथी पाप बंधाय ठे, तेवा कृत्यथी पात्रा नथी
उसरता, तेवा निर्लज्ज जीवोना धिठइपणाने धिक्कार थानु ! धिक्कार थानु ! ! एम अतिउ
धिक्कारपणु जाणाववाने मोटे बेवार धिक्कार शब्द कह्यो ठे ॥ ७५ ॥

कर्मभिः

चिक्कणैः

ये वद्धाः

बहुलं

जल्पत

मामा

६ ७ ५ १ ४ ७ ३

मामा जंपह बहुयं । जे वधा चिक्कणेहि कम्ममेहिं ॥

महादोषः वा महाद्वेषः

हितापदेशः

जायते

सर्वेषां

ए

११

१०

१७

७

સંઘેસિ તેસિ જાચડ । હિયોવણ્સો મહાદોસો ॥ ૭૬ ॥

અર્થ-અયોગ્ય શિષ્યોને કૃપાથી ગુરુને નુપદેશ કરતા હોઈ, યોગ્ય શિષ્યો ગુરુ પ્રત્યે કહે છે કે, હે ગુરો ! (હિ કેળ) હિ પુરુષો (ચિક્કણેહિ કેળ) ચિક્કણાં ઇવાં (કમ્મેહિં કેળ) કર્મે કરીને (બદ્ધા કેળ) બંધાયા છે, તેમને (બહુયં કેળ) ઘણો (મામા હંપહ કેળ) નુપદેશ ન કરો, ન કરો ! કેમ કે, (તેસિ કેળ) તે (સંઘેસિ કેળ) સર્વે અયોગ્ય શિષ્યોને (હિયોવણ્સો કેળ) હિતોપદેશ હિ તે (મહાદોસો કેળ) મહાદોષવાલો, અથવા મહાઝેષવાલો (જાચડ કેળ) થાય છે. ॥ ૭૬ ॥

જાવાર્થ-અયોગ્ય શિષ્યને વારંવાર બોધ કરતા દેહીને, આચાર્ય મહારાજા પ્રત્યે મુનિયો હિ તે, વિનંતી કરે છે કે, હે ઝગવન્ ! આપતો કરુણાસાગર હો. પરંતુ કાલા નિવિમ્ પહર હોવા, આ સ્વલ શિષ્યોને આપ ગમે તેટલો પ્રતિબોધ કરશો, તોયપણ તેનું પ્રતિબોધ પામવા કઠણ હણાય છે. કેમ કે, હિ પ્રાણિયો જ્ઞાનાવરણીયાદિક નિવિમ્ કર્મે કરીને બંધાણા છે, તે પ્રાણિયો ધર્મોપદેશ દેવાને યોગ્ય નથી. હેમ કાંચા ધમામાં નાંચેલું પાણી તે પોતે નાશ પામે છે, અને ધમાને પણ નાશ પમાર્મે છે. તેમ અયોગ્ય હીવોને બોધ કરેલું સિદ્ધાંત રહસ્ય, હિ તે, નાશ પામે છે. અને તે અયોગ્ય શિષ્યો પોતાના આત્માને પણ નાશ કરે છે. અથવા તે અયોગ્ય શિષ્યોને ગુરુ નુપર દ્રેષ થાય છે. તે કહું છે કે.

उपदेशो हि मूर्खाणां । प्रकोपाय न शान्तये ॥

पयःपानं भुजङ्गानां । केवलं विषवर्द्धनम् ॥ १ ॥

अर्थ-मूर्ख जीवोंने करेजो हितोपदेश छे ते, प्रकोपने अर्थ थाय छे. एटले उपदेश देवाथी उज्जटो गुरु उपर कोप करे छे. छेम सर्पने छे दूध पाबु, ते केवल ऊरनुं वधारहुं छे. एटले ते सर्प छेम छेम दूध पीए छे, तेम तेम तेने ऊर वधतुं जाय छे. ए रीते मूर्खने छेम छेम हितोपदेश करे छे. तेम तेम ते मूर्ख छेष वधारतो जाय छे. ॥१॥

मटितेवा अयोग्य जीवोंने उपदेश देवो ते व्यर्थ छे. अर्थात् विपरीतपणाने पामे छे. ॥७६॥

करोषि ममत्वं

५

३

धनस्वजनविभवप्रमुखेषु

अनंततुःखकारणेषु

७

१

कुणसि ममत्तं धणसय । एविहवपमुहेसु अणंततुक्केसु ॥

विथिल्यसि

आदरं

पुनः

अनंतमुखे

मोक्षे

ए

८

५

६

७

सिद्धिलेसि आयरं पुण । अणंतसुक्कमि सुक्कमि ॥ ७७ ॥

અર્થ—હે આત્મન! (અણંતદુસ્કેસુ કેળ) અનંતુ હે દુઃખ તે હેણે કરીને અથવા હેને અર્થે હે થકી અથવા હેને વિષે એવાં (ધણ કેળ) ધન દટલે સુવર્ણાદિક તથા (સયણ કેળ) માતા પિતાદિક સ્વહન, તથા (વિહવપમુહેસુ કેળ) હાથી, ઘોડા પ્રમુખ વિપ્રવ, ઇત્યાદિકને વિષે (મમત્તે કેળ) મમત્વપ્રાપ્તિને તું (કુણસિ કેળ) કરે હે. (પુણ કેળ) પરંતુ (અણંતસુક્કમિ કેળ) અનંતુ હે સુખ તે હેણે વિષે એવા (સુક્કમિ કેળ) મોક્ષના સુખને વિષે (આયરં કેળ) આદરને તું (સિદ્ધિલેસિ કેળ) શિથિલ કરે હે. દટલે તું મોક્ષનાં સુખ પામવાનો ઉદ્યમ નથી કરતો. ૭૭

પ્રાવાર્થ—રે મૂઢ આત્મન! અનંત દુઃખનાં કારણ એવાં, સ્વહન, વિપ્રવ, ધન ઇત્યાદિકને વિષે મમત્વ કરી મહોદા દુઃખનો પ્રાર તું માંથે નુપાદે હે. પણ વર્તમાન કાલના સ્વહનાદિકને હો તું નુપકારી હાણીને મમત્વ કરતો હોય તો, એવી રીતના નુપકાર કરનાર તો, અનંતા પ્રવમાં અનંતાં સ્વહનાદિક થયાં હે. મોટે તે સ્વહનાદિકને વિષે તું કેમ મમત્વ નથી કરતો? અને તે સ્વહનાદિકના ઇયા હવાલ થયા હશે? તેનો પણ લગાર માત્ર વિચાર નથી કરતો! વલી ફક્ત આહ પ્રવના સ્વહનાદિકને અર્થે રાગ દ્રવ્યે કરીને સ્વેતી, વ્યાપાર, અને સેવાદિક કે, હેમાં પ્રાણીનો નુપધાત થાય, એવી ન કરવા યોગ્ય ક્રિયા, આ હોવ કરવા કરે હે. હેમ પરશુરામે અનંતવીર્ય રાજામાં આસક્ત થઈને રેણુકાનામે પોતાની માતાનું માંથું

कापी नाखुं. तथा तेज फरशुरामे पोताना पिता उपर राग होवाथी एकवीशवार नट्वा
पृथ्वी करी. वली कोणिक राजाये राज्यना लोत्रे करीने पोताना पिता जे श्रेणिक राजा,
तेमने बंधीखानामां नांख्या, तेमज्ज पोतानी मनोवृत्ति प्रमाणे चालवामां अमृचण करनार
जाणीने, चूलणी राणीये पोतानो पुत्र जे ब्रह्मदत्त, तेने मारवाने अर्थे लाखना मोहोलमां
घाली अग्नि सलगाव्यो. वली एक हार हाथीनी लमाइने माटे, फक्त एक पद्मावतीना वच-
नथीज एक क्रोमने एशीलाख जीवोनो घात थयो. वली राज्यना लोत्र करीने भरत अने
बाहुबली ए बे जाइ बच्चे, महोइं युध थुं. ने तेमां हजारो जीवोनो संहार थइ गयो. वली
विषय राग पूरी न थवाथी पोतानो पति जे परदेशी राजा, तेने सुरीकंता राणीये जेर देइने
मारयो, एटलुंज नही पण, ठेवटे गले नख पण दीधो! वली पुत्रीना स्नेहे करीने जरासंधे श्री
कृष्ण वासुदेव संगथि महोइं युध करी, पोताना कुलसहित हजारो जीवोनो नाश करयो.
वली राज्यना लोत्रे करीने कनककेतु राजाये पोताना पुत्रोनां सर्व अंग ठेदन करयां. वली
नीति शास्त्रना कर्त्ता चाणाक्ये राज्यना लोत्रे करीने पोतानो मित्र जे पर्वत नामे राजा,
तेने मारी नांख्यो. वली पोताना स्वार्थ माटे सुचूम चक्रवर्त्तिये ब्राह्मणोनो अने क्षत्रियोनो

कय करयो. एवी रीतनां अनेक दृष्टांतो ते. ते जो लाखवा बेसीए तो तेनो एक महोदो ग्रंथ थतां पण पार न आवे. माटे विचारवानुं आटलुं ते के,

पुत्रो मे आता मे । स्वजनो मे गृहकलत्रवर्गो मे ॥

इतिकृतमेमेशब्दं । पशुमिव मृत्युर्जनं हरति ॥ १ ॥

अर्थ—तुं रात्री दिवस एहुं विचारि ते के, आ महारो पुत्र, आ महारो जाई, आ महारां स्वजन, आ महारुं घर, आ महारां स्त्रीआदिक वाल्देशरी, परंतु ए प्रकारि बोलनारने छेम घातकी पुरुष, बे बें करता एवा बोकमाने हरण करे ते; तेम मृत्यु जे ते, मे मे (महारुं महारुं) करता प्राणीनि पकमीने लेइ जाय ते. ॥ १ ॥

माटे तेना उपर ममत्व करवाथी उलहुं पाप बंधाशे. पण तेमानुं कोइ मरी जाशे, त्यारे ते-मांथी कोइ पण ते मरनारने राखवा समर्थ थतुं नथी; एटलुंज नहि पण, पोताना स्वार्थमां खामी आववाथी, थोमा दिवस रुदन करी “गयेलाने चूली जाहुं” ए रीवाज प्रमाणे तेज सं-बंधीयो तेने विसरी जाय ते. छेम पोताना बीश वर्षना पुत्रना मृत्यु समये फक्त मोहना उठा-लाथी गाढस्वरे (लांबा रागे बुमो पामी) रुदन करनार अने गती कुटनार पिता, पोताना बीजा पुत्रना लग्न समये, ते मृत्यु पामनारने चूली जाइ, वर्त्तमान समयना उत्साहमां पूर्ण

હર્ષથી દાઢલ થાય છે. એજ રીતે અત્યંત સ્નેહવાલી સ્ત્રી (નાર્યો)ના મૃત્યુ પછી, તેજ અતાર
 વીંછી સ્ત્રી સાથે વિવાહ કરી જાણે આ સંબંધ સદાકાલ રહેવાનોજ હોય ને શું ! એવા સોઠા
 મોહમાં મુંઝાડ એટલે લુશી થઈ, અગાઉની સ્ત્રીને વિસરી જાય છે. તેમજ પોતાના બંધુના મૃ-
 ત્યથી ડુઃસ્વી થયાનું બતાવનાર આતા (પ્રાઈ) થોમા દિવસ પછી તે બંધુના સ્નેહને ચૂલી જાડ,
 તેના પુત્રાદિકની સાથે જવ્યાદિકના જાગમાં કપટ આદરે છે. એવી રીતે સ્વજન પરિવારનો
 સંબંધ પણ સ્વાર્થ યુક્ત, અલ્પ મુદતનો, સ્થિતિ પૂર્ણ થયે જુટનારો, આપણો રાખ્યો નહિ રહે-
 નારો, અને પરિણામે ડુઃસદાઈ એવો ઇંજાલ સમાન સોદો છે. તેથી તેને વિષે મમત્વ ધારણ
 કરવો એ પણ કેવલ અજ્ઞાનતાજ છે ! એવીજ રીતે હાથી, ઘોડા, રથ, પાયદલ વિગેરે ઠકુરાડ
 પણ અનિત્ય છે. તેને વિષે જે મમત્વ કરવો, તે પણ મોહચેષ્ટા જાણવી. તેમજ ધન, સોનું, રૂપું,
 હીરા, માણિક, મોતી, શંસ, પ્રવાલાં, તેના ઉપર પણ જે મમત્વ કરવો, તે પણ પરિણામે ડુઃ-
 સબંજ મૂલ છે. માટે જે જે કૃત્ય કરવું તેણે પરિણામ પ્રથમથીજ વિચારવું કે, આ કૃત્યનું પરિ-
 નામ શું નિપજશે ? તે ઉપર નીતિશાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે, આશા દિવસમાં એવું કામ કરવું કે,
 જેથી રાત્રીયે મુસે નિજા આવે. તથા આઠ માસમાં એવું કામ કરવું કે, જેણે કરીને ચોમા-

साना च्यार महिना निवृत्तिथी सुखे सुखे विशेष धर्मध्यान थाय. तथा पूर्व अवस्थामां एवुं काम करवुं के, जेणे करी वृद्धावस्थाभां सुखी थवाय. अने जीवतां सुधीमां एवुं काम करवुं के, जेणे करीने परलोकने विषे सुखो थवाय. मोटे परलोक संबंधी कार्यमां आदर करवो. ए उपदेश. ॥ ७७ ॥

संसारः १ दुःखहेतुः २ दुःखफलः ३ दुःसहदुःखरूपः ४ च ५

संसारो दुहेहेऊ । दुखफलो दुसहदुखरुवो य ॥

न त्यजति तं संसारमपि जीवाः

अतिबद्धाः

खेहनिगैडः

१० ११ ए ८

९

६

न चयंति तंपि जीवा । अइबद्धा नेहनिअलेहिं ॥ ७८ ॥

अर्थ—हे जीव ! (संसारी के०) आ संसार जे ते (दुहेहेऊ के०) दुःखनुं कारण ते. तथा (दुखफलो के०) दुःख एऊ फल ते जेनुं एवो ते. (य के०) वली (दुसहदुखरुवो के०) दुःखे करी सहन थाय, एवुं जे दुःख ते रूप ते. तेमां (नेहनिअलेहिं के०) स्नेहरूप बेमीवेने (अइबद्धा के०) अतिशे बंधायेला एवा (जीवा के०) जीव जे ते (तंपि के०) ते संसारने पण

(न चयंति के०) नथी त्याग करता. अर्थात् संसारने दुःखदायक जाणे ठे, तोयपण तेनो त्याग नथी करता. ॥ ७८ ॥

प्रावार्थ-आ संसारमां सर्व बंधन करतां प्रेम बंधन अतिशे महोदुं ठे. ते कछुं ठे के,

॥ वसन्ततिलकावृत्तम् ॥

रात्रिर्गमिष्यति भविष्यति सुप्रभातं । भास्वानुदेष्यति हसिष्यति पद्मजश्रीः ॥

इत्थं विचिन्तयति कोशगते द्विरेके । हा हन्त हन्त नलिनीं गज उज्जहार ॥ १ ॥

॥ स्वागतावृत्तम्. ॥

बन्धनानि खलु सन्ति बहूनि । प्रेमरज्जुकृतबन्धनमन्यन्ते ॥

दारुभेदनिपुणोऽपि षडङ्घ्रि । निष्क्रियो भवति पङ्कजकोशे ॥ २ ॥

अर्थ-झाम कमलनो रस पीवाने बेठेलो एवो डा प्रमरो, ते मनमां विचारि ठे के, हवे सं-
व्धाकाल पन्ना आवी, ने कमल भिंचाइ जशे; मारे हुं उनीं ऊउ तो ठीक, एम विचार
करतां करतां संध्याकाल थइ. ने कमल भिंचाइ गथुं; ते वखते ते प्रमरो विचार करे ठे के,
रात्री जशे ने सारो प्रभातकाल थशे ने सूर्य उगशे, ने कमलनी लहमी हसशे एटले प्रफु-
ल्लित थशे. त्यारे हुं उनींश. एवो विचार करे ठे. एटलामां पाणो पीवाने मारे आवेला हाथीए

તે કમલને નિપાતીને હા રૂતિ સેદ !! મુલમાં ઘાલી, પેલા વિચારો જમરાને દાંતવેન ચાવવા માંમ્યો ! ॥ ૧ ॥ તે વચ્ચે પેલો જમરો મરતાં મરતાં પશ્ચાત્તાપ કરે છે કે, જાગતમાં બંધન તો ઘણાં છે, પણ પ્રેમરૂપ દોરીનું બંધન તો એક જુદી જાતનું છે ? કેમ કે, ગમે તેવું કાઠ હોય તો પણ તેને વિંધવાને જમરો સમર્થ હોય છે, પરંતુ હું તો સ્નેહ કરીને કમલના દોમને વિષે રહીને ક્રિયા રહિત થયો. દુલ્લે તે દોમને કોરીને નીકલી જવા સમર્થ ન થયો ! ॥ ૨ ॥—વલી બહાદુર રાજા મરણાંતિક રોગની વેદનાદિકે કરીને પરાવ્રવ પામ્યો સતો અતિશે, સંતાપનો અનુવ્રવ કરે છે. દુલ્લે વેદનાણે કરીને આંસમાંથી આંસુ ચાલ્યાં જાય છે; તોયપણ મોહના નિદ્યથી જોગની આક્રાંદા(ફટકા)કરે છે. અને પાસે વેઠેલી સ્ત્રીના ઉપર હાથ નાંચીને પોતાની સ્ત્રીનું નામ દેતો દેતો મરણ પામીને સાતમી નરકને વિષે ગયો. અને ત્યાં પણ તોય વેદનાનો અનુવ્રવ કરતો સતો, તે સ્ત્રીનું નામ વારંવાર સંજારતો સતો વેદના જોગવે છે. એવી રીતે જોગની આસક્તિ ત્યાગ કરવી ઘણી ટુકર છે. અને કેટલાંક મહા સત્વવાલા સનત્કુમાર ચક્ર-વર્તી જિવા પુરુષો તો, રોગની વેદના થયે સતે પણ દેહને તથા આત્માને જુદો સમજીને એવું વિચારતાં કે, આ મહારું કરેલું કર્મ મને નિદ્ય આપ્યું છે. માટે મહારેજ જોગવું પડશે. એવો

निશ્ચય કરીને સમતા સહિતં કર્મ જોગવે છે. પણ મનમાં પીઠા ઉત્પન્ન થવા દેતા નથી. અર્થાત્ આર્ષદ્યાન રોડધ્યાન ધ્યાતા નથી. અને વલી એવું વિચારે છે કે,

॥ શાર્દૂલવિક્રીઢિતવ્રસમ્ ॥

ઉત્તો યઃ સ્વતઃ પ્રત્ત મોહસલિલો જન્માલવાલોઽશ્રુભો ॥

રાગદેવકષાયસંતતિમહાનિવિગ્નવીજસ્તથા ॥

રેતૈરશ્કુરિતો વિપત્કુસુમિતઃ કર્મદ્રુમઃ સાંપ્રતં ।

સોઢા નો યદિ સમ્યગેષ ફલિતો તુઃસૈરધોગમિભિઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ-આ કર્મરૂપ વૃક્ષ પોતે પોતાને હાથેજા વાવ્યો છે. ને તેમાં મોહરૂપ પાણી શિંચ્યું છે. અને તે વૃક્ષની જાન્મદ્રુમિ પણ અશુભ કર્મરૂપ ક્યારામાં છે. વલી રાગ દ્રેષ કષાય, તેની જા સંતતિ એટલે શ્રેણિ, તે રૂપ બીજા છે. તે મહોદા વિગ્ન રહિત છે. એટલે એ બીજામાંથી વૃક્ષ ન-ત્પન્ન થયા વિના રહેજા નહીં; તેવું છે. અને એ વૃક્ષને રોગરૂપ અંકુરા ઉત્પન્ન થયા છે. અને વિ-પત્તિરૂપ પુષ્પ આવ્યાં છે. તે વિપત્તિરૂપ પુષ્પને જો તું સમ્યક્ પ્રકારે એટલે સમજાવે નહિ સહન કરે તો, તે પુષ્પમાંથી અધોગતિનાં ડુઃસ્વરૂપ ફલ ઉત્પન્ન થશે. ॥ ૧ ॥

વલી આમ વિચારે છે કે, જો હું આવી પદ્ધતી આપડાને સમજાવે નહિં જોગવું તો, એ-

मांथी महारे दुर्गतिनां दुःखरूप फल उत्पन्न थशे. माटे हे प्रव्य जीवो! आ प्रकारनो विचार करीने संसारने दुःखमय जाणीनि संसार घटाम्बानो उद्यम करो. ॥ ७८ ॥

नितकर्मपवनचलितः

जीवः

संसारकानने

घोरे

३

४

५

१

नियकम्मपवणचलिनुं । जीवो संसारकाणणे घोरें ।

काः काः विडंबनाः वधबंधनादिविगोपनाः न प्राप्नुयान् दुःसहं दुःखं याम्यस्ताः

६ ७

८

ए

१०

५

का का विमंबणानुं । न पावए दुसहदुस्कानुं ॥ ७९ ॥

अर्थ- (घोरे के०) घोर (प्रयानक) एतुं (संसारकाणणे के०) संसाररूप महावनने विषे (निय के०) पोतातुं (कम्म के०) ज्ञानावरणीयादिक कर्म, ते रूप (पवण के०) वायु, तेणे करीने (चलिने के०) प्रेरणा करंथो एवो, अर्थात् उन्माम्यो एवो (जीवो के०) आ जीव जे ते (दुसहदुस्कानुं के०) दुःखे करीने सहन करवाने अशक्य ते दुःख ते जेनुं एवी (का का के०) केइ केइ (विमंबणानुं के०) वध बंधनादिक विटंबना तेने (न पावए के०) नथी पामतो? अर्थात् सर्वे विटंबनानुने पांमे ते. ॥ ७९ ॥

आवार्थ-कोइ पुरुष पोतानो लीधिलो नियम (व्रत) कोइ अटप परिषहथी मेघकुमारनी
 पेटे भागवाने तैय्यार थयो ठे. पण तेणे विचारयुं के, आ वार्त्ता गुरुने निवेदन करीनि पनी
 महारो नियम मूकुं. एम धारीने छोटलाकमां गुरु पासि आवि ठे. तेटलाकमां ज्ञानवंत गुरुए
 उपदेश आपीने निश्चल करयो. ते आ प्रमाणे के-हे प्रव्य जीव ! अहो हो !! आ धोर प्र-
 वाटवीने विषे आ जीवे कर्मना वशे करीने शां शां दुःख नथी सहन करयां ? अर्थात् सर्वे
 जातिनां वध बंधनादिक दुःख सहन करयां ठे. अने अनेक प्रकारना अपराधथी राजा प्र-
 मुखे गधेना उपर बेसानीने नाककान कापीने अने कपालमां मार देइने इत्यादि घणीज
 विटंबना पमानीने नें, आखा शहरमां फेरवीने शूलिये देवा प्रमुख असह्य दुःख दीधां. त्यां तें
 परवशपणाथी तेवां दुःख अनंतीवार सहन करयां. वली कर्म करीने जीवने शुं शुं नथी वि-
 ततुं ? अर्थात् घणुंज वीते ठे. जेम के,

निवसइ सायरमज्जे । निवसइ गिरिगुहरकंदरामज्जे ॥

कम्मसहायजीयाणं । कहमवि न हणे. विलगं तु ॥ १ ॥

मायंगघरे हरिचंद्राइणो । पंडवाण वणवासो ॥

मुंजस्त भिक्सभमणं । कीरइ जं कम्मणा सच्चं ॥ २ ॥

રાઉં કરેઈ રંકો । રંકો પુણ કરેઈ રાયસારિથો ॥

જં ન ઘર જઈ હીયણ । કીરઈ વં કમ્મ જીવાણં ॥ ૩ ॥

અર્થ—હો કદાપિ આ જીવ કર્મના પ્રયથો સમુદ્ધ મધ્યે વાસ કરે, અથવા પર્વતની મહોટી ગુફામાં વાસ કરે, તેયપણ કર્મની સાથે વલગેલા એટલે કર્મથી આવરણ પામેલા તે જીવોને, વલગેલાં કર્મ કોઈ પ્રકારે નાશ પામતાં નથી. અર્થાત્ નિકાચિત કર્મ જોગવ્યા વિના હુ-દતાં નથી. ॥ ૩ ॥ વલી હુનું કે, કર્મને વશે કરીને હરિશ્ચંદ્ર રાજા ચંદ્રાલેને ઘેર રહ્યા તથા પાંચ પાંખવો વનવાસ પામ્યા. તથા મુંડરાજાએ ઘેર ઘેર ખિટ્ટા માગી. માટે હે કર્મ કરે તે સત્ય છે. અર્થાત્ કર્મ કોઈને પણ શ્વકતું નથી. ॥ ૪ ॥ વલી કર્મ કેવાં છે? તે કહે છે. થોમી-વારમાં રાજાને રંક કરે છે. અને રંકને રાજા હેવો કરે છે. વલી હેના ઘરમાં, કોઈ એ હે હિ-તાઠહિતકારી વાત હૃદયમાં ન ધારી હોય; તે વાતને, જીવોનાં કર્મ હે તે થોમીવારમાં કરી દેવાને છે. એટલે હેનું મનમાં પણ ચિંતવન નથી, એવું શુભાશુભ ઝેચિંતું એકદમ થઈ આવે છે. તેનું કારણ પણ કર્મ છે. માટે કર્મને કાંઈ શરમ નથી. ॥ ૫ ॥ માટે તે કર્મને વશ થઈને અનેક ડુઃખ સહન કર્યાં છે. તેના આગલ આ ધર્મકૃત્ય કરતાં થણું અલ્પ ડુઃખ શ્યા હિસાબમાં છે?

एम उपदेश देइने धर्मने विषे दृढ करयो. एम समजी बीजा जीवोए पण धर्मने विषे दृढता राखवी. आ ठेकाणे मेघकुमारनुं दृष्टांत जाणवुं. ते दृष्टांत प्रसिद्ध ठे माटे लख्युं नथी. ॥७॥

त्रिशिरे काले

शीतलानिलस्य लहरीणां सहस्राणि तैः

घनं यथा स्यात्तथा भिन्नो देहो यस्य सः

३

४

५

सिसिरंमि सीयलानिल । लहरिसहस्सेहि भिन्नघणदेहो ॥

तिर्यक्त्वे

अरण्ये

अनंतथाः

निधनं

अनुप्राप्तः

३

४

६

७

८

तिरियत्तणंमि ऽरण्ये । अणंतसो निहणम ऽणुपत्तो ॥८॥

अर्थ—हे जीव ! (तिरियत्तणंमि के०) तिर्यचना प्रवर्मां (अरण्ये के०) अरण्य (अटवी) ने विषे (सिसिरंमि के०) शिशिर स्तु (शियालो) आवे सते (सीयलानिल के०) शीतल (ताढो) वायु, तेनी (लहरिसहस्सेहि के०) हजारो लहरोवमे (भिन्नघणदेहो के०) प्रेदायो ठे. एटले पीमायो ठे दृढ एवो पण देह ते जेनी, एवो थयो सतो, तुं (अणंतसो के०) अनंती-वार (निहणं के०) नाशने (अणुपत्तो के०) पांम्यो ठे. ॥ ८ ॥

आवार्थ-हे आत्मन् ! त्वं पूर्वं अनुभवित्वां दुःखेन, लगाव विचारी जा के, तिर्यचना प्रव-
मां तहारी देह, खूब गजबूत हतो, तोयपण पोष महा महिनी अत्यंत ताढथी, (हिम पम-
वाथी) अनंतीवार मरण पाप्म्यो. एटले आ जीव अनेक प्रकारना रसायण डेवां के, त्रांबु
हरिताल विंगरे खाइने शरीरने मजबूत तथा पुष्ट करबुं धारे ठे; तोयपण ते शरीर घोमा डेबुं,
अथवा पामा डेबुं कदिपण थतुं नथी. तो पण ते शरीरने घोमानी तथा पामानी उपमा अ-
पाय ठे. तेवा घोमा विंगरे तिर्यचोनां शरीर पण, अत्यंत ताढथी नाश पाये ठे. ते नाश पा-
मवादिक दुःख तें अनंतीवार सहन करयां. तो आ प्रवमां धर्मसाधन निमित्ते अटप एवो पण
शीत (ताढनो) परिषह त्वं केम सहन नथी करतो ? ॥ ८० ॥

श्रीधमातपसंतप्तः

अरण्ये

क्षुधितः

पिपासितः

बहुशः

३

२

५

६

४

गिम्हायवसंततो । ऽरण्ये छुहिन् पिवासिन् बहुसो ॥

संप्राप्तः तिर्यक्भवे

मरणदुःखं बहु यथातथा विद्यमानः

१०

१

९

७

८

संपत्तो तिरियन्नवे । मरणदुहं बहु विसूरंतो ॥ ८१ ॥

अर्थ—हे जीव ! तું (तिरियप्रवे के०) तिर्यचना प्रवने विषे (अरणे के०) अटवीमां (गिम्हायवे के०) ग्रीष्मऋतुना तम्कावेरु (संततो के०) सारी पेटे तप्यो एवो, अने (बहुसो के०) घणी घणी (बुहिने के०) क्षुधा वेदनाने सहन करतो एवो, अने (पिवासिनु के०) घणी घणी तृषा वेदनाने सहन करतो एवो, ने (बहु के०) घणी घणी (विस्रंतो के०) खेद पामतो सतो (मरणपुहं के०) मरणनां दुःखने (संपत्तो के०) पाम्यो हतो, ॥ ८१ ॥

भावार्थ—हे आत्मन् ! जेम् तें तिर्यचना प्रवमां शीत परिषह सहन कर्यो. तेम् उष्ण कालमां (ग्रीष्मऋतुमां) एटले वैशाख जेठ महिनाना आकरा तापमां तें उष्ण परिषह सहन कर्यो. तेमां बली अतिशे तृषा वेदनी तथा अतिशे क्षुधा वेदनी तेणे करीने, तूं अत्यंत खेद पामतो सतो अनंतीवार मरण पाम्यो. परंतु ते दुःखने विसरी जाइने, आ प्रवमां थोमा तापने पण न सहन करतो, तूं पंखा प्रभुखे करीने वायुकायना जीवोनो घात करे ते. पण एम् नथी विचारतो के, तिर्यच प्रवने विषे तथा नरक प्रवने विषे में अनंतां तापनां दुःख सहन करयां ते. ते दुःखना आगल आ तापनुं दुःख, श्या हिसाबमां ते? एवो विचार तेने लेश-मात्र पण आवतो नथी ! ॥ ८१ ॥

વર્ણસુ

૨

અરણ્યમધ્યે

૩

ગિરિનિર્ગરણોદગૈઃ

૪

ઠહ્યમાનઃ

૫

વાસાસુ ડરણમન્ત્રે । ગિરિનિષ્પરણોદગોહિ વૃષ્ણંતો ॥

શીતાનિલેન દમ્ધઃ સન્

મૃતોસિ

તિર્યક્ત્વે

વહુયાઃ

૬

૭

૮

૯

સીયાનિલરુપ્ત્રવિનું । મનુંસિ તિરિયત્તણે વહુસો ॥ ૭૨ ॥

અર્થ-રે હીવ ! તું (તિરિયત્તણે કેળ) તિર્યંચપણને વિષે (વાસાસુ કેળ) વર્ષાઋતુમાં એ-ટલે ચોમાસામાં (અરણ્યમન્ત્રે કેળ) અટવીને વિષે રહ્યો સતો (ગિરિનિષ્પરણોદગોહિ કેળ) પર્વતનાં નિર્ગરણ એહ પાણીવેને (વૃષ્ણંતો કેળ) વહન થતો. એટલે તણાતો, અર્થાત્ ચારે પાસે પાણીમાં અથમતો એવો, અને (સીયાનિલ કેળ) અતિશે શીતલ એવા વાયુવેને અર્થાત્ હિ-મવેને (રુપ્ત્રવિનું કેળ) દોઝેલો સતો (વહુસો કેળ) ઘણીવાર (મનુંસિ કેળ) મરણ પામ્યો હે. ॥ ૭૨ ॥

આવાર્થ-હે હીવ ! તું તિર્યંચના ઝવેને વિષે, ચોમાસાની ઋતુમાં વૃદ્ધ પ્રમુખને વિષે રાત્રી દિવસ નિર્ગમન કરતાં વરસાતની ધારાડુંનાં નષ્ટ સહન કરી આવ્યો હે. વલી હિમ પમ્વાથી વલીને મરણ પણ પામ્યો હે. ને નદીયોમાં તણાતો અનેક પ્રકારની વેદના યામીને

अथमाह कुटाइने पराणे प्राण त्याग करयो ठे. ए सधलां कष्टने तुं आजा केम विसरी जाय ठे ? ॥ ८२ ॥

एवं तिर्यक्प्रवेसु

ह्रियन् सन्

दुःखशतसहस्रैः

१

२

४

३

एवं तिरियन्नवेसु । कीसंतो दुक्कसयसहस्सेहिं ॥

उक्तिः अनंतवारान्

जीवः

भीषणभवारण्ये

८

७

५

६

वासियो अणंतखुत्तो । जीवो भीसणन्नवारणे ॥ ८३ ॥

अर्थ—(एवं केण) ए प्रकारे. एटले पूर्वे कहुं ते प्रकारे (तिरियन्नवेसु केण) तिर्यचना न-
वोने विषे (दुक्कसयसहस्सेहिं केण) लाएको गमे दुःखे करीने (कीसंतो केण) कुश पामतो
एवो (जीवो केण) आ जीव जे ते (भीसणन्नवारणे केण) भयानक एवो संसाररूप अ-
टवीने विषे (अणंतखुत्तो केण) अनंतीवार (वसियो केण) निवास करी आव्यो ठे. ॥ ८३ ॥

भावार्थ—हे आत्मन् ! तुं तिर्यचना नवोने विषे पण अनंतो दुःख भोगवी आव्यो ठे. ८३ ॥

दुष्टकर्मपलया । निलपेरिनु त्रीसणंमि भवरणे ॥

हिडमानः नरकेषु आपि अनंतथाः हे जीव प्राप्नोसि दुःखं

५ ६ ७ ८ ९

हिडंतो नरएसु वि । अणंतसो जीव पत्तोसि ॥ ८४ ॥

अर्थ—(जीव के०) हे जीव ! तू (दुष्टकर्म के०) दुष्ट एवं छि आठ कर्म. एटले दुष्ट फलने आपनारां ज्ञानावरणीयादिक आठ कर्म ते रूप (पलयानिल के०) प्रलय कालना वायु बने (पेरिनु के०) प्रेरणा करयो एवो, अने (त्रीसणंमि के०) त्रयानक एवी (भवरणे के०) संसाररूप अटवीने विषे (हिमंतो के०) चालतो सतो (नरएसु वि के०) नरकने विषे पण, पूर्वोक्त दुःख (अणंतसो के०) अनंतीवार (पत्तोसि के०) पाप्मो ठे. ॥ ८४ ॥

प्रावार्थ—हे आत्मन् ! तें ज्ञानावरणीयादिक आठ कर्म करीने नरकादिक गतिने विषे, अनंतीवार दुःख भोगव्यामां खाभी राखी नथी. तोपण वली पाळां तेनांतेज दुःख प्राप्त थाय, तेवा उपाय करे जाय ठे. माटे हवे तेवां दुःखो भोगववां पडे नहि, तेवो उपाय करय. ॥ ८४ ॥

सप्तसु १ नरकमहीषु

वज्रानलदाहस्य शीतस्य च वेदनास्तासु

१

३

१

सत्तसु नरयमहीसु । वज्रानलदाहसीयवियणासु ॥

उचितः

अनंतरुत्वः

विलपन्

करुणशब्दैः

१

६

५

४

वसियो अणंतसुतो । विलवंतो करुणसद्देहिं ॥ ८५ ॥

अर्थ—हे डीव ! तું (वज्रानलदाह के०) वज्राग्निनो ठे दाह ते छेने विषे. एटले अतिशे तीद्वेण ठे अग्नि ते छेने विषे, अने (सीयवियणासु के०) अतिशे शीतनी ठे वेदना ते छेने विषे, एवी (सत्तसु के०) सात (नरयमहीसु के०) नरक पृथ्वीछेने विषे (करुणसद्देहिं के०) करुण शब्दवन्ने (विलवंतो के०) विलाप करतो सतो (अणंतसुतो के०) अनंतीवार (वसियो के०) वशी ठे. ॥ ८५ ॥

भावार्थ—हे आत्मन् ! तું साते नरक पृथ्वीयोमां निवास करी आव्यो ठे. अने त्यां त्यां नुण्ण वेदना तथा शीत वेदना, आ नीचे लख्या प्रमाणे अनंतीवार सहन करी आव्यो ठे.

હોમ ગ્રીષ્મઋતુના હોવા સમયમાં આકાશની મધ્યે આવેલો, મેઘરહિત, ઘણા આકરા કિરણવાળો સૂર્ય, દેદીપ્યમાન સતે, હોના શરીરને વિષે પિત્તનો પ્રકોપ થયો હે, તેવા પુરુષને, ચ્યારે બાહ્યુ સ્વેરના અંગારાનો અગ્નિ સ્વલગાવીને તેની વચ્ચે રાખીએ, ને તેને હોવી ગુણવેદના થાય, તે કરતાં પણ અનંતગુણી ગુણવેદના, નરકને વિષે નારકીના હોવો પ્રોગવે હે. તે નારકીના હોવોને ત્યાંથી ગુપામીને હો કદાપિ અહિંના ધગધગતા સ્વેરના અંગારામાં સુવા-મીએ, તો હોમ શીતલ ચંદનનો લેપ કર્યો હોય, ને તેથી હોમ અત્યંત સુસ્વથી નિજા આવે, તેવી રીતની નિજા તે નારકીના હોવને આવે હે. એવીજ રીતે પોષ મહિનાની રાત્રીને વિષે મેઘરહિત આકાશ થએ સતે, હૃદયોદિકમાં કંપારાના રોગવાલા પુરુષને આવરણ રહિત, હો-માચલની પૃથ્વીને વિષે રાહ્યો હોય, અને વલી ત્યાં અત્યંત વાયરાના ગ્પાડા ચાલતા હોય, તે વસ્ત તે હોવને હોવી શીતવેદના થાય, તેથી પણ અનંતગુણી શીતવેદના નરકને વિષે નારકીના હોવો પ્રોગવે હે. તે નારકીના હોવોને પૂર્વે કહેલા, હિમાચલ પૃથ્વીના સ્થાનમાં રાહ્યો હોય, તો હોમ વાયરા વિનાના સ્થાનમાં શિયાલાને વિષે નિજા આવે, તેમ તે નારકીના હોવોને નિજા આવી જાય હે. મોટે એવાં ડુઃસ્વ તું અનંતીવાર સહન કરી આવ્યો હે.

माटे तेथी त्रास पाभीने फरीथी ल्यां न डावुं पफे, एवा धर्मकृत्यमां सावधान था ! ॥८५॥

पितृमातृस्वजनरहितः

दुर्लभ्याधिभिः

पीडितः

बहुयाः

३

४

६

५

पियमायसयणरहिणं । डुरंतवाहिहिं पीडिनुं बहुसो ॥

मनुजभवे

निःसारे

विलापितः

किं न तं

स्मरसि

४

१

७

ए १० ८

११

मणुअन्नवे निस्सारे । विलाविनुं किं न तं सरसि ॥८६॥

अर्थ—हे डीव ! (निस्सारे के०) असार एवा (मणुअन्नवे के०) मनुष्यजन्मने विषे (पिय-
माय के०) पिता माता. अने (सयण के०) स्वजन. तेणे करीने (रहिनुं के०) रहित एवो,
अने (डुरंतवाहिहिं के०) दुःखे करीने ते अंत ते डोनो, एवा व्याधिये करीने (बहुसो के०)
घणीवार (पीडिनुं के०) पीमा पांम्यो एवो. एऊ कारण माटे (विलाविनुं के०) विलाप करतो
एवो, तुं डे ते (तं के०) ते मनुष्यजन्मने (किं न सरसि के०) कम नथी संज्जारतो ? ॥८६॥

भावार्थ—हे डीव ! तुं मनुष्य जन्ममां पण माता पिता स्वजनादिक प्रिय वस्तुनो वियोग

थवाथी तथा अनेक प्रकारना शरीरना व्याधिथी विलाप करी करीने मरण पाग्यो हतो, ते वातने तुं केम विसरी जाय ते? मनुष्यजव आश्रीने अहं ममत्व तथा मोहपणा सहित निर्जाग्यपणा विषे एक सोमिल बाह्मणनी कथा दीकामां लखी ते. ते नीचे प्रमाणे जाणवी.

कथा. ७

कौशांची नगरीमां सोमिल नामे बाह्मण जन्मथी दरिजी एवो रहतो हतो. ने तेने स्त्री, पुत्र, पुत्री, इत्यादिक घणुं कुडुंब हतुं. ते कुडुंबनी प्रेरणाथी एक दिवस धन कमाववाने अर्थे देशांतर गयो. त्यां तेणे व्यापारादिके रहित एवो, पण दानभोगे सहित, एटले महोटा दानेश्वरी जेवो, एक योगी पुरुष दीठो. ते योगिये ज्ययनी चिंताथी आकुल व्याकुल थएला बाह्मणने पूढ्युं के, तहारे शी चिंता ते? तयारे तेणे कहुं के, दारिद्र्य एज महारे चिंता ते. तयारे योगी बोळ्यो के, जो तुं महारुं कहुं करे, तो हुं तने महोदो धनाढ्य करूं. तयारे ते वात ते बाह्मणे कबूल करी. पत्नी ते बे जाण पर्वतनी तहलाटीमां (गुप्त स्थानकमां) गया त्यां योगी बोळ्यो के, आ सुवर्णसिद्धि थवानो रस ते. एटले योगीए पूर्वे ताढ तडको नूस तषा- शिनिगि हिंशे इपदे, पणपतन ह्मन्सुधी सुखां एवा कंठस्वजनादिकेन सुखां करवान तथा धन

लेइने घणे काले घणा प्रयासथी ते रस तुंबरीमां जरा राख्यो हतो. ते पेला दरिजी बाह्यणने देखाम्यो. ने कह्युं के, आ सहसवेधी रस ठे. एटले बांभानां हडार पत्रां अग्निमां तपावीने उपरा उपरी खमकीने म्क्यां होय, तेमां आ रसतुं एक टीपुं म्क्युं होय तो, ते सर्व पत्रां रस बंधइ जाय. एटले पहेची जाय. अर्थात् तेळ वखत ते सर्व पत्रां सुवर्णमय थइ जाय. एवी रीते योगिए वारंवार कह्युं. त्यारे ते निर्जागी बाह्यणने नुलटो क्रोध कर्यो, ने तेथी बे हाथे जालीने पेळुं रसतुं तुंबटुं, सादम्वकना पांनमां ढोली दीधुं. त्यारे ते योगिये ते बाह्यणने घणोज अयोग्य जाणीने तेनो त्याग कर्यो. अने ते बाह्यण पण पृथ्वीमां भ्रमण करतो करतो एटले पैसा पैसा एम पोकार करतो करतो मरण पांम्यो, पण ते मट्या नही.

आ कथातुं तात्पर्य ए ठे के, जेम निर्जाग्य जीवने घणुं धन पांमवानो अवसर आवे तो-यपण तेने ते धन लेवुं सृजे नही. तेम आ जीवने पण मनुष्य जवमां जिनधर्मरूप धन ग्रहण करवानो अवसर आव्यो ठे, तोयपण बहुलकर्मिपणाथी जिनधर्मरूप सुवर्णसिद्धिनो रस ले-वातुं मन नथी थतुं, ए बहु आश्चर्यकारक ठे ! ! ॥ ८६ ॥

पवनः इव गगनमार्गे अलक्षितः सन् भ्रमति भवत्रने जीवः
 ७ ८ ६ १० १

पवणु व गयणमर्गे । अलक्षितं नमः प्रववणे जीवो ॥

॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥

॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥

॥

गणछाणंमि समु । प्रिऊण धणसयणसंघाए ॥ ८७ ॥

अर्थ-हे आत्मन् ! (जीवो के०) आ जीव डे ते (प्रववणे के०) संसाररूप अटवीनि विषे (गणछाणंमि के०) स्थान स्थानने विषे (धणसयणसंघाए के०) धन तथा स्वजन तेना समूहने (समुप्रिऊण के०) त्याग करीने (गयणमर्गे के०) आकाश मार्गने विषे (पवणु व के०) पवननी पठे (अलक्षितं के०) अदृश्यरूपे थयो सतो (नमः के०) नमो हे ॥ ८७ ॥

भावार्थ-डेस आकाश मार्गमां वायु फरे हे, तेम आ जीव पण प्रवाटवीमां अदृश्यपणाथी एटले आ पूर्वे महारो कोण सगो हतो ? तेवा अछाणपणाथी अनेक स्थानने विषे भ्रमण करे हे, तेमां अनेक प्रवने विषे मलेलां धन तथा स्वजन इत्यादिकनो त्याग करीने एटले तेम नो, गृही इन्दे ? एवी चिन्ता स्वीने वत्तमानकालनानादकन सुखा करवाने तेया धन

